

Projekt

z dnia 17 marca 2025 r.

Zatwierdzony przez .....

**UCHWAŁA NR XIII/ /2025
RADY MIEJSKIEJ WE WSCHOWIE**

z dnia 28 marca 2025 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy
Wschowa na lata 2025 - 2028**

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 i 1907) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Wschowa na lata 2025-2028 w brzmieniu ustalonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Wschowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

**Przewodniczący
Rady Miejskiej we Wschowie
Hanna Knaflewska - Walkowiak**

Załącznik do uchwały Nr XIII/ /2025
Rady Miejskiej we Wschowie
z dnia 28 marca 2025 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI NA LATA 2025-2028
DLA GMINY WSCHOWA**

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	3
3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ	13
4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW	14
5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	17
6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	33
7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT	62
8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY WSCHOWA	64
9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	69
10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	69
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	70
12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WSCHOWA	71

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WSCHOWA

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Wschowa na lata 2025 – 2028” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów, do których należą:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”. Art. 86 stwierdza, że „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie”. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024, poz. 1292) z późn. zm.

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu

- zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
  - 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
  - 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
  - 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
  - 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
  - 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego i powiatowego programu opieki nad zabytkami.

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 ze zm.).

- art. 7 ust. 1 pkt. 9

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 ze zm.).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż plan ogólny powinien w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 13b pkt. 3 lit f),

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4),

- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15 ust. 3 pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39 ust. 3 pkt 2, ust. 2 pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

1) inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;

2) inwestycji celu publicznego o znaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;

3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt. 4 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z: wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 2-3, art. 52, art. 53 ust. 1a-1d 3-5a i 5c-5j, art. 54-56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2024 r. poz. 725 ze zm.).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust 2 pkt. 3).

W art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępianie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9 ust. 3 pkt 4).

Wg art. 39 ust. 3 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno- budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wg art. 39 ust. 4 Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39 ust. 1).

Decyzja o pozwoleniu na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydana po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

- 1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,
- 2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia – przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4 ust. 1 pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 16 i 19b, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 54 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 2 lit. f określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 ze zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2 ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6 ust. 1 pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16 ust. 1 park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16 ust. 3 ust. 5).

Art. 83a ust. 1 wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1145).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13 ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów

niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się na wniosek nabywcy o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Podobny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73 ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1 wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 70).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 87 ze zm.).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 164 ze zm.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 (t.j. Dz. U. z 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 81);
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2022 r. poz. 1388 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1134),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 poz. 2249);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 1384);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 nr 89 poz. 510);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 nr 124 poz. 1304 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 nr 75 poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 nr 71 poz. 650);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm.),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2 ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku nieruchomego oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków.

Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Na rok 2023 w całym kraju było 125 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach i planach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2023-2026

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 1 grudnia 2023 roku. Dokument ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i opracowanym przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem głównym programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Będzie on realizowany poprzez cele strategiczne programu oraz zawarte w nich działania takie jak:

Cel: Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cel: Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Cel: Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Cel: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Cel: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel — przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych — realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego

zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz — dla obiektów rangi międzynarodowej — wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbałość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu

„Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”.

W programie zapisano następujące priorytety i działania:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadaniem dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet 1 tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez

- tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego wraz z planami zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Zielona Góra i Gorzów Wlkp. przyjęty został Uchwałą Nr XLIV/667/18 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 23 kwietnia 2018 r.

W rozdz. VIII. „Uwarunkowania wewnętrzne rozwoju przestrzennego”, pkt 3. „Strefa kulturowa i turystyka” przedstawiono zestawienie ilościowe zabytków nieruchomości i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków, charakterystykę i ocenę zachowania najcenniejszych zabytków na terenie województwa lubuskiego.

W rozdz. XII. „Kierunki polityki i zagospodarowania przestrzennego”, pkt 4. „Ochrona dziedzictwa kulturowego i turystyka” określono pięć kierunków odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, którym przyporządkowano określone działania:

I. Odpowiednie zarządzanie i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego

1. Poprawa stanu technicznego obiektów zabytkowych;
2. Nadanie nowych funkcji obiektom zabytkowym i dostosowanie ich do współczesnych wymogów, przy równoczesnym zachowaniu i ochronie pierwotnych walorów architektonicznych i historycznych;
3. Realizacja i rozbudowa szlaków turystycznych o znaczeniu kulturowym.

II. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego

1. Odpowiednie zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed niszczeniem, dewastacją i aktami wandalizmu;
2. Sporządzanie i realizacja lokalnych programów opieki nad zabytkami;
3. Aktualizacja gminnych ewidencji zabytków;
4. Inwentaryzacja obiektów o cennych walorach historycznych i kulturowych;
5. Wspieranie tworzenia parków kulturowych i ustanawiania pomników historii;
6. Objęcie obiektów zabytkowych odpowiednimi ustaleniami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

III. Tworzenie spójnego i harmonijnego krajobrazu kulturowego

1. Zachowanie historycznie ukształtowanych układów przestrzennych, zwłaszcza ruralistycznych;

2. Kształtowanie ładu przestrzennego poprzez harmonijne wkomponowywanie nowego zainwestowania w zabytkowe krajobrazy kulturowe;
3. Wykluczenie lokalizowania obiektów dysharmonizujących z zabytkowym sąsiedztwem i przesłaniających obiekty zabytkowe (dotyczy to również lokalizacji naziemnych obiektów infrastruktury technicznej);
4. Odpowiednie wyeksponowanie obiektów zabytkowych i dostosowanie pozostałych obiektów zlokalizowanych w ich polu ekspozycji poprzez nawiązanie do historycznego charakteru obiektów zabytkowych;
5. Ochrona panoram w celu zachowania historycznych sylwet obiektów i zespołów urbanistycznych.

IV. Kształtowanie tożsamości kulturowej

1. Zwiększenie świadomości znaczenia dziedzictwa kulturowego w aspekcie materialnym i niematerialnym, jako czynnika rozwoju gospodarczego i społecznego;
2. Wspieranie działalności propagującej kształtowanie tożsamości kulturowej regionu, w tym imprez kulturalnych;
3. Wzbogacenie oferty kulturalnej obszaru i polepszenie dostępu do dziedzictwa kulturowego obszaru funkcjonalnego.

V. Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych

1. Rewitalizacja obszarów miejskich, szczególnie centrum Gorzowa Wlkp. z zabytkową zabudową oraz obszarów przemysłowych i powojaskowych;
2. Rewitalizacja zdegradowanych zasobów mieszkaniowych;
3. Rewitalizacja zdegradowanych zasobów użytkowych stanowiących własność komunalną;
4. Odnowa obszarów zielonych;
5. Kształtowanie przestrzeni publicznych;
6. Rewitalizacja i odnowa obszarów wiejskich, w tym popegeerowskich, pokolejowych i powydobywczych;
7. Sporządzanie gminnych programów rewitalizacji;
8. Realizacja działań na rzecz społeczności lokalnej: podnoszenia kwalifikacji, poszerzenia aktywności społecznej, oferty edukacyjnej i kulturalnej, wspieranie osób niepełnosprawnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO DO ROKU 2030

Przyjęta przez Sejmik Województwa Lubuskiego Uchwałą Nr XXVIII/397/21 z dnia 15 lutego 2021 r. Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030 jest dokumentem wyznaczającym strategiczne cele i kluczowe kierunki działań oraz przewidywane instrumenty ich realizacji w rozwoju województwa lubuskiego. Wyzwania rozwojowe województwa lubuskiego zostały przedstawione w czterech obszarach: sfera społeczna, sfera gospodarcza, sfera przestrzenna oraz sfera zarządzania rozwojem regionu.

Charakterystyczną cechą regionu i jego silną stroną w kontekście zmian cywilizacyjnych XXI wieku jest zróżnicowana tożsamość kulturowa, wynikająca z osiedlenia się tutaj po II wojnie światowej ludzi o różnym pochodzeniu. Województwo lubuskie należy do obszarów bogatych w zabytki, dlatego istnieje potrzeba ich stałego wsparcia oraz większego inwestowania w infrastrukturę kulturalną.

Głównym celem Strategii jest Inteligentne gospodarowanie potencjałami regionu dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, spójności społecznej i przestrzennej oraz wysokiej jakości życia mieszkańców. Cel główny zostanie osiągnięty w wyniku realizacji celów strategicznych, uszczegółowionych przez cele operacyjne, dla których wyznaczono kierunki działań.

Dla celu operacyjnego 1.6. Rozwój potencjału turystycznego wyznaczono m.in. następujące kierunki działań:

- promocja i rozwój markowych produktów turystycznych województwa,
- tworzenie warunków do rozwoju turystyki aktywnej i specjalistycznej,
- poprawa stanu obecnej i tworzenie nowej infrastruktury turystycznej,
- promocja lubuskich podmiotów branży turystycznej,
- rozwój szlaków, tras turystycznych, budowa oraz integracja dróg/ścieżek rowerowych,
- kreowanie, wsparcie i realizacja działań z zakresu racjonalnego wykorzystywania i ochrony zasobów środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego.

Cel operacyjny 2.4. „Zapewnienie bogatej oferty kulturalnej oraz ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego” będzie realizowany m.in. poprzez:

- wspieranie ponadlokalnych przedsięwzięć kulturalnych realizowanych na obszarze województwa,
- poprawę dostępności do zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym wykorzystanie nowoczesnych technik gromadzenia, opracowywania i upowszechniania zbiorów,
- ochronę i promocję cennych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Dla celu operacyjnego 2.6. „Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i poczucia tożsamości” wyznaczono m.in. następujące kierunki działań:

- działania na rzecz kształtowania świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców,
- wykorzystywanie potencjału kulturowego i lokalnych tożsamości w rozwoju regionalnym,
- promocja lubuskiego dorobku kulturalnego, naukowego, społecznego,
- popularyzacja historii Ziemi Lubuskiej.

Dla celu operacyjnego 3.7. „Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich” sformułowano m.in. następujące kierunki działań:

- wzmocnianie centrów aktywności społecznej i kulturalnej na terenach wiejskich,
- odnowa i rewitalizacja wsi i małych miast,
- ochrona dziedzictwa i krajobrazu wiejskiego.

STRATEGIA ROZWOJU KULTURY WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Strategia uchwalona została przez Sejmik Województwa Lubuskiego Uchwałą NrXX/142/2004 z dnia 28 czerwca 2004 roku. Cele ustalone w tym dokumencie przewidują zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego regionu poprzez ochronę i efektywne podnoszenie jego atrakcyjności w drodze zintegrowania działań w dziedzinie kultury, oświaty, turystyki i gospodarki.

Zaspokajanie potrzeb mieszkańców regionu w dziedzinie kultury jest zadaniem własnym – o charakterze obowiązkowym – jednostek samorządu terytorialnego. Zasadnicza część zadań w tym zakresie realizowana jest poprzez prowadzenie samorządowych instytucji kultury.

Głównymi i operacyjnymi celami województwa lubuskiego w sferze kultury są:

Cel nr 1. Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego regionu, realizowany poprzez następujący cel operacyjny:

- ochrona dziedzictwa kulturowego regionu.

Cel nr 2. Efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu w podnoszeniu jego atrakcyjności, realizowany poprzez następujące cele operacyjne:

- badanie i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego i kultury współczesnej regionu – ustalenie tematyki i zakresu prac badawczych i dokumentacyjnych oraz wdrożenie do realizacji;
- zintegrowanie działań w dziedzinie kultury, oświaty, turystyki i gospodarki w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulturowego i kultury współczesnej regionu w kształtowaniu osobowości i świadomości narodowej oraz w kształtowaniu atrakcyjności regionu;
- optymalizacja dostępu wszystkich środowisk i grup społecznych do dóbr kultury.

Cel nr 3. Wzmocnienie pozycji bibliotek publicznych jako głównych ośrodków informacji oraz kulturalnej i obywatelskiej aktywizacji społeczności lokalnych, realizowany poprzez następujące cele operacyjne:

- uzupełnienie zbiorów, zapewnienie zakupu książek na poziomie normatywu poprawa warunków korzystania ze zbiorów i usług bibliotek publicznych;
- zwiększenie dostępności do zbiorów i zasobów informacyjnych bibliotek publicznych;
- włączenie bibliotek publicznych w proces budowania regionalnej infrastruktury informacyjnej województwa lubuskiego;
- podniesienie kwalifikacji i umiejętności zawodowych bibliotekarzy.

Cel nr 4. Aktywne uczestnictwo społeczeństwa w życiu kulturalnym, realizowany poprzez następujący cel operacyjny:

- racjonalne gospodarowanie potencjałem merytorycznym i technicznym samorządowych instytucji kultury i szkół artystycznych;

Cel nr 5. Znoszenie barier kompetencyjnych i organizacyjnych w odbiorze i dostępie Lubuszan do wartości kultury symbolicznej, realizowany poprzez następujący cel operacyjny:

- integracja społeczności lubuskiej w oparciu o tradycje i różnorodność kulturową;

Cel nr 6. Zapewnienie społeczeństwu możliwości uczestnictwa w przedsięwzięciach artystycznych, realizowany poprzez następujące cele operacyjne:

- utrzymanie wysokiego poziomu profesjonalnej działalności artystycznej;
- wspieranie i promocja amatorskiego ruchu artystycznego.

Cel nr 7. Mecenat nad regionalną działalnością twórczą, realizowany poprzez następujące cele operacyjne:

- tworzenie optymalnych warunków do pracy twórczej;
- wspieranie publikacji i prezentacji twórczości regionalnej;
- promowanie regionu przez sztukę.

Cel nr 8. Integracja społeczności województwa i zachowanie tożsamości narodowej, realizowany poprzez następujący cel operacyjny:

- aktywizacja społecznego ruchu kulturalnego.

Cel nr 9. Budowanie społeczeństwa obywatelskiego, realizowany poprzez następujące cele operacyjne:

- kształtowanie postaw obywatelskich otwartych na integrację europejską i wielokulturowość;
- edukacja kulturalna i patriotyczna dzieci i młodzieży.

LUBUSKI WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2021-2024

Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2021-2024 przyjęty został przez Sejmik Województwa Lubuskiego Uchwałą Nr XXXIII/454/21 z dnia 21 czerwca 2021 r.

Myślą przewodnią opracowania Programu było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej. Program określił stan, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami, wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, edukacyjnych i promocyjnych.

Wyznaczonej wizji „Wielokulturowe dziedzictwo województwa lubuskiego fundamentem tożsamości regionu rozwijającego się gospodarczo i turystycznie” przyporządkowano cel strategiczny „Zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla kształtowania tożsamości województwa lubuskiego”. Dla realizacji wizji i celu strategicznego sformułowano cele priorytetowe:

1. Rozpoznanie zasobu, poprawa skuteczności ochrony zabytków i efektywne zarządzanie zasobem;
2. Rewaloryzacja zabytków jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego oraz rozwoju potencjału turystycznego;
3. Budowanie tożsamości regionalnej poprzez edukację i popularyzację dziedzictwa kulturowego w oparciu o społeczeństwo obywatelskie;

4. Ochrona krajobrazu kulturowego i świadome jego kształtowanie współgrające z integracją przestrzenną regionu.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU WSCHOWSKIEGO

Powiatowy program opieki nad zabytkami przyjęto Uchwałą nr II/9/2024 Rady Powiatu Wschowskiego z dnia 29 maja 2024 r. w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Wschowskiego na lata 2024-2028.

W ramach programu do realizacji wskazano dwa priorytety, wśród których wyznaczono kierunki działań:

Priorytet I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego:

- Kierunek 1: Zapewnienie warunków prawnych i organizacyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie
- Kierunek 2: Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców:

- Kierunek 1: Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym powiatu.
- Kierunek 2 Edukacja i popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym powiatu

Spośród wszystkich wyznaczonych do realizacji działań największe znaczenie dla gminy mają:

1. Weryfikacja obiektów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków pod kątem zgodności ze stanem faktycznym (działania na rzecz wykreślenia z rejestru zabytków obiektów nieistniejących w terenie),
2. Współpraca z gminami w zakresie weryfikacji gminnych ewidencji zabytków. Wdrażanie zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego powiatu. Wsparcie gmin w zakresie opracowania gminnej ewidencji zabytków i jej aktualizacji,
3. Ochrona i kształtowanie otoczenia obiektów zabytkowych w sposób niezagrażający ich ekspozycji w przestrzeni poprzez zakaz lokalizowania obiektów o agresywnej architekturze, zakłócających odbiór obiektów zabytkowych,
4. Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami,
5. Upowszechnianie wiedzy o zasobach kulturowych i przyrodniczych powiatu, a także o jego walorach turystycznych na stronie internetowej powiatu oraz w innych dostępnych środkach masowego przekazu,
6. Wydawanie materiałów, publikacji, folderów dotyczących zabytków w powiecie,

7. Organizacja imprez z zakresu kultury propagujących historie i tradycję o charakterze ponadgminnym,
8. Rozwijanie działalności edukacyjnej poprzez współdziałanie z samorządami, organizacjami pozarządowymi i instytucjami, popularyzującej ochronę zabytków
9. Propagowanie wśród mieszkańców prowadzenia działalności agroturystycznej połączonej ze zwiedzaniem regionu: przygotowywanie bazy potencjału turystycznego regionu, zawierającej m.in. listę: atrakcji turystycznych, miejsc wypoczynku i rekreacji, szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, kajakowych) miejsc pamięci, wydarzeń historycznych, zabytków, ciekawych obiektów architektonicznych i przyrodniczych przygotowanie bazy agroturystycznej, turystycznej i gastronomicznej, zawierającej spis produktów i potraw lokalnych.

Gminny program opieki nad zabytkami bierze pod uwagę wyżej wymienione działania i jest komplementarny w stosunku do programu powiatowego.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WSCHOWA

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wschowa zostało przyjęte Uchwałą nr XXII/208/2020 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 30 listopada 2020 roku.

Studium zakłada kształtowanie harmonijnego, współczesnego krajobrazu kulturowego z uwzględnieniem uwarunkowań i tradycji historycznych oraz regionalnych. Ustala się ochronę istniejących zabytków na terenie gminy Wschowa. Ochroną objęte zostaną:

- Zespół urbanistyczno - krajobrazowy miasta Wschowa wpisany do rejestru zabytków i granica strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej,
- Krajobrazowa strefa ochrony konserwatorskiej „K” wpisana do rejestru zabytków,
- Układy ruralistyczne,
- Zabytkowe zespoły wpisane do rejestru zabytków,
- Cmentarze wpisane do rejestru zabytków,
- Stanowiska archeologiczne,
- Obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków,
- Obszary i obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytkowej.

Zgodne z ustaleniami Studium jest przyjmowanie w ustaleniach planów miejscowych bardziej rygorystycznych i szczegółowych regulacji konserwatorskich niż te, które zostały określone w niniejszym dokumencie.

Ochrona archeologiczna

Obejmuje się ochroną stanowiska archeologiczne wykazane na rysunku studium, którą należy uwzględnić przy zagospodarowywaniu terenu, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Obiekty i obszary zabytkowe

Ochroną konserwatorską objęte zostały obszary, zespoły i obiekty o istotnych lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych, ujęte w rejestrze i ewidencji zabytków. Podlegają one rygorom ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ewidencja zabytków architektury i budownictwa obejmuje różne obiekty nieruchome powstałe przed 1945 rokiem, w których późniejsza działalność nie zatarała cech świadczących o ich historycznym rodowodzie, stanowiące charakterystyczne przykłady działalności budowlanej dawnych epok lub posiadające znaczące w skali lokalnej walory artystyczno - architektoniczne.

Na terenie gminy Wschowa wyznaczono Zespół urbanistyczno - krajobrazowy miasta Wschowa wpisany do rejestru zabytków i granicą strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej, gdzie obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- nakaz ochrony i rewaloryzacji charakterystycznego ukształtowania i rozplanowania układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz wszystkich elementów wchodzących w jego skład, w szczególności ulic i placów, zieleni, zabudowy, małej architektury, a także zachowanie i ochrona oraz przywracanie historycznych osi kompozycyjnych i widokowych oraz panoram, historycznych dominant architektonicznych i krajobrazowych oraz przestrzennych, typu historycznej zabudowy,
- nakaz kształtowania nowej zabudowy o lokalizacji, proporcjach i gabarytach dostosowanych do sąsiadującej zabudowy historycznej (forma nowej zabudowy powinna odpowiadać gabarytom pobliskiej zabudowy historycznej pod względem skali, geometrii dachów, bryły, a także innym cechom tej zabudowy pod względem wysokości kondygnacji, podziałów architektonicznych oraz materiału wykończenia zewnętrznego i pokryć dachowych),
- nakaz rewaloryzacji kompozycji zieleni na obszarach istniejącej zieleni oraz zachowania i ochrony starodrzewu,
- nakaz ochrony nawierzchni historycznych (nakaz zachowania istniejących nawierzchni brukowanych w ciągach ulic, chodników i placów),
- zakaz wznoszenia obiektów i elementów dysharmonizujących,
- nakaz kształtowania elementów reklamowych i informacyjnych, itp. oraz elementów małej architektury, oświetlenia ulic i budynków z uwzględnieniem zabytkowego charakteru obszaru,
- zakaz podejmowania działań mogących powodować degradację chronionych wartości obszaru,
- zakaz stosowania materiałów zewnętrznych niezgodnych z charakterem historycznej zabudowy, m.in. blachy falistej, dachówkopodobnej, okładzin typu siding, ogrodzeń z prefabrykowanych elementów betonowych.

Wokół miasta Wschowy wyznaczono pas o szerokości około 1 km. Otoczenie to stanowi strefę K – ochrony krajobrazowej zespołu urbanistycznego miasta Wschowa wpisanego do

rejestr zabytków. Zagospodarowanie terenów w tej strefie nie może zakłócić funkcji tej strefy jako przedpola ekspozycji biernej panoramy chronionego zespołu.

Dla zapewnienia właściwej ochrony dóbr kultury na terenie Gminy Wschowa wyznaczono strefy ochrony historycznych układów ruralistycznych, w obrębie których obowiązują następujące wymogi:

- nakaz ochrony i rewitalizacji charakterystycznego ukształtowania i rozplanowania układu ruralistycznego oraz wszelkich elementów wchodzących w jego skład: ulic i placów, zieleni, zabudowy, małej architektury;
- nakaz stosowania pokryć dachowych czerwoną dachówką ceramiczną lub cementową na dachach o nachyleniu powyżej 30 stopni i większym; dopuszcza się stosowanie materiałów dachówkopodobnych na budynkach gospodarczych i inwentarskich;
- nakaz rewitalizacji kompozycji zieleni i ochrony starodrzewu;
- nakaz ochrony nawierzchni kamiennych odkrytych w trakcie prac remontowych;
- zakaz stosowania materiałów zewnętrznych na elewacjach budynków typu siding i ogrodzeń z prefabrykowanymi elementami betonowymi;
- zakaz lokalizacji wielkogabarytowych urządzeń reklamowych, z dopuszczeniem ich lokalizacji jako
- tymczasowe urządzenia na czas odbywających się imprez i służących wykonaniu obowiązków związanych z informacją publiczną
- zakaz stosowania nośników informacyjnych umieszczonych na obiektach budowlanych o wymiarach przekraczających: dla nośników płaskich - max 2,0 m² powierzchni, dla nośników prostokątnych, tzw. wysięgników - maksymalnie odległość 80cm mocowanych od elewacji do końca wysięgnika z szyldem oraz maksymalnie do 60cm wysokości;
- zakaz lokalizacji reklam powyżej linii parteru budynku (gzymsu rozdzielającego parter od pierwszego piętra);
- zakaz lokalizacji reklam w sposób zasłaniający charakterystyczne detale architektoniczne budynku.

Dla obiektów zabytkowych, podlegających ochronie poprzez wpis do rejestru zabytków, obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- zakaz lokalizowania elementów dekomponujących i mających negatywny wpływ na wartość obiektu, zwłaszcza od strony przestrzeni publicznych,
- zakaz zmiany formy zewnętrznej budynków rozumiany jako: zakaz rozbudowy, dobudowy i nadbudowy (w tym dobudowy przedsionków),
- nakaz zachowania historycznej formy i rodzaju pokrycia dachu,
- obowiązek renowacji zniszczonych fragmentów budynków w formie uzupełnień brakujących detali architektonicznych mający na celu przywrócenie budynku do stanu pierwotnego,
- nakaz przywrócenia historycznej kolorystyki obiektu w oparciu o badania,
- zakaz ocieplania z zewnątrz budynków,

- zakaz stosowania żaluzji zewnętrznych,
- zakaz zmiany wielkości otworów okiennych i drzwiowych,
- w przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej obowiązek zachowania historycznych podziałów, a dla otworów okiennych zakończonych łukiem zakaz stosowania uproszczeń w postaci prostego zakończenia stolarki,
- nakaz zachowania wyposażenia i wystroju wewnątrz (t.j. stolarka schodów, drzwi, klamki, boazerie, piece, kominki, sztukaterie itd.),
- obowiązek usunięcia z elewacji lub dostosowania do kolorystyki elewacji elementów szpecących tj. okablowania, anten satelitarnych, kominów stalowych, skrzynek elektrycznych, telekomunikacyjnych i gazowych.

Dla obiektów podlegających ochronie zgodnie z wykazem zabytków ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- zakaz zmiany formy zewnętrznej budynków, rozumiany jako: zakaz nadbudowy, zaś ewentualne rozbudowy należy podporządkować wymogom ochrony zabytków; zakaz zmiany elewacji frontowych polegających na odejściu od rozwiązań historycznych, stanowiących o wartości zabytkowej budynku, dopuszczenie wyłącznie takiej przebudowy i rozbudowy, która przywraca historyczną formę obiektu,
- zakaz instalowania anten satelitarnych od frontu budynku, a także reklam wielkogabarytowych, urządzeń klimatyzacyjnych,
- nakaz podporządkowania kolorystyki elewacji i reklam architekturze i uwarunkowaniom historycznym; w kolorystyce budynków zabytkowych należy uwzględnić ich cechy stylistyczne; podczas remontów części
- elewacji ograniczonych jedynie do pierwszej elewacji nadziemnej, należy nową kolorystykę dostosować do istniejącej na wyższych kondygnacjach.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO W GMINIE WSCHOWA

W skutecznej ochronie zabytków pomocne są ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Przy przygotowywaniu powyższych planów rozpatruje się skuteczne możliwości ochrony zabytków podczas realizacji inwestycji, określa się niezbędne rozwiązania zapobiegające zagrożeniom dla zabytków oraz ustala się sposoby przywracania zabytków do jak najlepszego stanu.

Obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 4 ustanawia cztery formy ochrony zabytków. Wśród nich wymienia „ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego”. Także ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w art. 1 stanowi, że w planowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza (...) wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (...).

Celem planowania przestrzennego jest zorganizowanie struktury określonego obszaru w taki sposób, aby życie człowieka jako jednostki i życie społeczeństwa jako zbiorowości mogło

rozwijać się w jak najdogodniejszych warunkach. Planowanie przestrzenne polega na wyborze elementów materialnych struktury przestrzennej, odpowiednim rozmieszczeniu ich na planowanym obszarze i ich wzajemnym powiązaniu.

W gminie Wschowa wg stanu na wrzesień 2024 obowiązują 24 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. W ich treści znajdują się ustalenia dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnej ewidencji zabytków oraz dla stref ochrony konserwatorskiej. Należą do nich:

1. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu byłego lotniska we wsi Łysiny. Uchwała Nr XX/190/96 Rady Miasta i Gminy Wschowa z dnia 20 grudnia 1996 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego Nr 3, poz. 24.
2. Zmiana planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Wschowy dotyczącej części terenu położonego na obszarze wsi Tylewice. Uchwała Nr XXXIV/389/01 Rady Miasta i Gminy Wschowa z dnia 28 sierpnia 2001 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego, Nr 98, poz. 704 z dnia 15.10.2001 r.
3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru A w obrębie wsi Lgiń. Uchwała Nr XLI/488/02 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 28 czerwca 2002 r. Publikacja Dz. Urz. Woj. Lubuskiego Nr 75, poz. 1004 z dnia 31.07.2002 r.
4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru B w obrębie wsi Lgiń. Uchwała Nr XLI/489/02 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 28 czerwca 2002 r. Publikacja Dz. Urz. Woj. Lubuskiego, Nr 75, poz. 1005 z dnia 31.07.2002 r.
5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru CD w obrębie wsi Lgiń. Uchwała Nr XLI/490/02 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 28 czerwca 2002 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego, Nr 75, poz. 1006 z dnia 31.07.2002 r.
6. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru E w obrębie wsi Lgiń. Uchwała Nr XVIII/208/04 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 29 kwietnia 2004 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego Nr 43, poz. 774 z dnia 29.06.2004 r.
7. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Wschowy terenów w rejonie ulic Poczтова- Klasztorna- Bema- Niepodległości- Westerplatte- Parkowa we Wschowie dotyczący części działki nr 1057/40 przy ul. Pocztovej. Uchwała Nr XXXIII/347/05 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 19 października 2005 r. Publikacja : Dz. Urz. Woj. Lubuskiego Nr 89, poz. 1500 z dnia 28.11.2005 r.
8. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Wschowa i terenów funkcjonalnie z nim związanych. Uchwała Nr XX/166/08 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 14 lutego 2008 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego, Nr 25, poz. 573 z dnia 31.03.2008 r.
9. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy aktywności gospodarczej we Wschowie. Uchwała Nr XXXIII/270/09 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 29 stycznia 2009 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego, Nr 15, poz. 290 z dnia 05.03.2009 r.

10. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Wschowa obejmującego obszar działek o nr ewid 2356/1 i 2356/2 położonych przy ulicy Wolsztyńskiej. Uchwała Nr XVI/156/11 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 29.12.2011 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 494 z dnia 17.02.2012 r.
11. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Wschowa i terenów funkcjonalnie z nim związanych D-54-MU. Uchwała Nr XXI/217/12 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 31.05.2012 r.. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 1515 z dnia 03.08.2012 r.
12. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Wschowa i terenów funkcjonalnie z nim związanych A-128-P,U i B-33-U. Uchwała Nr XXXI/347/13 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 25.04.2013 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 1359 z dnia 20.05.2013 r.
13. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Wschowa i terenów funkcjonalnie z nim związanych – część wschodnia. Uchwała Nr XXXIII/368/13 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 27.06.2013 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 1756 z dnia 16.07.2013 r.
14. Zmiana Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Wschowa i terenów funkcjonalnie z nim związanych dla obszarów położonych przy ul. Daszyńskiego we Wschowie. Uchwała Nr XXXVIII/424/13 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 30.12.2013 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 202 z dnia 24.01.2014 r
15. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Wschowa i terenów funkcjonalnie z nim związanych – część południowa. Uchwała Nr XXXVIII/425/13 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 30.12.2013 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 226 z dnia 28.01.2014 r.
16. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Wschowa dla obszaru w rejonie ulic Moniuszki i Garbarskiej. Uchwała Nr XLIV/508/14 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 26.06.2014 r. Dz. Urz. Woj. Lubuskiego, poz. 1448 z dnia 15.07.2014 r.
17. Zmiana Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Wschowa i terenów funkcjonalnie z nim związanych dla obszaru w rejonie ulic Moniuszki, Głogowskiej, Konradowskiej i Obrońców Warszawy. Uchwała Nr VII/64/15 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 28.05.2015 r. Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 1086 z dnia 15.06.2015 r.
18. Zmiana Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Wschowa i terenów funkcjonalnie z nim związanych dla obszaru w rejonie ulic Łąkowa, Garbarska, Nowa i Ks. A. Kostki . Uchwała Nr VII/66/15 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 28.05.2015 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 1087 z dnia 15.06.2015 r.
19. Zmiana Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Wschowa i terenów funkcjonalnie z nim związanych dla obszaru położonego w rejonie ul. Wolsztyńskiej, Niepodległości, Daszyńskiego, Polnej i Solnej we Wschowie. Uchwała Nr VII/65/15 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 28.05.2015 r. Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 1390 z dnia 20.07.2015 r.

20. Zmiana Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Wschowa i terenów funkcjonalnie z nim związanych – część północna. Uchwała Nr IX/76/15 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 25.06.2015 r. Publikacje: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 1413 z dnia 27.07.2015 r.
21. Zmiana Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Wschowa i terenów funkcjonalnie z nim związanych – część zachodnia. Uchwała Nr XVI/165/16 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 31.03.2016 r. Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 829 z dnia 14.04.2016 r.
22. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru w rejonie ulic Moniuszki, Garbarskiej, Wałowej, Herbergera we Wschowie. Uchwała XLV/398/2018 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 2018-09-27. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego z 2018 poz. 2396.
23. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru w rejonie wsi Konradowo. Uchwała X/91/19 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 24 października 2019 r. Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 3045 z dnia 21 listopada 2019
24. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek 970, 1025, 1026 i 1029 we Wschowie. Uchwała Nr XLIII/390/2022 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 22 września 2022 r. Publikacja: Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 1862 z dnia 30.09.2022 r.
25. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszarów udokumentowanych złóż kruszywa naturalnego „TYLEWICE II” i „HETMANICE WJ”. Uchwała Nr III/22/2024 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 20 czerwca 2024 r. Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 1693 z dnia 26.06.2024 r. z dnia 11.07.2024 r.
26. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszarów udokumentowanych terenu położonego przy ul. Kazimierza Wielkiego we Wschowie. Uchwała Nr III/23/2024 Rady Miejskiej we Wschowie z dnia 20 czerwca 2024 r. Dz. Urz. Woj. Lubuskiego poz. 1694 z dnia 26.06.2024 r. z 11.07.2024 r.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

6.1 CHARAKTERYSTYKA GMINY WSCHOWA

Gmina Wschowa leży w południowo-wschodniej części województwa lubuskiego na pograniczu z województwami: wielkopolskim i dolnośląskim - jest jedną z trzech gmin miejsko-wiejskich powiatu wschowskiego. Graniczy z gminami:

- Sława (powiat wschowski, województwo lubuskie) od strony zachodniej,
- Szlichtyngowa (powiat wschowski, województwo lubuskie) od strony południowej,
- Wijewo (powiat leszczyński, województwo wielkopolskie) od strony północno-zachodniej,
- Włoszakowice (powiat leszczyński, województwo wielkopolskie) od strony północnej i północno-wschodniej,
- Świąciechowa (powiat leszczyński, województwo wielkopolskie) od strony wschodniej,
- Niechlów (powiat górowski, województwo dolnośląskie) od strony wschodniej,

- Góra (powiat górowski, województwo dolnośląskie) od strony wschodniej (na krótkim odcinku).

Gmina Wschowa składa się z miasta Wschowa, będącego siedzibą władz gminy i 21 mniejszych miejscowości skupionych w 15 sołectwach i 6 przysiółków. Powierzchnia całkowita gminy wynosi 197,5 km².

Według fizyczno - geograficznej regionalizacji Polski J. Kondrackiego obszar miasta i gminy Wschowa położony jest na pograniczu dwóch makroregionów: Niziny Południowowielkopolskiej i Pojezierza Leszczyńskiego. Granica pomiędzy tymi makroregionami została tu wyznaczona dość umownie; nie uwidacznia się ona wyraźnie w krajobrazie. W ramach makroregionu Niziny Południowopolskiej w zasięgu gminy znajduje się mezoregion Wysoczyzny Leszczyńskiej, a z Pojezierza Leszczyńskiego - mezoregion Pojezierze Sławskie.

Obszar gminy Wschowa należy do zlewni cieków II rzędu: Obrzycy, Krzyckiego Rowu oraz Baryczy. Największymi ciekami powierzchniowymi gminy są: Krzycki Rów, Kanał Kopanica , Rów Polski oraz Kanał Lipiec, przepływające przez obniżenia dolinne. Sieć hydrograficzną wzbogacają liczne kanały, a w dolinie Kanału Lipiec - przepływowe jeziora. Wyżej wyniesiona równina morenowa charakteryzuje się natomiast ubogą siecią wód powierzchniowych.

Wśród wód stojących wyróżnić można trzy jeziora - Lgiń Duży (Lgińskie), Lgiń Mały i Dąbie. Największe z nich - jezioro Lgińskie (typ rybacki - leszczowy) wykorzystywane jest przez gospodarkę rybacką oraz rekreację (kąpielisko, sporty wodne).

Miasto Wschowa jest ponadlokalnym ośrodkiem usługowo-przemysłowym, gdzie skoncentrowane są usługi, handel oraz działalność przemysłowa. Miasto Wschowa jest ośrodkiem gminnym i zarazem siedzibą powiatu. Zasięg oddziaływania tego ośrodka wykracza zatem poza granice gminy. Wynika z tego m.in. silna dominacja miasta Wschowy nad pozostałą wiejską częścią gminy. Miasto pełni funkcję ośrodka administracyjnego, kulturalnego, oświatowego (szkolnictwo ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne) oraz opieki zdrowotnej (szpital, przychodnie, gabinety specjalistyczne i apteki).

Według geodezyjnego wykazu gruntów użytki rolne w gminie stanowią ponad 64,8% jej ogólnej powierzchni; lasy, grunty leśne i zadrzewione 28,6%, a ponad 6,5% pozostałe grunty i nieużytki - w tym tereny zurbanizowane około 5% ogólnej powierzchni. Spośród gruntów zabudowanych i zurbanizowanych ponad 67,2% stanowią tereny komunikacyjne. W ostatnich kilku latach struktura użytkowania nie uległa zasadniczym zmianom.

Naczelną rolę przy kształtowaniu systemu osadniczego gminy miał układ komunikacyjny, na podstawie którego następował rozwój osadnictwa w gminie. Głównym jego szkieletem jest układ dróg krajowych i wojewódzkich, który uzupełniają drogi powiatowe.

Sieć osadnicza gminy skupiona jest głównie przy ciągach komunikacyjnych w postaci pasm, ciągów zabudowy, w formie tzw. ulicówek. Skutkiem takiego typu zagospodarowania przestrzeni jest brak wyraźnych granic pomiędzy miejscowościami. Rozciąganie zabudowy przy głównych ciągach komunikacyjnych wpływa niekorzystnie na jakość przestrzeni i uniemożliwia

wyodrębnienie centrów miejscowości. Formy tej zabudowy mają wielowiekową tradycję i są charakterystyczne dla gminy Wschowa.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY WSCHOWA

Początki Wschowy nie są znane. Wiadomo jednak, że już w XII w. istniał tutaj gród, wokół którego powstało miasto. W historiografii niemieckiej początków miasta szuka się w roku 1150. Z kolei w historiografii polskiej za pierwszą wzmiankę o Wschowie przyjmuje się bullę papieża Innocentego II z 1136 r. do arcybiskupa gnieźnieńskiego. Daty te wzbudzają jednak pewne wątpliwości. Nie jest natomiast kwestionowany fakt wystawienia we Wschowie w 1248 r. dokumentu dla klasztoru w Obrze przez dwóch książąt śląskich - Bolesława i Henryka, synów Henryka Pobożnego.

Nie jest także możliwe precyzyjne ustalenie daty nadania Wschowie praw miejskich, gdyż nie zachował się dokument lokacyjny. Być może spłonął w jednym z licznych pożarów miasta. O lokacji Wschowy na prawie magdeburskim można wnioskować jedynie w sposób pośredni. Otóż książę wielkopolski Przemysław II, na mocy dokumentu wystawionego 1.X. 1273 r. w Poznaniu nadał prawo magdeburskie wsi Przyczyna, położonej w pobliżu miasta. Owym nie wymienionym z nazwy miastem jest z pewnością Wschowa. Lokacja musiała zatem nastąpić w II połowie XIII w., ale przed rokiem 1273.

Niewielkie powierzchniowo średniowieczne miasto zostało otoczone murami, a można było się do niego dostać przez dwie bramy (Polską i Głogowską) oraz przez furty. Stosunkowo szybko poza murami zaczęły powstawać przedmieścia, które nosiły nazwę Przedmieścia Polskiego i Przedmieścia Głogowskiego. Ważnym momentem w rozwoju przestrzennym Wschowy było wydanie przez króla Zygmunta Augusta w 1548 r. oficjalnego pozwolenia na budowę miasta poza murami. Kolejnym istotnym krokiem było założenie przez starostę Hieronima Radomickiego Nowego Miasta, które posiadało własne uprawnienia miejskie. Stosowny dokument lokacyjny, na prośbę wschowskiego starosty, został wydany w 1633 r. przez króla Władysława IV. Kilkadziesiąt lat później (około roku 1685) na gruntach jurysdykcji zamkowej założono jeszcze Górne Nowe Miasto. Tak ukształtowana Wschowa weszła w XVIII wiek. Jediną częścią miasta powstałą w tym wieku jest tak zwana Wolnica, założona z inicjatywy proboszcza Karola Łodzi Ponińskiego na gruntach podległych jurysdykcji duchownej. stare zdjęcie zamku wschowskiego

Ziemia Wschowska, położona na pograniczu wielkopolsko-śląskim, w okresie rozbicia dzielnicowego (zapoczątkowanego testamentem księcia Bolesława Krzywoustego z 1138 r.) była miejscem ścierania się wpływów książąt obu tych dzielnic. Rywalizację zakończył ostatecznie król Kazimierz Wielki, który w sierpniu 1343 r. w wyniku zbrojnej wyprawy przeciwko księciu głogowsko-żagańskiemu Henrykowi V zdobył Wschowę i przyłączył ją do Królestwa Polskiego. Zostało to prawnie usankcjonowane w traktacie pokojowym zawartym w Namysłowie w 1348 r. Rok 1343 oznaczał co prawda włączenie Ziemi Wschowskiej do Królestwa Polskiego, ale jeszcze przez dłuższy czas utrzymywały się różnice ustrojowe. Dopiero w 1422 r. król Władysław Jagiełło wydał przywilej inkorporacyjny, na podstawie którego Ziemia Wschowska - tworząca odrębną

jednostkę administracyjną - została włączona do Wielkopolski, a miejscowa szlachta zrównana w prawach ze szlachtą polską. Stan prawny ustanowiony w 1343 r. przez Kazimierza Wielkiego przetrwał 450 lat, do stycznia 1793 r., kiedy to Prusy zajęły Wschowę w wyniku II rozbioru Polski.

Wschowa odgrywała w czasach I Rzeczypospolitej znaczącą rolę. Miasto potrafiło, i to od samego początku istnienia, wykorzystać możliwości rozwoju. Już wkrótce po lokacji, bo w 1289 r. Wschowa była grodem kasztelańskim. Godność kasztelana sprawował bliżej nie znany Wierzbęta. Rok później książę głogowski Henryk I potwierdził posiadanie przez miasto 15 łąnów we wsi Przyczyna. O rosnącej roli Wschowy świadczy także fakt, że w 1310 r. podpisała ona wraz z innymi miastami księstwa głogowskiego porozumienie o wspólnej walce z rozbojami i ściganiu przestępców. W tym samym roku mieszczanie wschowscy wykupili z rąk księcia Henryka II prawo do założenia 4 nowych jatek rzeźniczych, 4 łąw piekarskich i 4 kramów szewskich oraz prawo do wybudowania łąźni. Na podstawie dokumentu z 1325 r. wiadomo, że miasto posiadało także dwa młyny. Jak z tego wynika wschowscy mieszczanie potrafili wykorzystać przychylność kolejnych władców do rozbudowy swojego miasta. Przyłączenie Wschowy do Królestwa Polskiego stworzyło miastu nowe możliwości rozwoju gospodarczego. Już Kazimierz Wielki obdarzył Wschowę w latach 1345 i 1349 przywilejami, na podstawie których miasto otrzymało m.in. zwolnienie z opłat celnych na terenie całego Królestwa, wieś Przyczynę oraz prawo wyrębu drzewa w lasach królewskich. Ponadto król zatwierdził posiadane przez miasto prawo magdeburskie i wszystkie wcześniejsze przywileje, w tym prawo bicia drobnej monety. Wschowa cieszyła się również poparciem następnych władców Polski. W 1388 r. Władysław Jagiełło potwierdził wszystkie wcześniejsze przywileje wydane na rzecz miasta. Król w 1404 r. wydał dokument, na podstawie którego dodatkowe 4 łąwy piekarskie i 4 szewskie oraz 4 jatki rzeźnicze na zawsze miały stanowić własność miasta. W tym samym przywileju Wschowa otrzymała prawo bicia drobnej monety oraz prawo sprzedaży soli. W pięć lat później (w 1409 r.) miastu подарowano 8 łąnów w Przyczynie Dolnej. Uzyskane z ziemi dochody miały być przeznaczone na dokończenie budowy murów miejskich. Pierwsza połowa XVI wieku przyniosła dwa cenne przywileje króla Zygmunta I. W 1513 r. Wschowa otrzymała prawo do pobierania podatku mostowego za przewożenie towarów. Zebrane sumy miały być zużyte na budowę i konserwację mostów znajdujących się w mieście i poza nim. Rok później (w 1514 r.) ten sam władca zabronił mieszkańcom Wschowy wyszynku wina w prywatnych domach. Prawo do wyszynku wina oraz piwa świdnickiego miały tylko piwnice miejskie. Król zwolnił miasto od płacenia podatku czopowego za wyszynk tych napojów. Nie sposób omawiać wszystkich przywilejów królewskich, jakimi została obdarzona Wschowa. Nie ulega wątpliwości, że tworzyły one korzystny klimat dla rozwoju miasta.

Władcy polscy nie tylko obdarzyli Wschowę przywilejami, ale także często gościli w jej murach. To tutaj w lutym 1365 r. król Kazimierz Wielki wziął ślub z księżniczką Jadwigą, córką księcia głogowsko-żagańskiego Henryka V. W 1416 r. król Władysław Jagiełło spotkał się we

Wschowie z margrabią Miśni Wilhelmem. To właśnie podczas tego kilkudniowego pobytu król miał ponoć zdecydować o biciu we Wschowie półgroszków koronnych. Kolejnym władcą, który odwiedził Wschowę był Kazimierz Jagiellończyk. Król przebywał w mieście kilka dni w połowie maja 1462 r. Miał tutaj zatrzymać się na odpoczynek przed wyjazdem do pobliskiego Głogowa, gdzie udawał się na spotkanie z królem Czech Jerzym z Podiebradu. Ponadto w 1539 r. miasto zaszczylił swoją obecnością król Zygmunt I. Wzmianka o tym znajduje się we wstępie do kroniki wschowskiego klasztoru. Najbardziej znane w dziejach Wschowy są wizyty królów saskiej dynastii Wettinów, Augusta II i jego syna Augusta III. W ich czasach we Wschowie kilkakrotnie zwoływano posiedzenia senatu i przyjmowano zagraniczne poselstwa. Pierwsze posiedzenie senatu we Wschowie odbyło w 1699 r. Joneman pisał, że uroczysty wjazd króla odbył się 1 września, a władze miejskie i przedstawiciele cechów witały monarchę przy bramie wjazdowej do miasta. Kolejna wizyta Augusta II we Wschowie miała miejsce w grudniu 1717 r. Król przebywał w mieście około cztery tygodnie. August II ponownie odwiedził Wschowę w 1728 r. Posiedzenia senatu zwoływał do Wschowy także jego następca August III. W trakcie obrad w lipcu 1737 r. król udzielił audiencji poselstwu tureckiemu. To także podczas tego posiedzenia podpisano konkordat z Watykanem. Regulował on działalność opactw. Kolejne posiedzenie senatu we Wschowie odbyło się w 1742 r. Bardzo uroczysty przebieg miały obrady senatu w maju 1755 r., podczas których August III ponownie przyjmował poselstwo tureckie.

Na pewno duży wpływ na znaczenie miasta miał rozwój gospodarczy. Gospodarka Wschowy opierała się przede wszystkim na rzemiośle i handlu, a w szczególności na sukiennictwie i młynarstwie. Rzemieślnicy skupieni byli w cechach. Ich liczba ulegała na przestrzeni czasu niewielkim zmianom. Zgodnie z ustaleniami Komisji Dobrego Porządku z 1781 r. we Wschowie istniały 32 cechy. Najliczniejszy i najzamożniejszy był cech sukienniczy. Już w 1385 r. Związek Hanzeatycki zobowiązał się do sprzedaży sukna wschowskiego na Rusi (m. in. w Nowogrodzie Wielkim) na równi z suknem niderlandzkim. Od 1493 r. sukna wyrabiane we Wschowie były zaopatrywane w znaki ochronne, jako dowód ich dobrej jakości. Wschowscy sukiennicy jako pierwsi otrzymali 7 września 1520 r. swój statut. O znaczeniu cechu sukienników świadczy także jego liczebność. Według danych z 1628 r. na 578 rzemieślników przypadało 204 sukienników i 25 płócienników. Już kilka lat później, bo w 1635 r. liczba sukienników wzrosła do 230. Było to m.in. związane z napływem do miasta uchodźców z ogarniętego wojną 30-letnią Śląska. W większości osiedlili się oni w założonym w 1633 r. przez starostę Hieronima Radomickiego Nowym Mieście. Wschowa była jednym z poważniejszych ośrodków sukienniczych w Polsce. Warto także pamiętać, że to właśnie we Wschowie w I połowie XVII w. została założona pierwsza w Polsce manufaktura farbiarska. Jej właścicielem był osiadły w mieście Włoch Nicolo Bacaralli. Cech sukienniczy dominował także w XVIII w. Według danych z 1781 r. miasto liczyło 584 rzemieślników, z których 144 to sukiennicy. Tuż przed przejściem Wschowy przez Prusy w 1793 r., w mieście pracowało 200 sukienników i 45 płócienników. Drugą obok sukiennictwa podstawową gałęzią produkcji przemysłowej we Wschowie było młynarstwo.

Rzemiosło wschowskie to oczywiście nie tylko sukiennictwo i młynarstwo. Już w 1635 r. 476 rzemieślników reprezentowało aż 38 specjalności. W XVIII w. liczba ta znacznie wzrosła. Według danych z 1781 r. cechy wschowskie skupiały 584 rzemieślników, przedstawicieli 51 zawodów. Zróżnicowanie zawodowe rzemieślników było zatem znaczne.

Wschowa była również ważnym ośrodkiem menniczym. Pierwszy przywilej menniczny miasto otrzymało około 1330 r. od księcia Jana na Ścinawie. We Wschowie obok mennicy miejskiej (zamkniętej w 1728 r.) działała także, w latach 1588-1601 oraz 1652-1663, mennica koronna. To tutaj około 1651 r. zamieszkał na krótko mincerz niemiecki Andrzej Tymff. W 1663 r. uzyskał on zgodę króla i komisji sejmowej na emisję nowych złotych, wykonanych z mniejszej ilości i gorszej próby srebra. Nową monetę nazwano od nazwiska jej twórcy tyńfem (tymfem).

Niewątpliwie zamożność miasta miała wpływ na jego szybkie odbudowy po pożarach i epidemiach, które wielokrotnie nawiedzały Wschowę. Można wymienić chociażby pożary w latach: 1435, 1529, 1644 i 1685. Epidemie dziesiątkowały mieszkańców miasta między innymi w latach: 1542, 1613, 1656 i 1709-1710.

Mówiąc o historii Wschowy nie sposób pominąć spraw wyznaniowych. Do czasów reformacji w mieście nie dochodziło do żadnych konfliktów na tle religijnym. Istniało tutaj kilkanaście kościołów i kaplic, co świadczyło między innymi o hojności mieszczan. W okresie reformacji (XVI w.) większość mieszkańców miasta przeszła na luteranizm. Za początek reformacji we Wschowie uznaje się symbolicznie rok 1552, kiedy po śmierci katolickiego proboszcza, przez długi czas władze diecezji poznańskiej nie mianowały jego następcy. Miasto wykorzystało to do sprowadzenia luteranckich kaznodziei. Do 24 grudnia 1604 r. wschowscy protestanci korzystali z kościoła farnego. Dopiero konieczność jego zwrotu katolikom, zmusiła wschowska gminę luterancką do zbudowania zboru. Z inicjatywy pastora Waleriusza Herbergera nazwano go „Kripplein Christi” (Żłóbkim Chrystusa). Wschowska gmina ewangelicka działała do 1945 r. Do grona najwybitniejszych pastorów zalicza się wspomnianego już Waleriusza Herbergera (1562-1627) oraz Samuela Fryderyka Lauterbacha (1662-1728).

O znaczeniu Wschowy w okresie I Rzeczypospolitej świadczy jej pozycja wśród innych miast królewskich. Według danych z 1458 r. miasto zaliczono do II kategorii i było zobowiązane do wystawiania 20 zbrojnych. W Wielkopolsce do miast I kategorii zaliczono tylko Poznań. Także w ustawie o poborze pogłównego z 1520 r. miasto zaliczono do II kategorii. Z kolei ustawa o poborze podymnego z 1775 r. do miast królewskich I klasy zaliczyła tylko Warszawę, a do II klasy Kraków, Poznań i Wschowę.

Istotnym wydarzeniem w dziejach Wschowy w XVIII w. była działalność Komisji Dobrego Porządku. Zasadnicze prace Komisji trwały od 3 stycznia 1780 r. do 29 września 1783 r. W tym okresie odbyło się 11 posiedzeń. Ich efektem było opracowanie Stanu Miasta J. K. Mci Wschowy. Ten obszerny raport o stanie miasta został przez komisarzy przedstawiony Radzie Nieustającej, a

w tym samym jeszcze roku (1783) został także wydany drukiem przez jedną z leszczyńskich drukarni. Daje on interesujący opis stanu miasta u schyłku I Rzeczypospolitej.

W styczniu 1793 r., w wyniku II rozbioru Polski, Ziemia Wschowska znalazła się w granicach państwa pruskiego. Weszła w skład prowincji Prusy Południowe. W okresie napoleońskim Wschowa przez krótki czas należała do Księstwa Warszawskiego (w latach 1807-1815). W 1815 r. miasto ponownie zajęli Prusacy. Odrodzenie się po I wojnie światowej państwa polskiego nie zmieniło sytuacji Wschowy. Co prawda poczyniono tutaj pewne przygotowania do Powstania Wielkopolskiego, ale działania powstańcze prowadzono tylko na niewielkim skrawku powiatu wschowskiego. Traktat wersalski z czerwca 1919 r. pozostawił Wschowę w granicach Niemiec. Weszła ona początkowo w skład Marchii Poznań – Prusy Zachodnie, a od 1938 r. została włączona do Dolnego Śląska. Od XIX w. rozpoczął się okres degradacji Wschowy, która stawała się coraz bardziej prowincjonalnym miasteczkiem na obrzeżach Niemiec. Zrealizowane inwestycje i powstanie nowych przedsiębiorstw (w 1857 r. miasto otrzymało połączenie kolejowe z Głogowem, w 1913 r. otwarto linię kolejową do Sławy, w 1843 r. powstała fabryka sukna, a w 1882 r. uruchomiono cukrownię) nie spowodowało większego ożywienia gospodarczego.

Kłęska Niemiec w II wojnie światowej i związane z tym zmiany granic spowodowały powrót Wschowy do Polski. W 1945 r., po 152 latach przynależności do Niemiec, miasto ponownie znalazło się w granicach państwa polskiego. 1 lutego 1945 r. do Wschowy weszły wojska radzieckie, a w kwietniu tego roku przystąpiono do tworzenia polskiej administracji. Pierwszym powojennym starostą powiatu wschowskiego został Roman Jur, a pierwszym burmistrzem Ludwik Owczarski. Nowymi mieszkańcami Wschowy zostali ludzie z różnych stron Polski a znaczna grupa pochodziła z dawnych kresów wschodnich. Zaczęli oni tworzyć współczesne dzieje Wschowy, a dla wielu z nich miasto stało się prawdziwą „małą ojczyzną”.

W związku z reformą administracyjną z 1975 roku Wschowa znalazła się w obrębie województwa leszczyńskiego. Obecnie miasto jest siedzibą powiatu wschowskiego, który po reformie administracyjnej z 1999 roku włączony został do województwa lubuskiego.

Dane dotyczące charakterystyki i historii gminy oraz zabytków gminnych opracowano na podstawie poprzedniej perspektywy GPOnZ, kwerendy archiwalnej w WUOZ, dokumentów strategicznych gminy oraz zasobów własnych

6.3 KRAJOBRAZ KULTUROWY I ZABYTKI NIERUCHOME Z TERENU GMINY

Krajobraz kulturowy to świadectwo działalności mieszkańców danego regionu prowadzonej na przestrzeni wieków, dlatego najpełniej stanowi o jego tożsamości. Składa się z elementów przyrodniczych, ale przede wszystkim z wytworów i osiągnięć cywilizacyjnych człowieka. Są to zarówno pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobrazy miejskie i wiejskie, kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców.

Terytorium gminy położone jest na granicy dwóch krain historycznych: Wielkopolski i Śląska Tereny pogranicza to wyjątkowo interesujące obszary, na których stykają się i przenikają kultury, języki, religie. Trakty, łączące południe z północą oraz centrum administracyjne, edukacyjne i religijne we Wschowie czyniły z tego obszaru swoistą „bramę Europy”.

Po 1945 r. obszar gminy został zasiedlony przez nowych mieszkańców, co spowodowało przenikanie się odmiennych kultur i tradycji. Na terenie gminy znajdują się układy ruralistyczne z zachowanymi średniowiecznymi świątyniami (m in. Przyczyna Górna, Osowa Sień, Dębowa Łęka, Konradowo, Jędrzychowice, Siedlnica), czy późniejszymi z okresu nowożytnego (Tylewice, Hetmanice).

Obszar powiatu wschowskiego zamieszkiwany był przez katolików, protestantów i wyznawców religii mojżeszowej. Poszczególne świątynie parafialne, na skutek decyzji politycznych, przechodziły kolejno na własność protestantów i katolików, dlatego też w ich wnętrzu znajdują się pamiątki zarówno po luteranach czy braciach czeskich. Krajobraz ożywiają liczne pałace, dwory wraz z założeniami parkowymi, a także zabudowania folwarków oraz architektura przemysłowa.

Najcenniejszym ośrodkiem krajoznawczym jest niewątpliwie miasto Wschowa, dzięki zachowanemu średniowiecznemu rozplanowaniu oraz wielu obiektom zabudowy sakralnej i mieszkaniowej znajdujących się w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Na terenie gminy znajduje się szereg cennych obiektów zabytkowych, które zostały objęte ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa, a także które znajdują się w gminnej ewidencji zabytków. Gminna Ewidencja Zabytków gminy Wschowa została opracowana w 2023 r. i została przyjęta:

1. Zarządzeniem nr B.0050.105.2023 Burmistrza Miasta i Gminy Wschowa z dnia 27 czerwca 2023 r.,
2. Zarządzeniem nr B.0050.184.2023 Burmistrza Miasta i Gminy Wschowa z dnia 06 listopada 2023 r.,
3. Zarządzeniem nr B.0050.220.2023 Burmistrza Miasta i Gminy Wschowa z dnia 19 grudnia 2023 r.

Włączanie i wyłączenie obiektów z GEZ będzie prowadzone w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10.09.2019 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego rejestru zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Na obszarze miasta i gminy Wschowa znajduje się kilkadziesiąt obiektów wpisanych do rejestru zabytków i kilkaset ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Dębowa Łęka

- kościół par. pw. św. Jadwigi, XV, nr rej.: 239 z 3.04.1961
- dzwonnica, drewn., XVIII, nr rej.: 613 z 20.06.1963
- zespół pałacowy, XIX, nr rej.: 993/A z 28.11.1985:
  - pałac
  - powozownia
  - park
- stodoła folwarczna (I), k. XIX, nr rej.: 1444/A z 9.08.1993
- stodoła folwarczna (II), 1910, nr rej.: 1445/A z 9.08.1993

Hetmanice

- kościół fil. pw. św. Jana Chrzciciela, 1775, nr rej.: 1614 z 15.03.1965

Kandlewo

- krzyż pokutny, przed domem nr 34, kam., nr rej.: B/179 z 2.07.1988

Konradowo

- kościół par. pw. św. Jakuba, XVI-XIX, nr rej.: 128 z 31.07.1958
- ogrodzenie z bramą, nr rej.: 1616 z 15.03.1965
- krzyż pokutny, na cmentarzu przykościelnym, kam., nr rej.: B/172 z 10.12.1987
- kapliczka, na posesji nr 30, 1 ćw. XX, nr rej.: B/180 z 22.08.1988
- krzyż pokutny, na posesji nr 14, kam., nr rej.: B/174 z 4.01.1988
- plebania, pocz. XX, nr rej.: 1617 z 15.03.1965
- pałac (nr 1), k. XIX, nr rej.: 995/A z 28.11.1985

Lgiń

- kościół par. pw. św. Bartłomieja, 1856, nr rej.: L-776/A z 18.05.1993
- schody i ogrodzenie, mur., nr rej.: jw.
- zespół dworski, 1 poł. XIX, nr rej.: L-191/A z 16.01.1986:
  - dwór
  - park
- aleja brzoźowa, przy szosie Kijewo - Wolsztyn, nr rej.: 2162 z 1.06.1974
- Łąsiny - kościół par. pw. MB Bolesnej, 2 poł. XIX, nr rej.: 1495/A z 14.04.1994
- figura przydrożna św. Jana Nepomucena, nr rej.: jw.
- plebania, XIX, nr rej.: 1623 z 15.03.1965 (wypis z księgi rejestru)
- spichrz dworski, 1 poł. XIX, nr rej.: 1622 z 15.03.1965 (nie istnieje)
- dom (chałupa) nr 25, drewn., nr rej.: 1623 z 15.03.1965

Nowa Wieś

- wiatrak koźlak, 1764, nr rej.: 2018/A z 20.06.1974

Osowa Sień (Dolna)

- zespół dworski, pocz. XIX:

- dwór, nr rej.: 605 z 20.06.1963
- 2 oficyny, nr rej.: jw.

Osowa Sień (Górna)

- kościół par. pw. św.św.. Fabiana i Sebastiana, XV, nr rej.: 127 (KOK-I-76/58) z 31.07.1958
- zespół pałacowy, nr rej.:L-182/A z 3.11.2005:
- pałac, 1890-1904
- park, 2 poł. XVIII-XIX
- 2 lodownie, XIX
- ogrodzenie mur., k. XIX

Osowa Sień (Średnia)

- zespół dworski, 1 poł. XIX, nr rej.: 604 z 20.06.1963:
- dwór
- lamus
- stajnia
- budynek gospodarczy przy podjeździe
- park, nr rej.: 26 z 27.07.1951

Przyczyna Górna

- kościół fil. pw. św. Jerzego, XIV, XVII, nr rej.: 35 z 13.06.1953
- pałac (dom nr 67), 4 ćw. XIX, nr rej.: 1005/A z 27.06.1986
- pałac (dom nr 1), poł. XIX, nr rej.: 996/A z 28.11.1985
- spichrz folwarczny, 3 ćw. XIX, nr rej.: 1440/A z 9.08.1993

Siedlnica

- kościół par. pw. Narodzenia NMP i św. Jana Ewangelisty, 1300, 1604, XIX, nr rej.: 104 z 15.07.1958 (wypis z księgi rejestru)
- dwór z fosą (nr 75), XVIII-XX, nr rej.: 994/A z 28.11.1985
- folwark, XIX-XX, nr rej.: 1442/A z 9.08.1993:
- oficyna i spichrz
- spichrz

Tylewice

- kościół fil. pw. Narodzenia NMP, XV, nr rej.: 241 z 3.04.1961
- zespół dworski i folwarczny, 2 poł. XIX/XX, nr rej.: 1538/A z 18.04.1995:
- dwór
- park
- stodoła
- spichrz
- obora
- oficyna
- wiatrak, XIX, nr rej.: 727/2017 z 20.06.1974

Wschowa

- miasto Wschowa, nr rej.: 134 z 28.08.1958 i 2181 z 28.01.1975
- kościół par. pw. św. Stanisława Biskupa, XIV, XVI, XVIII, nr rej.: L-766/A z 15.02.1965
- plebania kościoła par., pl. Farny 2, pocz. XIX, nr rej.: 1635 z 15.05.1965
- zespół klasztorny franciszkanów, XVII-XIX:
- kościół pw. św. Józefa, 1639, XVIII, nr rej.: 53 (KOK-I-25/55) z 29.03.1955
- klasztor, 1629, 1730, XIX, nr rej.: jw. i KOK-I-561/63 z 20.06.1963
- kaplica pw. Świętego Krzyża, XVIII, nr rej.: 1593 z 15.02.1965
- kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. fil. pw. Świętej Trójcy, pl. Kosynierów, 1 ćw. XIX, nr rej.: 1164 z 27.02.1990
- kościół ewangelicki pw. Żłóbka Pana Jezusa, XVII-XVIII, nr rej.: 271 z 27.09.1951
- kolegium jezuickie, pl. Farny 3, 1727, nr rej.: 1595 z 15.02.1965
- cmentarz ewangelicki, ob. Lapidarium Rzeźby Nagrobnej, ul. Spokojna - Solna - Piękna, 1609, XIX, nr rej.: L-199/A z 17.03.2006
- ogrodzenie z krużgankiem i bramami, XVII, XIX, nr rej.: jw.
- kaplica grobowa rodziny Teschner, XVIII, nr rej.: L-276/1-4/A z 14.02.2008
- kaplica grobowa rodziny Lauterbach, XIX, nr rej.: jw.
- kaplica grobowa rodziny Hoffman, XIX, nr rej.: jw.
- kaplica grobowa rodziny Steiner, XIX, nr rej.: jw.
- kostnica, 1819, nr rej.: 1745 z 16.03.1965
- nagrobki (142 szt.), nr rej.: B/4/73 z 4.01.1972
- aleja lipowa, ul. Lipowa, nr rej.: 2161 z 1.06.1974
- mury obronne (pozostałości), pocz. XV, XVI, nr rej.: 1596 z 15.02.1965
- ratusz, 1 poł. XVI, 1860, nr rej.: 607 z 20.06.1963, 727
- fontanna miejska, nr rej.: 1599/A z 15.02.1965
- dom, ul. Bema 11, 1 poł. XIX, nr rej.: 1690/A z 16.03.1965 (nie istnieje ?)
- dom, ul. Bema 15, 1 poł. XIX, nr rej.: 1687/A z 16.03.1965 (nie istnieje ?)
- dom, ul. Bema 17, 1 poł. XIX, nr rej.: 1688/A z 16.03.1965 (nie istnieje ?)
- dom „Pod Murzynkiem”, ul. Bohaterów Westerplatte 5, 1 poł. XIX, nr rej.: 1597/A z 15.02.1965 (por. ruchome)
- dom, ul. Bohaterów Westerplatte 6, 1 poł. XIX, nr rej.: 1697/A z 16.03.1965
- dom, ul. Bohaterów Westerplatte 7, 1 poł. XIX, nr rej.: L-764/A z 16.03.1965
- dom, ul. Bohaterów Westerplatte 6 (d.8), 1 poł. XIX, nr rej.: L-667/A z 16.03.1965
- dom, ul. Bohaterów Westerplatte 9, 1 poł. XIX, nr rej.: 1700/A z 16.03.1965 (por. ruchome)
- dom, ul. Bohaterów Westerplatte 8 (d.10), 1 poł. XIX, nr rej.: L-683/A z 16.03.1965
- dom, ul. Bohaterów Westerplatte 11, 1 poł. XIX, nr rej.: 1702/A z 16.03.1965
- dom, ul. Bohaterów Westerplatte 12, 1 poł. XIX, nr rej.: 1703/A z 16.03.1965
- dom, ul. Bohaterów Westerplatte 14, 1 poł. XIX, nr rej.: 1704/A z 16.03.1965 (nie istnieje ?)

- dom, ul. Bohaterów Westerplatte 15, 1 poł. XIX, nr rej.: 1705/A z 16.03.1965 (por. ruchome)
- dom, ul. Daszyńskiego 3, 1 poł. XIX, nr rej.: 1706/A z 16.03.1965
- dom, ul. Daszyńskiego 7, 1 poł. XIX, nr rej.: 1707/A z 16.03.1965
- dom, ul. Daszyńskiego 9, 1 poł. XIX, nr rej.: 1708/A z 16.03.1965 (por. ruchome)
- dom, ul. Daszyńskiego 11, 1 poł. XIX, nr rej.: 1709/A z 16.03.1965
- dom, ul. Daszyńskiego 13, 1 poł. XIX, nr rej.: 1710/A z 16.03.1965
- dom, ul. Daszyńskiego 15, 1 poł. XIX, nr rej.: 1711/A z 16.03.1965 (por. ruchome)
- dom, ul. Daszyńskiego 17, 1 poł. XIX, nr rej.: 1712/A z 16.03.1965 (por. ruchome)
- dom, ul. Daszyńskiego 27, 1 poł. XIX, nr rej.: 1713/A z 16.03.1965
- dom, pl. Farny 1, XVII/XVIII, nr rej.: L-792/A z 20.06.1963
- budynek „Biały Domek”, szach., ul. Głogowska 3, 1923-28, nr rej.: L-676/A z 5.02.2015
- budynek d. kina., ul. Głogowska 8, 1933-39, nr rej.: L-723/A z 19.07.2016
- dom, ul. Głogowska 11, 1799, nr rej.: 616/A z 20.06.1963
- domy w zespole cukrowni, XIX/XX, ul. Kazimierza Wielkiego:
- willa właściciela (nr 21), nr rej.: 1433/A z 28.07.1993
- dom dyrektora (nr 25), nr rej.: 1434/A z 28.07.1993
- magazyn (nr 23), nr rej.: 1432/A z 28.07.1993
- dom, ul. Kilińskiego 2, poł. XVII, nr rej.: 1600 z 15.02.1965
- dom, ul. Kilińskiego 8, 1890, nr rej.: L-248 z 12.01.2007
- dom, ul. Kopernika 2, 1 poł. XIX, nr rej.: 1720 z 16.03.1965
- dom, ul. ks. Kostki 2 (d.1 Maja), 1 poł. XIX, nr rej.: 1721 z 16.03.1965 (por. ruchome)
- dom, ul. ks. Kostki 3 (d.1 Maja), 1 poł. XIX, nr rej.: 1724 z 16.03.1965
- dom, ul. ks. Kostki 4 (d.1 Maja), 1 poł. XIX, nr rej.: 1722 z 16.03.1965
- dom, ul. ks. Kostki 6 (d.1 Maja), 1 poł. XIX, nr rej.: 1723 z 16.03.1965
- dom, ul. ks. Kostki 8 (d.1 Maja), 1 poł. XIX, nr rej.: 1725 z 16.05.1965
- dom, ul. ks. Kostki 5 (d.1 Maja), 1 poł. XIX, nr rej.: 1726 z 16.03.1965
- dom, ul. ks. Kostki 7 (d.1 Maja 11), 1 poł. XIX, nr rej.: L-918/A z 16.03.1965
- dom, ul. ks. Kostki 9 (d.1 Maja 13), 1 poł. XIX, nr rej.: L-889/A z 16.03.1965
- dom, ul. ks. Kostki 14 (d.1 Maja), 1 poł. XIX, nr rej.: 1729 z 16.03.1965
- dom, ul. ks. Kostki 20 (d.1 Maja 22), 1 poł. XIX, nr rej.: L-829/A z 16.05.1965
- dom, ul. ks. Kostki 22 (d.1 Maja), 1 poł. XIX, nr rej.: 1731 z 16.05.1965
- dom, ul. Kościelna 1, XVIII/XIX, nr rej.: L-746 z 20.06.1963
- dom, ul. Łazienna 4, szach., XVII/XVIII, nr rej.: 1684 z 16.03.1965 (nie istnieje)
- dom, ul. Niepodległości 5, XIX, nr rej.: 1734 z 16.03.1965
- dom, ul. Niepodległości 7, XIX, nr rej.: 1735 z 16.03.1965
- dom, ul. Niepodległości 9, XIX, nr rej.: L-888/A z 16.03.1965 (por. ruchome)
- dom, ul. Niepodległości 11, XIX, nr rej.: 1737 z 16.03.1965
- dom, ul. Niepodległości 13, XIX, nr rej.: 1738 z 16.03.1965

- dom, ul. Niepodległości 15, XIX, nr rej.: 1739 z 16.03.1965
- dom, ul. Niepodległości 17, XIX, nr rej.: 1740 z 16.03.1965
- dom, ul. Niepodległości 19, XIX, nr rej.: 1741 z 16.03.1965
- dom, ul. Niepodległości 21, XIX, nr rej.: 1742 z 16.03.1965
- sąd, ob. dom, ul. Pocztowa 1 (d. 3), pocz. XIX, nr rej.: 608 z 20.06.1963
- dom, ul. Pocztowa 4/6, 1 poł. XIX, nr rej.: 1732 z 16.03.1965
- szkoła ewangelicka, ul. Powstańców Wielkopolskich 12 (d.16), 1 poł. XIX, nr rej.: L-765/A z 20.06.1963
- dom, ul. Powstańców Wielkopolskich (d. Ratuszowa) 1, XVIII, nr rej.: L-754/A z 20.06.1963
- dom, ul. Ratuszowa 2, 2 poł. XVII, poł. XIX, nr rej.: L-794/A z 30.05.1963
- dom, ul. Ratuszowa 10, 2 poł. XVII, poł. XIX, nr rej.: 1714 z 16.02.1965 (nie istnieje)
- dom, Rynek 1, 2 poł. XVII, 2 poł. XIX, nr rej.: 1685 z 16.03.1965
- dom, Rynek 2, poł. XVII, poł. XIX, nr rej.: 1691 z 16.03.1965
- dom, Rynek 3, 1 poł. XVII, XIX/XX, nr rej.: 1692 z 16.03.1965
- dom, Rynek 4, 1 poł. XIX, pocz. XX, nr rej.: 1686 z 16.03.1965
- dom, Rynek 6 (d.5), XVII, 1 poł. XX, nr rej.: L-753/A z 16.03.1965
- dom, Rynek 6, XVII, XVII/ XIX, nr rej.: 1693 z 16.03.1965
- dom (1), Rynek 8, XVII, nr rej.: L-777/A z 20.02.1963
- dom (2), Rynek 8 (d.9), XVII, XVIII/ XIX, nr rej.: L-777/A z 15.03.1965
- dom, Rynek 10, XVII, 1 poł. XIX, nr rej.: L-886/A z 16.03.1965
- dom, Rynek 11, XVII, k. XIX, nr rej.: 1679 z 16.03.1965
- dom, Rynek 11 (d.12), poł. XVII, pocz. XIX, nr rej.: L-783/A z 16.03.1965
- dom, Rynek 13 → ul. Rzeźnicka 1
- dom, Rynek 14 (d.16), XVII, k. XIX, nr rej.: L-799 z 16.03.1965
- dom, Rynek 17, XVII, 1 poł. XIX, nr rej.: 1689 z 16.03.1965
- dom, Rynek 18, nr rej.: 1682 z 16.03.1965
- dom, Rynek 19, XVII, 1 poł. XIX, nr rej.: 1683 z 16.03.1965
- dom, ul. Rzeźnicka 1, 1677, nr rej.: L-798/A z 15.02.1965
- dom, ul. Strażacka 8, XIX, nr rej.: 1733 z 16.03.1965
- dom, ul. Targowa 1, XIX, nr rej.: 1744 z 16.03.1965 (nie istnieje)
- dom, ul. Wolsztyńska 19, pocz. XX, nr rej.: 1114/A z 30.11.1988
- dom, pl. Zamkowy 2 (dec. ul. Jedności Robotniczej), 1679, 1 poł. XIX, nr rej.: 1716/A z 16.03.1965
- 3 domy, pl. Zamkowy 2 (d. 3), 3 (d. 5), 4 (d. 7) , XVII, 2 poł. XVII, nr rej.: L-64 z 3.04.1967
- dom, pl. Zamkowy 9, nr rej.: 1718/A z 16.03.1965
- dom, pl. Zamkowy 14, XIX, nr rej.: 1719 z 16.03.1965
- dom z relikdami zamku, pl. Zamkowy 14, 1 poł. XIX, nr rej.: 606/A z 20.06.1963
- wiatrak I , przy drodze do Nowego Tomysła, XIX, nr rej.: 1640 z 15.03.1965 (nie istnieje?)

- wiatrak II, przy drodze do Nowego Tomyśla, poł. XIX, nr rej.: 1641 z 15.02.1965 (nie istnieje?).

Gminna ewidencja zabytków nie jest prawną formą ochrony zabytków. W gminnej ewidencji oprócz tych wpisanych do rejestru, ujmuje się również te zabytki, które wprawdzie nie kwalifikują się do wpisu do rejestru zabytków, jednak tworzą historyczny walor lokalnych krajobrazów i powinny otrzymać formę ochrony prawnej poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Należy wskazać, iż odpowiednio do art. 18 i 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, gminną ewidencję zabytków uwzględnia się przy sporządzaniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach.

Obiekty ujęte w ewidencji zabytków znajdują się w zestawieniu na końcu opracowania

Do najcenniejszych obiektów zabytkowych z terenu gminy Wschowa należy zaliczyć:

Mury obronne we Wschowie

Zostały wzniesione na planie zbliżonym do koła, jako budulca użyto kamieni i cegieł. Zachowana ich wysokość waha się od 2 do 4 metrów. Budowę pełnych obwarowań rozpoczęto w czasach Kazimierza Wielkiego, a ukończono w XV wieku. Na przestrzeni XVI i XVII wieku były one rozbudowywane i umacniane. Wschowskie obwarowania składały się z trzech części: murów, fosy i wałów ziemnych. Do miasta prowadziły dwie bramy: Polska i Głogowska oraz furty. W XIX wieku mury zostały częściowo rozebrane. Ich najstarsze zachowane fragmenty znajdują się przy dawnym zamku starościńskim. Mury miały między innymi chronić miasto przed najazdami.

Zamek we Wschowie

Powstał na miejscu grodu, był usytuowany na sztucznie usypanym wzgórzu i włączony w system obronny Wschowy. Od strony miasta oddzielała go fosa, nad którą był przerzucony most. Pierwszy (dotychczas znany) jego opis pochodzi z 1616 r. W pierwszej połowie XIX w. Prusacy rozebrali stare budynki i postawili nowe. Urządzono w nich więzienie. Funkcję tę spełniały także w okresie międzywojennym. W 1945 r. Wschowa wróciła w granice Polski. Budynki więzienia zaadaptowano na potrzeby zakładu produkcyjnego. W 1952 r. umieszczono w nich Spółdzielnię Przemysłu Ludowego i Artystycznego (późniejszą Spółdzielnię Dziewiarsko-Odzieżową). Stan ten trwał przez ponad czterdzieści lat, do momentu likwidacji Spółdzielni. Obecnie budynki są własnością prywatną.

Kościół ewangelicki pw. Żłóbka Chrystusowego z początków XVII w. we Wschowie

Dawny zbór ewangelicki „Kripplein Christi”. Jest to zespół obiektów obejmujących dawny kościół ewangelicki, wieżę, szkołę ewangelicką i budynek pastorówki. Powstanie zboru jest związane z okresem kontrreformacji. Zbór zbudowany jest na rzucie prostokąta, nakryty wysokim dachem dwuspadowym. Szczyt rozczłonkowany jest płytkimi wnękami o motywie dwułuku. We wnęce środkowej umieszczona jest płaskorzeźba przedstawiająca scenę Ukrzyżowania Chrystusa. W salowym wnętrzu świątyni znajdują się trzy kondygnacje empor (z II połowy XVII w.), barokowy chór muzyczny (XVIII w.) oraz renesansowe stalle (XVII w.).

Wnętrze nakryte jest płaskim drewnianym stropem, wspartym na kolumnach korynckich. Od strony wschodniej i północnej przylegają do zboru przybudówki. Na potrzeby dzwonnicy zaadaptowano wieżę dawnej Bramy Polskiej. Jest to budowla trzykondygnacyjna, murowana z kamieni i cegły. W XIX w. została nadbudowana i nakryta hełmem. Przy zborze znajduje się budynek dawnej szkoły ewangelickiej. Został na ten cel zakupiony w 1607 r. od szewca Geoga Herberga. Na frontonie zachował się łaciński napis: „FUNDAMENTUM REI PUBLICAE RECTA ADLESCENTIUM EDUCATIO”. Obecnie w tym późnorenesansowym budynku znajduje się księgarnia św. Antoniego.

Zbór „Kripplein Christi” działał aż do 1945 r., kiedy to w wyniku porażki Niemiec w II wojnie światowej Wschowa powróciła do Polski. Nastąpiła całkowita wymiana ludności. Niemcy opuścili miasto, a jego nowi mieszkańcy w większości byli katolikami. Niestety zbór ulegał dewastacji. Miejmy nadzieję, że wschowskim władzom samorządowym uda się przywrócić mu chociażby odrobinę dawnej świetności. Podczas prac wykopaliskowych prowadzonych w zborze przez studentów Wydziału Architektury i Urbanistyki Politechniki Wrocławskiej odkryto kryptę grobową Zofii Ujejskiej, żony wschowskiego starosty w latach 1622-1646 Hieronima Radomickiego. Zofia Ujejska zmarła w wieku 36 lat. Była gorliwą luteranką, która uczęszczała na nabożeństwa do wschowskiego zboru.

Kościół farny pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika i Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny we Wschowie

Pierwszym zachowanym świadectwem istnienia parafii we Wschowie jest dokument z 1326 r. Sama parafia i kościół istniały zapewne już wcześniej. Kościół kilkakrotnie płonął podczas pożarów miasta. Ostatniej odbudowy dokonano w latach 1720-1726 według projektu słynnego włoskiego architekta Pompeo Ferrariego. W takim kształcie świątynia zachowała się do czasów obecnych.

Jest to trzynawowa bazylika, utrzymana w stylu barokowym, z zachowanymi fragmentami gotyckimi. Wyposażenie wnętrza jest barokowe i pochodzi z XVIII wieku. W ołtarzu głównym umieszczony jest obraz Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, uchodzący za najlepiej zachowane dzieło malarskie we Wschowie. Jego autorem jest prawdopodobnie Szymon Czechowicz. W ołtarzu głównym znajduje się również owalny obraz przedstawiający św. Stanisława Biskupa. Na zachodniej ścianie nawy południowej warto zwrócić uwagę na XVIII-wieczny obraz przedstawiający panoramę Wschowy. Zaznaczono na nim główne akcenty architektoniczne miasta. W kościele znajduje się także tablica pamiątkowa ku czci ks. Józefa Rogalińskiego. Prawdopodobnie w latach ok. 1777-1787 był proboszczem we Wschowie. Ksiądz Rogaliński był nie tylko kapłanem, ale także uczonym. Napisał pierwszy polski podręcznik do nauki fizyki. Potężna 68 – metrowa wieża fary góruje nad miastem. Jej najwyższą kondygnację dobudowano około 1726 r., a pracami tymi zajmował się budowniczy Kasper Frantz z Ząbkowic. Na południowej skarpie wieży znajduje się kamienna tablica z herbem miasta i datą 1580.

Kolegium jezuickie we Wschowie

W 1727 r. Jezuita utworzyli w miejscu dawnej mennicy miejskiej kolegium. Kolegium jezuickie we Wschowie działało do momentu kasacji zakonu przez papieża Klemensa XIV w 1773 r. Później zostało przejęte przez Komisję Edukacji Narodowej. W styczniu 1793 r. Ziemia Wschowska znalazła się pod pruskim zaborem. Budynek kolegium jezuickiego był przez jakiś czas zajęty na potrzeby wojskowe. Potem służył także jako siedziba rolniczej szkoły zimowej. Po powrocie Wschowy w 1945 r. w granice Polski obiekt dawnego kolegium przez kilka lat (1947-1956) służył jako siedziba Niższego Seminarium Duchownego.

Jest to budynek murowany, piętrowy, wzniesiony na planie wydłużonego, łukowato wygiętego prostokąta z dwoma krótkimi skrzydłami po bokach elewacji zachodniej. Jest to obiekt barokowy, z relikwami murów gotyckiej mennicy. Niestety, 26 maja 2006 roku pożar zniszczył znaczną część budynku. W roku 2010 podjęto decyzję o rewitalizacji kolegium jezuickiego. Prace zakończyły się w 2013 roku i odrestaurowany obiekt przekazano na potrzeby Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy oraz Muzeum Ziemi Wschowskiej.

Ratusz we Wschowie

Siedziba władz miejskich, pierwsza wzmianka o tym budynku pochodzi z 1435r. Obecny kształt ratusza pochodzi z przeprowadzonej przebudowy z lat 1860 – 1870. Nadano mu kształt eklektyczny. Jest to budynek trzykondygnacyjny, murowany, założony na rzucie prostokąta. Wieża umieszczona jest w narożniku północno-zachodnim. W dolnej części jest kwadratowa, a dwie górne kondygnacje są ośmioboczne. Najwyższa kondygnacja obwiedziona jest galerijką. W narożniku północno-wschodnim ratusza zachowała się na parterze sala nakryta kunsztownym sklepieniem sieciowym z pierwszej połowy XVI w. (sala gotycka). I ją przede wszystkim warto zobaczyć. Zwróćmy także uwagę na herb miasta umieszczony na frontonie ratusza. Przedstawia on scenę koronacji Najświętszej Marii Panny. Poniżej znajduje się podwójny krzyż jagielloński z dwoma pierścieniami. Został on wprowadzony prawdopodobnie w XV w. jako kolejny element herbu Wschowy, a później w ogóle zastąpił skomplikowaną i trudną do przedstawienia scenę koronacji Najświętszej Marii Panny.

Lwi mostek we Wschowie

Obiekt w obecnej postaci powstał w II poł. XIX w. i zbudowano go w stylu eklektycznym. Stojąca pośrodku figura Lwa wykonana została z piaskowca w stylu rokokowym prawdopodobnie pod koniec XVIII wieku. Postać Lwa podtrzymuje w łapach kartusz z herbem miasta Wschowy. Po bokach mostku ustawiono dwa rzeźbione gazony w postaci zamkniętych pucharów.

Zespół klasztorny oo. Franciszkanów we Wschowie

Wybudowany w latach 1638 – 1644, rozbudowywany do końca XVIII w. Obecny – późnorennesansowy kościół pod wezwaniem św. Józefa Oblubieńca NMP wzniesiony został w latach 1638-1644 z fundacji Mikołaja Tarnowieckiego. Jego architektem był prawdopodobnie Krzysztof Bonadura Starszy. Prace nad wykończeniem i wyposażeniem kościoła oraz jego

otoczenia trwały znacznie dłużej, bo prawie do końca XVIII wieku. Wieża została wzniesiona w 1742 r. wg projektu architekta rydzyskiego Jana Józefa Szttyjera.

Wnętrze kościoła św. Józefa ma wyposażenie późnobarokowe i rokokowe. Polichromie pochodzą z 1745 r. Sklepienie nawy zostało ozdobione freskami przez malarza głogowskiego Ernesta Engelfeldra. Resztę prac malarskich wykonali przysłani z Poznania bracia bernardyni – Walenty Żebrowski i Liberiusz Staniszewski. Obecny ołtarz główny pochodzi z 1746 r. Znajdujący się w nim obraz „Zdjęcie z krzyża” został ufundowany przez Ludwika Krzyckiego. Jest kopią dzieła Rubensa. Na południowej ścianie prezbiterium wisi znacznych rozmiarów obraz przedstawiający „Sąd Piłata nad Chrystusem”, który jest dość wierną repliką płótna Łukasza Porębskiego z 1626 r., przechowywanego w kościele Bożego Ciała w Krakowie. Kaplica św. Krzyża zbudowana została w 1731 r. Prace murarskie przy niej wykonał Zygmunt Sucher. Kaplica była przebudowywana w latach 1776-1778. W ołtarzu głównym (fundacji Franciszka Koszuckiego) umieszczono dębowy krucyfiks z 1456 r. Bardzo ciekawa jest jego historia odnotowana w kronice klasztornej. Podczas pożaru w 1558 r. krzyż został wrzucony do dołu i przysypany gruzami. Odnaleziono go w 1638 r., podczas odbudowy kościoła. Pomimo, iż przebywał w ziemi przez 80 lat, nie uległ żadnemu uszkodzeniu. Odzyskany krucyfiks został umieszczony na zewnętrznej ścianie prezbiterium kościoła. W 1731 r., po wybudowaniu kaplicy Św. Krzyża został do niej przeniesiony i umieszczony w ołtarzu głównym. Na jego dawnym miejscu znajduje się epitafium Niezychowskiego. W kaplicy jest także rokokowy nagrobek Katarzyny Cieleckiej i jej córki Konstancji Działyńskiej.

Cmentarz ewangelicki we Wschowie

Założony został z inicjatywy pastora Waleriusza Herbergera w 1609 r., kiedy to wschowscy ewangelicy zostali zmuszeni do rezygnacji z cmentarza znajdującego się przy kościele farnym. Miejsce pochówku przeniesione zostało poza mury miasta - na teren zwany Przedmieściem Polskim. Nekropola wschowska jest przykładem nowego typu cmentarza, wykształconego w obrębie kultury protestanckiej w XVI wieku. To wtedy zaczęły powstawać cmentarze poza murami miasta, stanowiące wyłom w wielowiekowej tradycji chowania zmarłych wokół kościoła. Swoją formą nawiązywały one do wykształconego we Włoszech Campo Santo (Pola Świętego). Miejsce pochówku i upamiętnienia zmarłych komponowano jako połączenie ogrodu i czworobocznego dziedzińca otoczonego krużgankami.

Na ścianach krużganków umieszczano epitafia. Cmentarz we Wschowie jest (obok nekropoli w Halle) jedną z najstarszych w nowożytnej Europie, a pierwszą w Polsce realizacją średniowiecznego wzorca włoskiego. Cmentarz otacza mur o wysokości około 2 m. Do wnętrza prowadzą trzy bramy. Główne wejście znajduje się na południowo-wschodnim narożniku i prowadzi na najstarszą, XVII-wieczną część nekropoli. Cmentarz utrzymany na wzór ogrodu jest kompozycją architektury i zieleni.

Kościół parafialny pw. św. Jadwigi w Dębowej Łęce

Obiekt stanowi przykład późnogotyckiej wiejskiej architektury sakralnej zachowanej w niezmienionej postaci. Gotycka świątynia, orientowana, jest budowlą jednonawową z wydzielonym, nieco węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Od północy do prezbiterium przylega zakrystia, a do nawy od południa kruchta dobudowana w miejscu wcześniejszej, drewnianej. Naroża oraz północną i południową ścianę nawy oskarpowano uskokowymi podporami. Korpus nawowy nakryty jest wysokim dachem dwuspadowym, ujętym od zachodu szczytem ze sterczynami. Kościół jest zbudowany z cegły w wątku polskim, dachy pokryte są dachówką karpiówką układaną w koronkę. Ceglane elewacje na fragmentach wykończone są tynkiem.

Kościół pw. św. Jerzego w Przyczynie Górnej

Choć pierwotny kościół drewniany mógł tu stać już nawet sto lat wcześniej, ten murowany powstał w końcu XIV wieku. Kościół posiada układ przestrzenny wzorowany na jednonawowych świątyniach romańskich, znanych głównie z terenu sąsiedniego Śląska. Jest to świątynia salowa, z dwuprzęsłowym prezbiterium i prostą, kwadratową wieżą od zachodu na osi budowli, z przylegającą od północy zakrystią, scaloną z prezbiterium wspólnym dachem.

Zachowane wyposażenie kościoła pochodzi z okresu baroku: ołtarz główny z figurą Najświętszej Marii Panny oraz ołtarz boczny p.w św. Franciszka Ksawerego powstały w XVIII w pod wpływem zakonu jezuitów obecnych we Wschowie. Południowy ołtarz boczny pw. św. Wojciecha pochodzi z XVI w.

Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny i św. Jana Ewangelisty w Siednicy

Kościół w Siednicy prawdopodobnie zbudowany został w pierwszej połowie XIV wieku. Budowla jednonawowa z węższym i niższym prezbiterium po stronie wschodniej, zakończonym ścianą prostą. Nietypowo przy jego południowej ścianie usytuowano niewielką zakrystię, natomiast przy północnej, na styku z nawą, czworoboczną, czterokondygnacyjną wieżę. Kościół wzniesiony został z cegły układanej w wątku gotyckim, na kamiennym cokole, choć wieża wymurowana została z kamienia i cegły aż do poziomu pierwszej kondygnacji. Elewacje wieży, tak jak i szczyt wschodni, bogato udekorowano triadami ostrołukowych blend, ponadto wschodnią ścianę prezbiterium ozdobiło dwoma blendami o półkolistych zamknięciach, a górną częścią elewacji nawy poprowadzono tynkowany fryz. Całość budowli, oprócz zakrystii, wzmocniona została zewnętrznymi przyporami, w narożnikach usytuowanymi pod skosem. Otwory okienne zostały obustronnie rozglifione, zamknięte łukami ostrymi.

Pałac w Lginiu

Lgiński pałac został zbudowany w 2 poł. XIX w. dla rodu Kęszyckich herbu Nałęcz. W latach sześćdziesiątych XIX w. był w rękach Nymphii Kęszyckiej z Modlimowskich, następnie (pod koniec XIX w.) przechodzi na własność rodziny Chłapowskich, od których w roku 1934 pałac kupiła rodzina Baltzer. Po roku 1945 pałac przejęty został przez fabrykę mebli Zefam, a

następnie fabrykę nici Odra i w tym czasie przeznaczony w tym czasie na ośrodek wypoczynkowy dla pracowników.

Pałac został zbudowany na planie wydłużonego prostokąta i jest to budynek jednokondygnacyjny, podpiwniczony, z niskim użytkowym poddaszem, przekryty dachem dwuspadowym. Dłuższe elewacje, frontowa i tylna dziesięcioosiowe podkreślone w części środkowej dwukondygnacyjnymi pseudoryzalitami zwieńczonymi trójkątnymi naczółkami. W pozornym ryzalicie fasady, zwróconej w kierunku parku, w przyziemiu znajduje się wejście główne poprzedzone gankiem zamkniętym tarasem wspartym na czterech kwadratowych filarach i dwóch pilastrach. W elewacji tylnej wejście umieszczono po stronie prawej pseudoryzalitu. W narożach elewacji bocznej (południowej) cylindryczne trójkondygnacyjne wieże. Detal architektoniczny to również gzyms koronujący z fryzem, gzyms pomiędzy kondygnacją a poddaszem oraz opracowane w tynku boniowanie.

Pałac w Przyczynie Górnej

Obiekt wybudowany został pod koniec XIX wieku. Nawiązuje do renesansu i klasycyzmu. Dominującym elementem jest wieża w południowo-wschodnim narożniku. Budynek jest jednokondygnacyjny z mieszkalnym poddaszem. Pośrodku znajduje się reprezentacyjne wejście poprzedzone tarasem z kamienną balustradą. Wszystkie człony mają dachy dwuspadowe z wyjątkiem wieży, nakrytej ostrosłupowym hełmem z iglicą. Pałac założony jest na rzucie zbliżonym do litery „L” z trzema ryzalitami.

Pałac nie ucierpiał w trakcie II wojny światowej. Po 1945 roku pałac przejął Państwowy Ośrodek Hodowli Zarodowej Osowa Sień. Rezydencję adaptowano na pomieszczenia mieszkalne oraz biurowe.

Pałac w Osowej Sieni

Obiekt z początku XX w. Po II wojnie światowej pałac stał się siedzibą dyrekcji Państwowego Ośrodka Hodowli Zarodowej, następnie zaadaptowano go na przedszkole.

Pałac reprezentuje nurt eklektyczny, odwołujący się do tradycji niemieckiego zamku, czerpiący z form gotyckich i renesansowych. Pałac to obiekt murowany, założony na planie czworoboku, z przybudówkami po zach. i wsch. stronie. Cechuje się bryłą rozczłonkowaną różnego rodzaju przybudówkami, ryzalitami, wykuszami, wystawkami, nakrytymi zróżnicowanymi dachami, w której dominuje pięciokondygnacyjna wieża o strzelistym hełmie. Jej górna kondygnacja została wzniesiona w konstrukcji ryglowej, zaakcentowana na narożnikach smukłymi wieżyczkami. Elewacje są otynkowane, artykułowane detalem architektonicznym w formie gzymsów, opasek okiennych, pilastrów.

Pałac Brodowskich w Dębowej Łęce

Rezydencję wzniesiono około 1845 roku na miejscu starszego założenia w popularnym wówczas w Wielkopolsce typie willi włoskiej. Rezydencja została przebudowana pod koniec XIX wieku. Od 1865 roku dobra w Dębowej Łęce należały do Johanna F E Hofmanna, a od 1881 roku

do Stilpnagla, który przed rokiem 1890 przebudował siedzibę. W XX wieku majątek znalazł się w rękach rodziny Lurmann, która posiadała go do 1945 roku.

Obecne założenie wzniesione zostało na rzucie dwóch zestawionych prostopadłe, zróżnicowanych rozmiarem czworoboków, z kwadratową wieżą w południowo-wschodnim narożniku skrzydła głównego. Bryła obiektu zróżnicowana gabarytowo, z członem głównym dwukondygnacyjnym o użytkowym poddaszu i częścią mniejszą parterową z poddaszem. Obie części nakryte są dachami dwuspadowymi. Dominującym członem bryły jest czterokondygnacyjna wieża narożna. Budynek jest murowany z cegły i dekorowany boniowaniem. Elewacje skrzydła głównego urozmaicają gzymsy kordonowy i wieńczący z fryzem.

Pałac w Konradowie

Założenie w Konradowie zbudowane pod koniec XIX w. dla Hermana Knauera. Po wojnie obiekt był zarządzany przez miejscowy PGR. Obecnie pałac pełni funkcje mieszkalne.

Pałac w stylu eklektycznym zbudowany na rzucie zbliżonym do litery H, z silnie wysuniętym parterowym ryzalitem z tarasem umieszczonym w elewacji tylnej. Główną część budynku stanowi trzykondygnacyjne skrzydło środkowe z dwuspadowym dachem. Skrzydła boczne są dwukondygnacyjne z użytkowym poddaszem, nakryte dachami czterospadowymi. Cały budynek podpiwniczony. W elewacji frontowej trzy środkowe osie zaakcentowano pseudoryzalitem zakończonym trójkątnym szczytem. W ryzalicie centralnie, w przyziemiu, umieszczone wejście flankowane pilastrami, a na nich trójkątny przyczółek. Podział horyzontalny elewacji przeprowadzony został cokołem z gzymsem oraz gzymsem nad drugą kondygnacją. Pionowo elewację dzielą osie okien i boniowania umieszczone w narożach budynku.

Dwór w Osowej Sieni Dolnej

Dwór z pocz. XIX w. ufundowany przez Adama Konstantego Mielęckiego, rozbudowany w 1880 r. przez rodzinę von Waldow. Po przymusowej licytacji, która miała miejsce w 1890 r., majątek wykupił Aleksander Jahnz. W 1902 r. właścicielem dóbr został major Heinrich Sommermeyer. Rodzina ta była w posiadaniu majątku do 1945 r. Po II wojnie światowej majątek stał się własnością Skarbu Państwa.

Parterowy klasycystyczny dwór wybudowany na planie prostokąta, kryty dachem naczółkowym. Od frontu piętrowy ryzalit z jednym oknem, zwieńczony trójkątnym frontonem. Główne wejście w portyku in antis z dwoma kolumnami jońskimi.

Dwór w Przyczynie Górnej

Obiekt z II połowy XIX w. Po 1945 roku dwór przeszedł na własność Państwowego Ośrodka Hodowli Zarodowej Osowa Sień. Dwór w Przyczynie Górnej jest przykładem tradycyjnej, neoklasycystycznej architektury dworskiej XIX wieku na terenach związanych z Wielkopolską. Siedziba zbudowana została na planie prostokąta z pozornym ryzalitem od strony wschodniej. Budynek jest murowany z kamienia i cegły.

Dwukondygnacyjny nakryty dachem czterospadowym, kryty dachówką karpiówką, z lukarnami i świetlikami. Na osi głównej fasady znajduje się pozorny ryzalit nawiązujący do

tradycyjnego portyku, artykułowany płaskimi pilastrami porządku jońskiego, podtrzymującymi belkowanie i trójkątny fronton z owalnym otworem okiennym. Oś ryzalitu zaakcentowana została portalem, poprzedzonym okazałymi schodami i tarasem. Siedmioosiowa, prosta fasada dworu ma w obu kondygnacjach prostokątne okna z płycinami pod parapetem. Elewacja tylna jest ośmioosiowa, artykułowana jedynie przez regularny rytm otworów okiennych oraz górny taras z kamienną balustradą. Opaski okienne i płyciny nie zachowały się do czasów współczesnych.

ZESTAWIENIE OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH POD ADMINISTRACJĄ GMINNĄ

Nazwa zabytku	Miejscowość	Adres	Nr działki	Czas powstania	Numer rejestru/ mpzp
Miejskie mury obronne	Wschowa	Herbergera, Rogalińskiego, Lipowa		XV / XVI wiek	1596 z dnia 15.02.1965 roku
Aleja lipowa (wpisana do rejestru zabytków) oraz drzewostan przylegający do ciągu murów obronnych	Wschowa	Lipowa	Nr dz. 1421	XIX wiek	(Aleja lipowa) 2161 z dnia 01.6.1974 roku
Cmentarz ewangelicko - katolicki, Lapidarium Rzeźby Nagrobnej	Wschowa	klin ulic Spokojna-Solna- Polna	Nr dz. 964	XVII wiek	L-199/A z dnia 17.03.2006 roku
Kaplica grobowa rodziny „Teschner” w zespole kaplic na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego	Wschowa	klin ulic Spokojna-Solna-Polna	dz.964	XVIII wiek	L-276/1-4/A z dnia 14.02.2008 roku
Kaplica grobowa rodziny „Lauterbach” w zespole kaplic na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego	Wschowa	klin ulic Spokojna-Solna-Polna	dz.964	XIX wiek	L-276/1-4/A z dnia 14.02.2008 roku

Kaplica grobowa rodziny „Steiner” w zespole kaplic na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego	Wschowa	klin ulic Spokojna-Solna-Polna	dz.964	XIX wiek	L-276/1-4/A z dnia 14.02.2008 roku
Kaplica grobowa rodziny „Hoffmann” w zespole kaplic na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego	Wschowa	klin ulic Spokojna-Solna-Polna	dz.964	XIX wiek	L-276/1-4/A z dnia 14.02.2008 roku
Kostnica na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego	Wschowa	klin ulic Spokojna-Solna-Polna	dz.964, 965	XIX wiek	1745 z dnia 16.03.1965 roku
Ogrodzenie cmentarza ewangelickiego i lapidarium	Wschowa	klin ulic Spokojna-Solna-Polna	dz.964	XVII / XIX wiek	L-199/A z dnia 17.03.2006 roku
Kościół ewangelicki pw. Żłóbka Pana Jezusa	Wschowa	klin ulic Rogalińskiego, Bohaterów Westerplatte, Powstańców Wielkopolskich	Nr dz. 1450	XVII wiek	27 z dnia 27.09.1951 roku
Baszta Bramy Polskiej (dawna dzwonnica przy kościele ewangelickim)	Wschowa	Bohaterów Westerplatte/ Rogalińskiego	Nr dz. 1450	XVII wiek	1596 z dnia 15.02.1965 roku
Kolegium Jezuickie (obecnie Biblioteka oraz Muzeum)	Wschowa	Plac Farny 3	Nr dz. 1423/4	1725 / 1752 rok	1595 z dnia 15.02.1965 roku
Budynek usługowy (tzw. Biały Domek)	Wschowa	Głogowska 3	Nr dz. 1432/13	XX wiek	L-676/A z dnia 05.02.2015 roku
Ratusz	Wschowa	Rynek 1	Nr dz. 1461	XVI wiek	607 z dnia 20.06.1963 roku
Fontanna miejska	Wschowa	skrzyżowanie ulic Łazienna, Rzeźnicka	Nr dz. 1479/2	XVIII wiek	1599 z dnia 15.02.1965 roku

Kamienica	Wschowa	Rynek 16 (dawny nr 18)	Nr dz. 1463/6	XIX wiek	1682 z dnia 16.03.1965 roku
Muzeum Ziemi Wschowskiej	Wschowa	Plac Zamkowy 2	Nr dz. 1476/15	XVII - XIX wiek	L-64 z dnia 03.04.1967 roku
Dom (obecnie Muzeum Ziemi Wschowskiej oraz Urząd Miasta i Gminy)	Wschowa	Plac Zamkowy 3	Nr dz. 1476/15	XVI wiek	L-64 z dnia 03.04.1967 roku

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami rejestrowymi przez ich właścicieli i użytkowników reguluje przede wszystkim ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2017 r., poz. 2187 z późn. zm.) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym m.in. Rozporządzenie MKiDN z dnia 22 czerwca 2017 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1609).

Obowiązek zgodnego z przepisami użytkowania i zarządzania obiektem zabytkowym spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Niezależnie od w/w obowiązków użytkownik zabytku jest zobowiązany zawiadomić służby konserwatorskie o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków, pozwolenia konserwatorskiego wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów;
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni;
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa można prowadzić: 1) prace konserwatorskie, 2) prace restauratorskie, 3) badania konserwatorskie – na podstawie pozwolenia wydanego przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Właściciel lub posiadacz zabytku może wystąpić do właściwego konserwatora zabytków o wydanie w formie pisemnej zaleceń konserwatorskich, pomocnych w przygotowaniu dokumentacji projektowej czy sformułowaniu zakresu planowanych prac. Zalecenia konserwatorskie mają na celu określenie sposobu korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także określenie zakresu dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

Należy podkreślić, że główną zasadą konserwatorską podczas planowania remontu obiektu zabytkowego jest wykonanie go przy użyciu materiałów historycznie uzasadnionych, z maksymalnym zachowaniem substancji zabytkowej i minimalną w nią ingerencją, tj. obowiązuje zasada kontynuacji tradycyjnych materiałów i technologii (w zależności od konkretnego budynku - tj. kamień, cegła, drewno, szkło, dachówka ceramiczna w kolorze ceglano-czerwonym, blacha

miedziana, cynkowa lub tytanowo - cynkowa, gont, łupek, tynki, zaprawy i farby, które pozwolą na „oddychanie” muru), charakterystycznych dla okresu powstania obiektu - takie rozpoznanie winno wynikać np. z badań archiwalnych (źródeł ikonograficznych, fotograficznych, pisanych itp.) lub badań konserwatorskich substancji zabytkowej obiektu (dotyczy to głównie prac na elewacji, klatkach schodowych, piwnicach, werandach/balkonach, schodach, balustradach, bramach przejazdowych oraz wobec wszelkiej stolarki otworowej - okna i drzwi) – niedopuszczalne jest stosowanie ahistorycznych materiałów budowlanych np.: stolarka otworowa wykonana z PCV, blachodachówka/gont bitumiczny, czy styropian/wełna do ocieplania zewnętrznego.

W celu uzyskania aktualnych informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków należy skorzystać z archiwów Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, w przypadku gminnej ewidencji zabytków Burmistrz Wschowy prowadzi regularnie aktualizowany zasób kart GEZ – informacje na temat zabytków wchodzących w skład ewidencji zawarte są w odpowiednim zarządzeniu Burmistrza Wschowy.

Zagrożenia dla zabytków nieruchomych z terenu gminy

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Tradycyjna kultura ludowa, której materialnym wyznacznikiem jest budownictwo wiejskie, podlega dynamicznym zmianom tak w funkcji obiektów, jak i w formie. Lokalne społeczności wioskowe, dla których tradycyjne wzory postępowania były wyznacznikiem wartości kształtujących tę społeczność, odchodzą w przeszłość. Nowatorskie trendy gospodarowania niszczą lub wręcz eliminują pozostałości dawnej architektury budowlanej. Na terenie gminy Wschowa spotyka się coraz mniej przykładów tradycyjnego budownictwa wiejskiego. Można by powiedzieć, że stan techniczny budynków jest determinowany stanem świadomości o ich historycznej funkcji oraz uświadamianej potrzebie adaptacji we współczesnym społeczeństwie.

Do istotnych zagrożeń należą indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które są wyznacznikiem działań, skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Ważnym na dzień dzisiejszy problemem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet programów rewaloryzacyjnych. Swoisty determinizm ekonomiczny niezbędny w prawidłowo postrzeganej polityce ochrony dóbr zabytkowych, to warunek szczególnie, którego dopełnienie pozwoli mieć nadzieję, że w czasie rozsądnym do przewidzenia, uda się zrealizować wszystkie zadania związane z rewaloryzacją.

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wszelkie prace przy obiektach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwoleń konserwatora zabytków.

W celu uzyskania informacji na temat lokalizacji i charakterystyki zabytków ruchomych należy skontaktować się z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Zielonej Górze.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski i obejmują arkusze 63-21, 64-20, 64-21, 64-22, 65-20, 65-21, 65-22, 66-21 oraz 66-22. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Stanowiska datowane są od epoki pradziejowej przez okres wpływów rzymskich, średniowiecze, a kończąc na okresie nowożytnym.

Prace badawcze, których celem jest odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego, prowadzone od lat na terenie gminy Wschowa pozwoliły na stwierdzenie występowania 316 zabytków archeologicznych włączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Ponadto 19 stanowisk archeologicznych zostało wpisanych do rejestru zabytków.

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW

LP.	NAZWA	OBSZAR AZP	NR NA OBSZARZE	NR REJESTRU
1	Czerlejewo, st. 24	66-22	80	388/Ar z 1971-11-24
2	Czerlejewo, st. 25	66-22	81	389Ar z 1971-11-24
3	Czerlejewo, st. 26	66-22	5	390/Ar z 1971-11-24
4	Lgiń, st. 13	64-21	18	190/Ar z 1969-11-10
5	Lgiń, st. 3	64-21	22	197/Ar z 1969-11-10
6	Lgiń, st. 6	64-21	26	198/Ar z 1969-11-10
7	Łysiny, st. 2	65-21	16	1529/A z 1995-02-15, L-27/C z 2004-02-03
8	Olbrachcice, st. 9	66-22	58	377/Ar z 1971-11-24
9	Siedlnica, st. 13	66-22	1	394/Ar z 1971-11-24
10	Siedlnica, st. 16	66-22	53	396/Ar z 1971-11-24
11	Siedlnica, st. 17	66-22		397/Ar z 1971-11-24
12	Siedlnica, st. 20	66-22	78	399/Ar z 1971-11-24
13	Siedlnica, st. 21	66-22	54	400/Ar z 1971-11-24
14	Siedlnica, st. 22	66-22		342/Ar z 1971-10-27
15	Siedlnica, st. 3	66-22	68	391/Ar z 1971-11-24
16	Siedlnica, st. 4	66-22	30	398/Ar z 1971-11-24
17	Siedlnica, st. 5	66-22	69	392/Ar z 1971-11-24
18	Siedlnica, st. 9	66-22	71	393/Ar z 1971-11-24
19	Siedlnica, st. 14	66-22	75	395/Ar z 1971-11-24

Zagrożenia dla zabytków archeologicznych z terenu gminy

Przede wszystkim należy podkreślić, że wszelkie inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi, takie jak np. kanalizacja, wodociągi, inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe, budowa dróg, obwodnic, lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa, planowane zalesienia, melioracje, regulacje cieków wodnych itp., stanowią istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych. Do takich inwestycji w najbliższych latach należy zaliczyć następujące projekty:

- budowa elektrowni wiatrowych;
- budowa kanalizacji sanitarnej;
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków;
- rozbudowa sieci dróg gminnych i powiatowych;
- budowa obiektów rekreacyjno – sportowych.

Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych z terenu gminy znajduje się na terenach rolnych, łąkach oraz nieużytkach. Stanowiska występują z reguły w pobliżu cieków wodnych, jezior lub ich bezpośrednim sąsiedztwie oraz na wyniesieniach terenu. Z racji intensywnej uprawy roli, niemal wszystkie stanowiska są potencjalnie narażone na zniszczenie, ale ze względu na stopień zagrożenia i ich wartość poznawczą należy je zróżnicować i adekwatnie z nimi postępować.

Przy szczególnie ważnych stanowiskach archeologicznych (zwłaszcza tych posiadających własną formę terenową – grodziska i kurhany), w ich obrębie i otoczeniu powinien obowiązywać całkowity zakaz zabudowy. W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowisk archeologicznych właściwy miejscowo konserwator zabytków może nakazać wykonanie wyprzedzających inwestycję badań archeologicznych.

W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowiska należy realizować wyprzedzające daną inwestycję ratownicze badania archeologiczne, a w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska przeprowadzić ścisły nadzór archeologiczny. Ewentualne granice stref badań powinny zostać ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub określone na mocy decyzji o warunkach zabudowy lub inwestycji celu publicznego.

Należy zwrócić baczną uwagę na prace ziemne podczas działalności inwestycyjnej w obrębie poszczególnych stanowisk archeologicznych i objąć te stanowiska ochroną konserwatorską już na etapie koncepcyjnym. Inwestorzy powinni wystąpić do właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków o wydanie zaleceń i uwarunkowań koniecznych do spełnienia w związku z daną inwestycją. Właściwy miejscowo wojewódzki konserwator zabytków może nakazać wykonanie poprzedzających inwestycję badań archeologicznych w trakcie prac ziemnych. Niezależnie od działalności inwestycyjnej, stanowiska w obrębie których zewidencjonowano liczne zabytki ruchome, zebrane w trakcie badań powierzchniowych należy typować w pierwszej kolejności do ratowniczych badań wykopaliskowych. Dodatkowo postuluje się także przeprowadzenie planowych badań archeologicznych, ukierunkowanych na uzupełnienie informacji dotyczących konkretnych stanowisk.

W przypadku ujawnienia podczas badań archeologicznych nowych faktów osadniczych należy ten fakt odnotować w karcie adresowej gminnej ewidencji zabytków. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest ujmowanie zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz uzgadnianie i wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

Zgodnie z art. 7 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków (w tym archeologicznych) ustala się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji z zakresie lotniska użytku publicznego.

6.6 ZASOBY MUZEALNE

Jedyną placówką muzealną, istotną jednakże z punktu widzenia lokalnej historii jest Muzeum Ziemi Wschowskiej, utworzone 1 kwietnia 1968 r z przekształcenia Izby Pamiątek, działającej od 31 stycznia 1965 r. i mieszczącej się w Sali Gotyckiej wschowskiego ratusza.

Muzeum Ziemi Wschowskiej prowadzi działalność w dwóch obiektach stanowiących własność organizatora - Gminy Wschowa:

- w XVII-wiecznych barokowych kamienicach mieszczańskich, wzniesionych w latach 1687-1689 (pl. Zamkowy 2-3),
- w części budynku dawnej rezydencji jezuickiej, zbudowanej w latach 1728-1751 (pl. Farny 3).

Muzeum administruje także Lapidarium Rzeźby Nagrobnej - Staromiejskim Cmentarzem Ewangelickim (ul. Spokojna). Na terenie Lapidarium zachowano się kilkaset unikatowych płyt epitafijnych z XVII -XX wieku oraz krużganki, obejścia i kaplice grobowe reprezentujące różne style architektoniczne. Muzeum gromadzi, zabezpiecza i popularyzuje zabytki oraz historię Ziemi Wschowskiej.

Placówka posiada bogate zbiory sztuki zdobniczej, rzemiosła artystycznego (głównie porcelany saskiej) oraz portrety trumienne z terenów południowo - zachodniej Wielkopolski Do wiodących kolekcji w Muzeum Ziemi Wschowskiej zalicza się m.in.:

- wyroby z cyny, pochodzące z pracowni konwisarskich z terenu Dolnego Śląska. Wielkopolski Niemiec i Czech, datowane na okres od 2 połowy XVII do pocz XX w (dzbany do wina, kufle, patery, miarki, talerze, misy, świeczniki, puszki i flaszki apteczne) Są to przedmioty o zróżnicowanych formach, odlewane z form, częściowo kute Kolekcja eksponowana jest na wystawie stałej w budynku przy pl. Farnym 3;
- portrety trumienne, tablice epitafijne i tarcze herbowe z XVII-XVIII w , związane z kulturą funeralną szlachty ewangelickiej zamieszkującej ziemię wschowską, w tym rodzin: Szlichtyngów, Potworowskich, Mielęckich, Haza-Radlic. Kolekcja eksponowana jest na stałej wystawie w budynku przy pl Zamkowym nr 2-3;
- portrety królewskie i starościńskie, wyko na re w XV1I-XV1II w przez nieznanymi artystów. Są to obrazy malowane farbami olejnymi na płótnie, prezentujące m.in. wizerunki Zygmunta III Wazy, Jana II Kazimierza Augusta II Mocnego Augusta III Sasa (2 portrety) i jego żony Marii Józefy, starosty Jerzego Kretkowskiego i starosty Franciszka Antoniego Kwileckiego. Kolekcja eksponowana jest na wystawie stałej w budynku przy pl. Farnym 3;
- fajans z Delft z XVIII w. malowany kobaltem w motywy dalekowschodnie (wazon, misy) i porcelana miśnieńska z XVII-XIX w.;
- malarstwo sztalugowe, rysunki i szkice;
- zbiory numizmatyczne to kolekcja monet polskich z XI-XX w, w tym pochodzących z mennic wschowskich (XV-XVII w.), monet europejskich z XIV-XX w., banknotów i papierów

skarbowych z XIX-XX w, medali, odznaczeń, plomb, pieczęci i tłoków pieczętnych z XVI -XX w.;

- archiwalia, pocztówki i fotografie to zbiór pamiątek związanych przede wszystkim z historią ziemi wschowskiej i powiatu wschowskiego w XVII-XX w.

6.7 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp.

Na terenie gminy zachowana jest pamięć o miejscach kultu takich jak kapliczki przydrożne, które są pielęgnowane przez lokalną społeczność. W ramach edukacji szkolnej i przedszkolnej organizowane są różnego typu zajęcia związane z tradycjami regionalnymi, organizowane są również imprezy związane ze zwyczajami rolniczymi (np. coroczne Dożynki).

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Rzeźba terenu urozmaicona, obecność lasów, jezior i cieków wodnych 2. Dobra drogowa i kolejowa dostępność gminy 3. Dobrze rozwinięta sieć dróg lokalnych 4. Bogata historia terenów gminy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków 2. Zły stan zachowania większości cmentarzy ewangelickich oraz założeń parkowych

<ol style="list-style-type: none"> 5. Historyczny ośrodek miejski Wschowy, jeden z najcenniejszych układów urbanistycznych w regionie 6. Zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej 7. Cenny zasób stanowisk archeologicznych w tym wpisanych do rejestru zabytków 8. Duża liczba zabytkowych założeń dworskich i folwarcznych 9. Duża liczba cmentarzy różnych wyznań 10. Korzystna lokalizacja siedziby Gminy, w centrum obszaru gminy 11. Siedziba gminy będąca jednocześnie centrum administracyjnym, handlowym i usługowym powiatu 12. Czystość środowiska 13. Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze gminy 14. Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych 15. Uczestnictwo gminy w działaniach związanych z turystyką 	<ol style="list-style-type: none"> 3. Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego 4. Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych 5. Niezbyt duże środki w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego 6. Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego 7. Niepełne wykorzystanie walorów turystycznych gminy 8. Zła sytuacja finansowa wielu właścicieli obiektów zabytkowych 9. Niezbyt duża liczba miejsc noclegowych 10. Brak obwodnicy Wschowy
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków 2. Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków 3. Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu 2. Zmiany w układach przestrzennych, związane z nową zabudową 3. Niewłaściwe działania inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych

<ol style="list-style-type: none"> 4. Ewidencja obiektów zabytkowych małej architektury może stanowić podstawę dla rozszerzenia GEZ 5. Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości 6. Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne 7. Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby 8. Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) 9. Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne (np. w ramach RPO) 10. Korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. KSOW 11. Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy 12. Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych 13. Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych 14. Wzrost mody na aktywne formy spędzania wolnego czasu 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Brak komunikacji na linii właściciele – władze samorządowe 5. Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych 6. Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska 7. Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację środowiska naturalnego 8. Zanik tradycji i tożsamości regionalnych 9. Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego 10. Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych 11. Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe 12. Kradzieże zabytków ruchomych 13. Akty wandalizmu
---	--

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY WSCHOWA

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów

gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

PRIORYTET I – DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH

Cel szczegółowy I.1 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków, na miarę możliwości finansowych budżetu Gminy,
2. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków przy identyfikacji i realizacji zadań związanych z ochroną zabytków zlokalizowanych na terenie gminy,
3. Wspólne działania z Powiatowym Urzędem Pracy w celu wykorzystania osób bezrobotnych do prac pielęgnacyjnych przy obiektach zabytkowych (np. terenach cmentarnych),
4. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich),
5. Regularna aktualizacja kart ewidencyjnych Gminnej Ewidencji Zabytków
6. Monitorowanie stanu obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, a będących pod administracją Gminy.

Cel szczegółowy I.2 Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

Działania:

1. Stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych i lokalizacji GPS i kodów QR,
2. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy,
3. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych.

Cel szczegółowy I.3 Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy

Działania:

1. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi,
2. Opracowanie i aktualizacja gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych
3. Realizacja zasad ładu przestrzennego m.in. poprzez utrzymanie czytelności form przestrzennych, dostosowania form budowli w stosunku do ich funkcji w przestrzeni oraz dbałości o krajobraz kulturowy,

4. Regularna aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
5. Opracowanie ewidencji obiektów małej architektury.

Cel szczegółowy I.4 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego,
2. Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego,
3. Wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego.

Cel szczegółowy I.4 Realizacja zadań inwestycyjnych wspartych środkami budżetu Gminy Wschowa

Działania:

1. Prace związane z remontem budynku handlowo-usługowego przy ul. Głogowskiej 3 – „Biały Domek”:
  - Renowacja stolarki okiennej i drzwiowej,
  - Rozbiórka wtórnej przybudówki od strony południowej,
  - Rozbiórka wtórnych ścian wewnętrznych,
  - Remont ścian budynku,
  - Remont cokolików filarek arkad wraz ze słupami arkad,
  - Remont elewacji (uzupełnienie deskowania na kolumnach, ścianach, czyszczenie i malowanie elewacji, uzupełnienie podsufitek)

Zadanie będzie w pełni finansowane z budżetu Gminy Wschowa.

2. Roboty remontowe i konserwatorskie zabezpieczające w dawnym zborze ewangelickim obecnie kościele im. Żłóbka Chrystusa położonym we Wschowie przy ul. Powstańców Wielkopolskich 12 Gmina Wschowa - wykonanie prac przewidziane po otrzymaniu dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane u Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Zakres prac do wykonania:
  - uzupełnienia ubytków cegieł w części cokołowej na elewacji północnej;
  - usunięcie mikroflory i dezynfekcja muru,
  - wstępna konsolidacja rozwarstwionych cegieł oraz kamienia,
  - oczyszczanie muru z zabrudzeń powierzchniowych i wtórnych nawarstwień,
  - usunięcie wtórnych uzupełnień kamienia i cegły oraz spoin na bazie cementu,
  - uzupełnienie ubytków kamienia i cegły oraz spoin.
  - uzupełnienie cegieł w części cokołowej na elewacji wschodniej,

- uzupełnienie ubytków cegieł kurtynowej ścianki osłaniającej szczelinę wentylacji i otynkowanie;
- osadzenie kratak wentylacyjnych ze stali nierdzewnej,
- odmurowanie słupów empory balkonowej cegłami z pozostawieniem kamieni podwaliny,
- zamurowanie otworów krypt grobowych cegłą dobraną wielkościami i kolorystycznie do oryginalnej,
- zasypanie pozostałości po wykopach archeologicznych gruntem mineralnym w postaci mieszanki drobnego piasku i żwiru do wysokości – 50 cm poniżej planowanego poziomu posadzki,
- naprawa, oczyszczenie i udrożnienie rynien, przedłużenie odpływów wód opadowych z rur spustowych.

3. Prace związane z remontem budynku Ratusza przy ul. Rynek 1. Zakres prac do wykonania:

- Prace związane z wyposażeniem budynku ratusza w instalację wodociągową przeciwpożarową (hydranty wewnętrzne 25 z węzłami półsztywnymi).
- Prace związane z wyposażeniem budynku ratusza w instalację awaryjnego oświetlenia ewakuacyjnego na ciągach komunikacji ogólnej.
- Prace związane z zabezpieczeniem ścian wewnętrznych korytarza poddasza w ratuszu do klasy odporności ogniowej EI60, sufitu nad korytarzem do klasy odporności ogniowej R30 oraz zamknięciu korytarza drzwiami w klasie odporności ogniowej EI30.

Zadanie będzie w pełni finansowane z budżetu Gminy Wschowa.

4. Prace konserwatorskie i restauratorskie przy zabytku - rzeźba „Grupa Ukrzyżowania” na wschodniej ścianie szczytowej dawnego kościoła ewangelickiego im. Żłóbka Chrystusa we Wschowie. Środki na ten cel zostały zabezpieczone w budżecie gminy.

5. Prace realizowane w Muzeum Ziemi Wschowskiej:

a) Siedziba MZW przy pl. Farnym 3:

- parter - montaż krat (sala numizmaty),
- 1 piętro wymiana grzejników centralnego ogrzewania w celu utrzymania odpowiedniej temperatury

b) Siedziba MZW przy pl. Zamkowym 2:

- wymiana systemów sygnalizacji pożarowej i włamaniowej,
- montaż krat, zgodnie z zaleceniem N1MOZ,
- rozbudowa monitoringu.

c) Lapidarium Rzeźby Nagrobnej - zalecenia konserwatorskie z dnia 6.09.2021 r. ZN. 5142.131.2021 [m Wsc-2]:

- remont bram od ul. Solnej,
- remonty murów okalających Lapidarium,
- osadzenie 3 płyt nagrobnych po konserwacji na murze.

PRIORYTET II – ROZWÓJ TURYSTYKI W GMINIE W OPARCIU O BOGACTWO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Cel szczegółowy II.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych,
2. Tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry terenowe, gry wojenne,
3. Tworzenie szlaków turystycznych związanych z historycznymi postaciami z terenów gminy,
4. Organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym,
5. Organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu lokalne wartości historyczne.

Cel szczegółowy II.2 Wykorzystanie mediów tradycyjnych, Internetu i multimediów w celu nowoczesnej promocji walorów zabytkowych

Działania:

1. Dbanie o aktualizację gminnej strony internetowej
2. Wykorzystanie nowoczesnych technologii dostępnych w profesjonalnych serwisach internetowych, a także w urządzeniach mobilnych,
3. Rozwój systemu informacji przestrzennej z warstwą informacyjną na temat obiektów zabytkowych wchodzących w skład Gminnej Ewidencji Zabytków oraz udostępnianie go na forum publicznym,
4. Współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi.

Cel szczegółowy II.4 Poprawa dostępności obiektów zabytkowych dla osób niepełnosprawnych

Działania:

1. Przystosowanie obiektów zabytkowych dla osób z niepełnosprawnością,
2. Wykorzystanie dźwięków, muzyki i audioprzewodników w celu przedstawiania informacji o obiektach zabytkowych osobom niewidomym i niedowidzącym.

W związku z faktem, że tylko niewielka część obiektów jest administrowana przez Gminę, a pozostałe stanowią własność osób prywatnych i prawnych możliwości inwestycyjne są w bardzo dużej mierze ograniczone do przekazywania środków w ramach uchwały Rady Miejskiej o dofinansowaniu zabytków wpisanych do rejestru lub GEZ. Na miarę dostępnych możliwości Gmina będzie kontynuować realizację priorytetów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, traktując je jako jedno z podstawowych działań samorządu gminnego.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wschowa powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Urzędu Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Wschowa zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, gminne placówki kultury – np. biblioteka) oraz wydziały Urzędu Miejskiego w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi).

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art.87 ust.1 i ust.5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata Wójt /Burmistrz sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy. Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym m.in. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,

- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (szczegóły dostępne na <http://www.mkidn.gov.pl>)
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków (szczegóły dostępne na www.lwkz.pl)
- dotacje wojewódzkie
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- inne źródła.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych (szczegóły nt. nowej perspektywy finansowania dostępne są na stronach WRPO)
- źródła w ramach programów unijnych takich jak Program Rozwoju Obszarów Wiejskich lub Program Infrastruktura i Środowisko, Program FEnIKS
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Fundusz EOG (szczegóły programów ogłaszane są na bieżąco).

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY WSCHOWA

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wschowa jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie gminy Wschowa, bogactwo obiektów posiadających wartości zabytkowe oraz skuteczne działania samorządu w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych, Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy Wschowa, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO GEZ

Lp.	Gmina	Miejscowość	Stanowisko	nr działki	Nr rejestru
1	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 2	473/1	
2	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 4	3100/1, 582	

3	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 5	3099/4	
4	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 8	533, 534/2	
5	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 10	3089/2	
6	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 11	14/5, 14/6, 14/7, 14/2	
7	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 14	52/20, 52/19, 52/18, 52/17, 52/16, 52/5, 52/14, 52/13, 52/2, 3099/4	
8	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 15	3021	
9	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 16	568, 3022/2	
10	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 17	3021	
11	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 18	3049/1	
12	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 19	3099/4	
13	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 20	3100/1	
14	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 21	3088/6	
15	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 22	3088/7	
16	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 25	533	
17	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 26	3022/4	
18	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 27	382/2	
19	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 28	3051/2	
20	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 29	3049/1	
21	Wschowa/ Wijewo	Lgiń/ Radomyśl	Lgiń, st. 30	411, 5108	
22	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 31	538/1, 538/2, 148, 561, 562/1	
23	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 32	563/1	
24	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 44	469/6, 469/7, 469/8, 469/9, 469/13, 469/15	
25	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 45	458, 456, 141	
26	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 46	513/2, 513/1, 512/9, 512/3, 512/10, 512/11, 512/12, 512/13, 512/8, 512/5, 584/3, 512/20, 515/1	
27	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 47	3088/6, 584/4	
28	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 48	3049/1	
29	Wschowa/ Wijewo	Lgiń/ Brenno	Lgiń, st. 49	537, 536, 538/1	
30	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 50	545, 150,	

				544, 148	
31	Wschowa/ Wijewo	Lgiń/ Zaborowiec	Lgiń, st. 51	3099/4, 52/11	
32	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 52	530/1	
33	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 53	535	
34	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 54	3048/1	
35	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 55	320/1, 3051/1	
36	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 56	3099/4, 52/11	
37	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 10	brak danych	
38	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 3	6	
39	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 13	133/, 3124/3, 292, 327/1, 3157/5	
40	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 12	3124/3	
41	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 7	3124/3	
42	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 9	3124/4, 152/1, 294	
43	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 4	3124/5, 294, 3124/3	
44	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 14	4152/3	
45	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 5	5, 4152/4	
46	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 8	187, 4152/2	
47	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 16	188/1, 4152/2, 190/4, 386/3, 386/2, 4152/1, 390	
48	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 15	3156/2, 4157/1	
49	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 2	3114/1, 358/4, 358/6, 358/5, 272, 361/1	
50	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 11	3114/1, 361/1	
51	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 21	25/19	
52	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 1	brak danych	
53	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 19	brak danych	
54	Wschowa	Łysiny	Wygnańczyce, st. 20	3137, 6	
55	Wschowa	Tylewice	Łysiny, st. 1	3135	
56	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 4	3143	
57	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 10	3142/2	
58	Wschowa	Hetmanice	Hetmanice, st.3	232, 233/1	
59	Wschowa	Hetmanice	Hetmanice, st.4	224, 226	
60	Wschowa	Hetmanice/Lgiń	Hetmanice, st.5	434/1, 434/2	
61	Wschowa	Hetmanice/Lgiń	Hetmanice, st.1	162/4	

62	Wschowa	Hetmanice	Hetmanice, st.2	114/1, 3078/3, 113	
63	Wschowa	Hetmanice	Hetmanice, st.6	63, 64 1015	
64	Wschowa	Nowa Wieś	Nowa Wieś, st.1	4076/3	
65	Wschowa	Wygnańczyce	Lgiń, st. 35	3113/1	
66	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 36	134/6, 165, 131/2, 131/1, 132/1	
67	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 37	110/1, 110/2, 165, 134/1	
68	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 9	112	
69	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 13	9	190/Ar
70	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 39	11	
71	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 12	17	
72	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 30	4112/1, 170, 310/1, 310/2, 21/4	
73	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 3	4112/1, 19/2, 582	197/Ar
74	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 41	4112/1, 23/4	
75	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 43	28/1, 160, 93/1	
76	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 42	28/1, 27/1, 4115/2, 160	
77	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 6	28/1, 584/4	198/Ar
78	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 7	36	
79	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 24	3132/3	
80	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 1	58/2, 3112/8, 57/15, 57/14, 57/17, 57/12, 55/2	
81	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 57	463/3, 463/4, 462	
82	Wschowa	Lgiń		460, 461	
83	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 58	460, 461	
84	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 59	437/1	
85	Wschowa	Osowa Sień		757/5	
86	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 60	136/3, 436/2, 119/3	
87	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 61	436/2, 119/3	
88	Wschowa	Lgiń	Lgiń, st. 38	4115/2, 25/1, 404	
89	Wschowa	PrzyczynaDolna	Wschowa, st. 16	121/2 544, 148	
90	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.I	321/9	
91	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.III	605/8	

92	Wschowa	Dębowa Łęka	Osowa Sień, st.V	20/3	
93	Wschowa	Dębowa Łęka	Osowa Sień, st.VI	20/3	
94	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.VII	529, 530	
95	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.VIII	527, 528	
96	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.IX	530, 531, 532, 524, 520	
97	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.II	297/8	
98	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.IV	312/1	
99	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.10	97	
100	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.11	144/2, 144/1, 143, 30, 3070/5	
101	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.12	3063/1	
102	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.13	530	
103	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.14	530	
104	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.15	530	
105	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.16	443	
106	Wschowa	Dębowa Łęka	Osowa Sień, st.17	470/1	
107	Wschowa	Dębowa Łęka	Osowa Sień, st.18	509, 508, 512, 3254/1	
108	Wschowa	Dębowa Łęka			
109	Wschowa	Osowa Sień	Osowa Sień, st.19	757/5	
110	Wschowa	Osowa Sień / Dębowa Łęka / Wschowa	Osowa Sień, st.20	84, 10, 73/3, 73/4, 25,97/1, 110/4, 110/3, 109/1, 106/1, 109/2	
111	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 18	1	
112	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 6	231/9, 332, 232/3, 232/4	
113	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 8	287/1	
114	Wschowa	Wygnańczyce	Wygnańczyce, st. 17	238/3, 3211/10, 240	
115	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 4	3212/1, 498, 500, 492	
116	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 5	3209, 3208	
117					
118					
119	Wschowa	Przyczyna Górna	Przyczyna Górna, st. 2	114/2	
120	Wschowa	Przyczyna Górna	Przyczyna Górna, st. 3	3263/1	
121	Wschowa	Przyczyna Górna	Przyczyna Górna, st. 4	38/4	
122	Wschowa	Przyczyna Górna	Przyczyna Górna, st. 5	56/1, 56/2	
123	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 1	123/6, 123/3,	

				320/2, 118	
124	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 2	3223/2	
125	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 3	249/1	
126	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 5	3150/5	
127	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 6	213	
128	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 7	3150/3	
129	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 8	215/3, 218/1	
130	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 9	295/2	
131	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 11	160/1, 364	
132	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 12	173, 172/1	
133	Wschowa	Tylewice	Tylewice, st. 13	189, 190, 191	
134	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 2	401, 402	L-27/C
135	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 3	421, 388, 392, 420, 387	
136	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 6	3225	
137	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 7	4225, 3225	
138	Wschowa/ Szlichtyngowa	Łysiny / Stare Drzewce	Łysiny, st. 9	3224	
139	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 10	429, 428, 420	
140	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 11	205/1	
141	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 12	266/2	
142	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 13	392, 393 1224, 1223, 1216	
143	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 14	436, 439, 440	
144	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 15	297/4	
145	Wschowa	Łysiny	Łysiny, st. 16	35/2	
146	Wschowa	Konradowo	Stare Drzewce, st. 2	4235/1	
147	Wschowa	Konradowo	Konradowo, st. 2	1/2, 1/3, 1/6, 527, 4235/1	
148	Wschowa	Konradowo	Konradowo, st. 3	3247/1, 1/5, 1/4	
149	Wschowa	Konradowo	Konradowo, st. 4	544	
150	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 20	2282/1, 2282/2, 2282/4, 2283, 2280/2, 2282/5	
151	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 21	2271/1, 2271/3, 2280/1, 2272/5, 2272/3, 2272/4, 2275/2, 2276/3, 2271/4, 2273/7, 2273/8	

152	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 22	2282/4, 2282/5, 2283, 2288/1, 2288/2, 2284	
153	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 23	2295/1, 2295/2, 2309	
154	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 24	2295/1, 2295/2, 2309	
155	Wschowa	Przyczyna Górna	Wschowa, st. 25		
156	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.16	113/1, 113/2, 205/2, 112, 230, 110, 205/2, 133/2	
157	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.17	128/2, 129, 130/5, 130/4, 130/3	
158	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.18	165, 166/1, 164/3	
159	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.6	60/1, 3266/1	
160	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.19	59/4, 59/2	
161	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.20	64, 63	
162	Wschowa	Dębowa Łęka	Olbrachcice, st.5	57	
163	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.21	4, 3	
164	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.22	5, 4	
165	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.23	8, 9, 223, 13	
166	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 8	2073, 2075	
167	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 19	61, 3269/2, 63	
168	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 73	52/2	
169	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 35	52/2	
170	Wschowa	Wschowa	Siedlnica, st. 58	23, 18, 26	
171	Wschowa	Siedlnica	Wschowa, st. 9		
172	Wschowa	Konradowo	Konradowo, st.8		
173	Wschowa	Konradowo	Konradowo, st.9	463/2, 440, 500, 435, 467/1	
174	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 12	1797/9, 1799	
175	Wschowa	Przyczyna Górna	Przyczyna Górna, st. 5	338/1, 5, 339	
176	Wschowa	Przyczyna Górna	Przyczyna Górna, st. 8	339, 338/5, 7/11	
177	Wschowa	Przyczyna Górna	Przyczyna Górna, st. 9	390/2	
178	Wschowa	Przyczyna Górna	Przyczyna Górna, st. 7	338/5, 339, 340/7, 340/6, 340/1	

179	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st.13	376/32, 2356/2, 2356/3, 2357, 295/1, 2360	
180	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st.14	612, 613, 614, 620, 621/2, 621/5, 645/10, 644, 645/12, 645/14, 645/16, 645/15, 645/13, 645/11, 609/2, 2005, 640/19, 640/20, 608/4, 608/3, 609/1, 610, 607/3 748, 1800	
181	Wschowa	Osowa Sień	Wschowa, st.15	293	
182	Wschowa	Osowa Sień	Wschowa, st.11	293	
183	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st.12	2139/8, 2196/2, 2139/7, 1206/2, 1206/1, 2139/6 1746, 1740/3, 1740/4, 1740/7	
184	Wschowa	PrzyczynaDolna	Przyczyna Dolna, st. 4	228/7, 228/5, 228/4, 228/2, 228/9, 228/12, 228/13, 228/27, 228/17, 228/21, 228/20	
185	Wschowa	PrzyczynaDolna	Przyczyna Dolna, st. 5	225	
186	Wschowa	PrzyczynaDolna	Przyczyna Dolna, st. 6	233	
187	Wschowa	PrzyczynaDolna	Przyczyna Dolna, st. 7	260, 262, 333, 288	
188	Wschowa	PrzyczynaDolna	Przyczyna Dolna, st. 8	109/51, 109/52, 109/10, 102,	

				261/4, 261/11, 335	
189	Wschowa	PrzyczynaDolna	Przyczyna Dolna, st. 9	109/17, 2187/1, 2179/1, 2178/1, 2187/2, 2177/1, 109/44, 109/43, 109/34, 109/33	
190	Wschowa	PrzyczynaDolna	Przyczyna Dolna, st. 10	333, 263, 261/11, 261/12, 262, 288	
191	Wschowa	PrzyczynaDolna	Przyczyna Dolna, st. 11	226, 236, 238	
192	Wschowa	PrzyczynaDolna	Przyczyna Dolna, st. 12	324, 302, 305, 308, 309, 306	
193	Wschowa	Dębowa Łęka	Dębowa Łęka, st. 5	34/143	
194	Wschowa	PrzyczynaDolna	Przyczyna Dolna, st. 8	327	
195	Wschowa	Dębowa Łęka	Dębowa Łęka, st. 3	291/4, 263/5, 263/1, 264, 265, 291/5	
196	Wschowa	Dębowa Łęka	Dębowa Łęka, st. 4	291/7, 3264/2	
197	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.1	20, 23/1, 21/2, 21/1, 276, 203, 23/2, 23/3, 23/1, 97/1, 97/3	
198	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.2	13/2	
199	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.3	3267/1	
200	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.4	3267/1	
201	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.7	3267/2	
202	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.10	3265/4	
203	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.12	17	
204	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.14	3265/2	
205	Wschowa	Dębowa Łęka	Dębowa Łęka, st. 1	396	
206	Wschowa	Dębowa Łęka	Dębowa Łęka, st. 2	450/1	
207	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 1	1375/2	
208	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 2	647/4	
209	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 3	1476/22	
210	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 4	927	
211	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 5	1494/5	
212	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 6	1656/7	

213	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 7	1425/2	
214	Wschowa	Wschowa	Przyczyna Dolna, st. 1	2188	
215	Wschowa	Wschowa	Przyczyna Dolna, st. 2	1678	
216	Wschowa	Wschowa	Przyczyna Górna, st. 3	300/1	
217	Wschowa	Przyczyna Górna	Przyczyna Górna, st. 6	3263/1	
218	Wschowa	Przyczyna Górna	Przyczyna Górna, st. 1	339	
219	Wschowa	Dębowa Łęka	Dębowa Łęka, st. 6	236	
220	Wschowa	Przyczyna Dolna	Przyczyna Dolna, st. 13	94/6, 94/5, 94/4, 103	
221	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 17	2077, 2096, 2103/1, 2045/1, 2041	
222	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 18	2098	
223	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 19	317/1, 316/5, 316/8, 316/9, 316/10, 313/1, 308/7, 318/1, 318/2, 317/3, 317/4, 317/5	
224	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 26	obszar ścisłej strefy konserwatorskiej starego miasta	
225	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st. 24	119/2, 118/2, 205/1, 107/6, 107/17	
226	Wschowa	Wschowa	Wschowa, st. 27	670	
227	Wschowa	Kandlewo	Kandlewo, st. 1	397/1	
228	Wschowa	Konradowo	Konradowo, st. 1	718	
229	Wschowa	Konradowo	Konradowo, st. 8	179/3	
230	Wschowa	Kandlewo	Kandlewo, st. 2	270, 271, 272	
231	Wschowa	Kandlewo	Kandlewo, st. 7	295, 296	
232	Wschowa	Kandlewo	Kandlewo, st. 6	161	
233	Wschowa	Kandlewo	Kandlewo, st. 3	176	
234	Wschowa	Kandlewo	Kandlewo, st. 4	170/2, 172	
235	Wschowa	Kandlewo	Kandlewo, st. 5	33	
236	Wschowa	Kandlewo	Kandlewo, st. 8	201, 202/1, 202/2	
237	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 13	3280/2, 1012	394/Ar
238	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 32	1331/3, 1015	
239	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 29	1005, 1007, 1006, 1000	
240	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 33	1006	
241	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 26	1030	

242					
243	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 36	1300, 1304	
244	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 37	1300, 1301, 1304	
245	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 38	178/1	
246	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 39	182, 181	
247	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 40	273	
248	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 41	306, 307/2, 310	
249	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 42	307/2, 310	
250	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 43	310	
251	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 44	768	
252	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 45	771, 775, 770	
253	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 46	791, 789	
254	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 47	795, 794	
255	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 48	796	
256	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 49	869	
257	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 50	870, 871, 872, 873	
258	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 51	871	
259	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 52	805	
260	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 53	716, 695, 682, 699, 698	
261	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 54	838, 837	
262	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 55	834, 833	
263	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 56	836	
264	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 57	718/18	
265	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 4	4276/1	398/Ar
266	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 59	858	
267	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 6	1105, 1104, 1102	
268	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 60	1105	
269	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 61	1105, 1106, 1107	
270	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 62	1105	
271	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 63	1105	
272	Wschowa	Łęgoń	Łęgoń, st. 3	182, 186/1, 181, 3275/1	
273	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 8	1107	
274	Wschowa	Łęgoń	Łęgoń, st. 4	180, 178	
275	Wschowa	Łęgoń	Łęgoń, st. 5	137	
276	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.11	178, 211, 166/2	
277	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 17	1102	397/Ar
278	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st.17a	1102	
279	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 64	1102, 1101	
280	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 31	1102	

281	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 65	1286	
282	Wschowa	Olbrachcice/ Siedlnica	Siedlnica, st. 66	3275/1, 1046, 1045, 1044, 1101, 1102	
283	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 16	1102	396/Ar
284	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 21	1102	400/Ar
285	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.8	239/1	
286	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.15	172/1	
287	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.14	169/1	
288	Wschowa	Olbrachcice	Olbrachcice, st.9	166/1	377/Ar
289	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 67	534	
290	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 68	534	
291	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 69	395/2, 395/1, 384	
292	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 70		
293	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 71	1091, 1092, 1093, 1236, 1094	
294	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 22	198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 215, 211, 212, 213, 214	
295	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 72	200, 199, 198, 197, 191	
296	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 1	3282/1	
297	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 2	590	
298	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 3	4276/1	391/Ar
299	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 5	3276/1	392/Ar
300	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 7	1102	
301				1102	
302	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 9	4276/1	393/Ar
303	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 10	1331/2	
304	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 11		
305	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 12	1331/3	342/Ar
306	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 14	4276/1	395/Ar
307	Wschowa	Olbrachcice	Siedlnica, st. 15	3274/1	
308	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 18	936	
309	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 20	1102	
310	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 23	1309, 1153, 1308	
311	Szlichtyngowa /Wschowa	Kowalewo/ Siedlnica	Siedlnica, st. 24	1032	388/Ar
312	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 27	988	
313	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 30	1307	
314				1139/2, 1139/3, 1139/12,	

				1139/11, 1139/10, 1139/9, 1139/8, 1139/6, 730, 1143, 1141	
315	Wschowa	Łęgoń	Łęgoń, st. 5	199, 214, 202	
316	Wschowa	Siedlnica	Siedlnica, st. 73	647, 654, 649, 650, 652	

WYKAZ OBIEKTÓW ARCHITEKTURY WPISANYCH DO GEZ

I.p.	Obiekt/nazwa	Miejscowość	Adres	Nr działki	Nr rejestru
317	Kapliczka	BUCZYNA	naprzeciw posesji nr 2	255	
318	Krzyż przy domu	CZERLEJEWO	1	986	
319	Kościół parafialny p.w. Św. Jadwigi	Dębowa Łęka		218	239 z dnia 03.04.1961 r.
320	Dzwonnica	Dębowa Łęka		218	613 z dnia 20.06.1963 r.
321	Historyczne otoczenie kościoła	Dębowa Łęka		218	
322	Cmentarz (dawny ewangelicki)	Dębowa Łęka		237	
323	Mauzoleum Alexa Brodowskiego i jego rodziny	Dębowa Łęka		237	
324	Cmentarz rzymsko-katolicki	Dębowa Łęka		238	
325	Kapliczka z figurą	Dębowa Łęka		218	
326	Krzyż przydrożny	Dębowa Łęka		456/2	
327	ZESPÓŁ FOLWARCZNY - układ przestrzenny zespołu	Dębowa Łęka			
328	Park krajobrazowy	Dębowa Łęka			993/A z dnia 28.11.1985 r.
329	Pałac /1/	Dębowa Łęka	7	34/151	993/A z dnia 28.11.1985 r.
330	Stodoła /2/	Dębowa Łęka		34/142	1445/A z dnia 09.08.1993 r.
331	Magazyn (dawna stodoła) /3/	Dębowa Łęka		34/142	1444/A z dnia 09.08.1993 r.
332	Magazyn (dawna stodoła) /4/	Dębowa Łęka		34/142	
333	Warsztaty (dawna kuźnia) /5/	Dębowa Łęka		34/142	
334	Warsztaty (dawna stelmacharnia) /6/	Dębowa Łęka		34/142	

335	Biura (dawna rządcówka) /7/	Dębowa Łęka		34/142	
336	Stajnia, spichlerz /9/	Dębowa Łęka		34/141	
337	Stajnia z mieszkalną górą i wozownią /10/	Dębowa Łęka	9, 8	34/132	993/A z dnia 28.11.1985 r.
338	Magazyn (dawna gorzelnia) /11/ (obecnie ruina)	Dębowa Łęka		34/141	
339	Magazyn pasz (dawny spichlerz) /12-15/	Dębowa Łęka		34/142	
340	Obora /13-14/	Dębowa Łęka		34/142	
341	Transformator /16/	Dębowa Łęka		27/4	
342	Obelisk /20/	Dębowa Łęka		34/152	
343	Czworak /21/	Dębowa Łęka	6	34/77	
344	Czworak /22/	Dębowa Łęka	5	34/122, 34/86, 34/123, 34/124	
345	Czworak /23/	Dębowa Łęka	4	34/125, 34/92, 34/126, 34/127	
346	Czworak /24/	Dębowa Łęka	3	34/128, 34/98, 34/129, 34/130	
347	Czworak /25/	Dębowa Łęka	2a	34/103	
348	Czworak /26/	Dębowa Łęka	84	244/3	
349	Budynek gospodarczy /27/	Dębowa Łęka	6		
350	Budynek gospodarczy /27/	Dębowa Łęka	2a		
351	GOSPODARSTWO POMOCNICZE PRZY ZAŁOŻENIU FOLWARCZNYM - układ przestrzenny zespołu	Dębowa Łęka			
352	Stodoła /1/	Dębowa Łęka		49/4	
353	Owczarnia (dawna stodoła) /2/	Dębowa Łęka		42/26	
354	Budynek mieszkalny (dawny czworak) /3/	Dębowa Łęka	90	49/3	
355	Owczarnia /4/	Dębowa Łęka		42/26	
356	Owczarnia /5/	Dębowa Łęka		40/12	

357	Cmentarz rzymsko-katolicki (dawny ewangelicki)	Hetmanice		115	
358	Kościół filialny p.w. Św. Jana Chrzyciela	Hetmanice		115	1614 z dnia 15.03.1965 r.
359	Historyczne otoczenie kościoła	Hetmanice		115	
360	Dzwonnica drewniana	Hetmanice		115	
361	Krzyż przydrożny	Hetmanice		308	
362	Krzyż przydrożny	Hetmanice		270	
363	Kapliczka z figurą Świętej przy posesji	Hetmanice	38	70	
364	Kapliczka	KANDLEWO	2a	64/1	
365	Krzyż drewniany przed zagrodą	Kandlewo	10	71/1	
366	Krzyż drewniany przed domem	Kandlewo	19, 20	117	
367	Krzyż przy posesji	Kandlewo	47	333	
368	Transformator	Kandlewo	61	116	
369	Krzyż pokutny przy posesji	Kandlewo	34	127/4	179/B z dnia 02.07.1988 r.
370	Dom mieszkalny	Kandlewo	34	127/4	
371	Kościół parafialny p.w. Św. Jakuba	KONRADOWO		227/1	128 z dnia 31.07.1958 r.
372	Ogrodzenia kościoła z bramkami	Konradowo		227/1	1616 z dnia 15.03.1965 r.
373	Historyczne otoczenie kościoła	Konradowo		227/1	
374	Cmentarz rzymsko-katolicki	Konradowo		227/1	
375	Krzyż pokutny	Konradowo	na terenie kościelnym (przy murze, po lewej stronie od wejścia)	227/1	172/B z dnia 10.12.1987 r.
376	Kapliczka z figurą Matki Bożej	Konradowo		477	
377	Kapliczka z figurą Chrystusa	Konradowo	30	213/4	
378	Kapliczka przy posesji	Konradowo	42	202/2	
379	Kapliczka przy posesji	Konradowo	5a	228/1	
380	Kapliczka z figurą Św. Jana Nepomucena	Konradowo	55	191/3	
381	Krzyż drewniany	Konradowo	37a	493	
382	Krzyż przydrożny	Konradowo	54	490	
383	Krzyż pokutny przy posesji	Konradowo	14	236	174/B z dnia 04.01.1988 r.

384	Krzyż drewniany zadaszony	Konradowo	50	196	
385	Budynek plebanii	Konradowo	50	196	1617 z dnia 15.03.1965 r.
386	Młyn (dawny wiatrak)	Konradowo		172/5	
387	ZESPÓŁ FOLWARCZNY - układ przestrzenny zespołu	Konradowo			
388	Pałac (dwór) /1/	Konradowo	1	561/37	995/A z dnia 28.11.1985 r.
389	Park	Konradowo	1	561/37	
390	Magazyn (dawna obora) /2/	Konradowo	1	561/36	
391	Budynek wielofunkcyjny (dawna obora) /3/	Konradowo	1	561/37	
392	Transformator /7/	Konradowo		561/1	
393	Budynek mieszkalny /8/	Konradowo	1c	561/24, 561/23, 561/22	
394	Budynek mieszkalny /9/	Konradowo	1d	261/21, 261/20, 261/18, 261/19	
395	Budynek gospodarczy /12/	Konradowo	1b	561/33	
396	Staw przeciwpożarowy /14/	Konradowo		561/36	
397	Magazyn /17/	Konradowo		561/37	
398	Budynek Ochotniczej Straży Pożarnej	Konradowo	2	226	
399	Cmentarz (dawny ewangelicki)	LGIŃ		440	
400	Cmentarz rzym.-kat.	Lgiń		387	
401	Kościół parafialny p.w. Św. Bartłomieja	Lgiń		525/1	L-776/A z dnia 18.05.1993 r.
402	Mur kościelny wraz ze schodami	Lgiń		525/1	L-776/A z dnia 18.05.1993 r.
403	Historyczne otoczenie kościoła	Lgiń		525/1	
404	Słup z krzyżem	Lgiń	52	351	
405	Aleja Brzozowa	Lgiń		część dz. 119/3	2162 z dnia 01.06.1974 r.

406	ZESPÓŁ FOLWARCZNY - układ przestrzenny zespołu	Lgiń			
407	Relikty parku	Lgiń		502/2	L-191/A z dnia 16.01.1986 r.
408	Pałac /1/	Lgiń	23	502/2	L-191/A z dnia 16.01.1986 r.
409	Budynek mieszkalny (dawna oficyna) /2/	Lgiń	22a	497/6	
410	Budynek mieszkalny (dawna oficyna) /3/	Lgiń	21	498/1	
411	Obora /5/ (obecnie budynek mieszkalny)	Lgiń	22	497/1	
412	Obora z częścią mieszkalną /7-8/	Lgiń	17, 18, 19	614	
413	Budynek mieszkalny /9/	Lgiń	16	601	
414	Gorzelnia /11/	Lgiń		603	
415	Budynek mieszkalny /12/	Lgiń	87	453/1	
416	Budynek gospodarczy /13/	Lgiń	87	453/1	
417	Budynek gospodarczy /19/	Lgiń	24	501/6	
418	Spichlerz z cz. mieszkalną /15/	Lgiń	26	499/4	
419	Obora /16/ (obecnie mieszkalny)	Lgiń	18a	499/3	
420	Transformator /18/	Lgiń		121	
421	Budynek mieszkalny /20/	Lgiń	24	501/6	
422	Budynek mieszkalny /22/	Lgiń	20	494	
423	Stodoła /24/	Lgiń		614	
424	Dom	Lgiń	52	351	
425	Budynek gospodarczy	Lgiń	52	351	
426	Dom	Lgiń	53	350	
427	Plebania	Lgiń	60	525/1	
428	Stodoła przy Plebani	Lgiń	60	525/1	
429	Obora koło Plebanii	Lgiń	60	525/1	
430	Krzyż z drewnianą figurą obok posesji	ŁĘGOŃ	32	192	
431	Cmentarz rzymsko-katolicki	ŁYSINY		90, 91	

432	Cmentarz ewangelicki	Łysiny		134	
433	Kościół parafialny p.w. Matki Bożej Bolesnej	Łysiny		132/2	1495/A z dnia 14.04.1994 r.
433	Historyczne otoczenie kościoła	Łysiny		132/2	
434	Figura Św. Jana Nepomucena	Łysiny		132/2	
435	Plebania	Łysiny	obok posesji nr32	137	1623 z dnia 15.03.1965 r.
436	ZAŁOŻENIE FOLWARCZNE I - układ przestrzenny zespołu	Łysiny			
437	ZAŁOŻENIE FOLWARCZNE II - układ przestrzenny zespołu	Łysiny			
438	Park dworski	Łysiny		53	
439	Pałac (dwór) /1/	Łysiny	84	49	
440	Spichlerz /3/ (obecnie została jedna ściana)	Łysiny		48	1622 z dnia 15.03.1965 r.
441	Czworaki /9/	Łysiny	86	32/2, 32/1	
442	Czworaki /10/	Łysiny	89, 89a, 89b	33, 31, 30, 26	
443	Budynek gospodarczy /11/	Łysiny	86	32/2	
444	Szkoła Podstawowa	Łysiny	2	130/3	
445	Budynek mieszkalny (dawna organistówka)	Łysiny	3	132/1	
446	Kaplica / Kościół filialny p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny	NOWA WIEŚ		102	
447	Kolumna Maryjna	Nowa Wieś		129	
448	Kapliczka przydrożna z figurą Matki Bożej	Nowa Wieś	naprzeciw posesji nr31	191	
449	Wiatrak drewniany	Nowa Wieś		128/2	2018 z dnia 20.06.1974 r.
450	Kościół filialny p.w. Bł. Władysława z Gielniowa wraz z historycznym otoczeniem	OLBRACHCICE		106	
451	Cmentarz rzymsko-katolicki	Olbrachcice		132	

452	Cmentarz rzymsko-katolicki przykościelny	Osowa Sień		323	
453	Cmentarz rzymsko-katolicki poza wsią	Osowa Sień		298, 299	
454	Kościół parafialny p.w. Św. Fabiana i Sebastiana	Osowa Sień		323	127 z dnia 31.07.1958 r.
455	Dzwonnica drewniana przykościelna parafialnym	Osowa Sień		323	127 z dnia 31.07.1958 r.
456	Historyczne otoczenie kościoła	Osowa Sień		323	
457	ZESPÓŁ FOLWARCZNY I - Osowa Sień Dolna - układ przestrzenny zespołu	OSOWA SIEŃ DOLNA			
458	Ogrodzenie	Osowa Sień Dolna			
459	Park krajobrazowy dworski	Osowa Sień Dolna		379/29	
460	Pałac /1/	Osowa Sień Dolna	62	379/29	603 z dnia 20.06.1963 r.
461	Oficina /2/	Osowa Sień Dolna	61	379/29	603 z dnia 20.06.1963 r.
462	Oficina /3/	Osowa Sień Dolna	63	379/29	603 z dnia 20.06.1963 r.
463	Magazyn /4/	Osowa Sień Dolna		379/29	
464	Kuźnia i stelmacharnia /5/	Osowa Sień Dolna		379/28	
465	Spichlerz (dawna stajnia) /9/	Osowa Sień Dolna		379/28	
466	Cielętnik /10/	Osowa Sień Dolna		379/28	
467	Czworak /12/	Osowa Sień Dolna	76	314/2, 314/3	
468	Czworak /13/	Osowa Sień Dolna	75	317/3	
469	Obora /14/	Osowa Sień Dolna		317/4	
470	Stodoła /15/	Osowa Sień Dolna		317/4	
471	Stodoła /16/	Osowa Sień Dolna		317/4	
472	Budynki gospodarcze /20/	Osowa Sień Dolna	75	317/3	
473	Budynki gospodarcze /20/	Osowa Sień Dolna	76	314/2, 314/3	
474	ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNY II - Osowa Sień Górna - układ przestrzenny zespołu	OSOWA SIEŃ GÓRNA			
475	Ogrodzenie	Osowa Sień Górna			

476	Pałac /1/	Osowa Sień Górna	39a	607	L-182/A z 2005 r.
477	Park pałacowy	Osowa Sień Górna		607	L-182/A z 2005 r.
478	Budynek gospodarczy /4/	Osowa Sień Górna		607	
479	Budynek gospodarczy /5/	Osowa Sień Górna		607/7	
480	Stodoła /7/	Osowa Sień Górna		607/11	
481	Obora /8/	Osowa Sień Górna		607/11	
482	Magazyn /9/	Osowa Sień Górna		607/11	
483	Rządcówka /13/	Osowa Sień Górna	39	607/5	
484	Czworak /14/	Osowa Sień Górna	103	756/3	
485	Lodownia /20/	Osowa Sień Górna		607	
486	GOSPODARSTWO POMOCNICZE ZESPOŁU FOLWARCZNEGO - układ przestrzenny zespołu	Osowa Sień Górna			
487	Budynek mieszkalny /1/	Osowa Sień Górna	3	158/15	
488	Budynek mieszkalny /5/	Osowa Sień Górna	4	158/12	
489	Budynek mieszkalny (dawna owczarnia) /2/	Osowa Sień Górna	5	158/13	
490	Stodoła /3/	Osowa Sień Górna		158/7	
491	Chlewnia /4/	Osowa Sień Górna		158/7	
492	Budynek gospodarczy /5a/	Osowa Sień Górna	3	158/14	
493	ZESPÓŁ FOLWARCZNY III - Osowa Sień Środkowa - układ przestrzenny zespołu	OSOWA SIEŃ ŚRODKOWA			
494	Park krajobrazowy	Osowa Sień Środkowa		757/5	604 z dnia 20.06.1963 r.
495	Stajnia, magazyn /1/	Osowa Sień Środkowa	100	757/5	604 z dnia 20.06.1963 r.
496	Stodoła ob. Magazyn /2/	Osowa Sień Środkowa		757/4	
497	Wozownia /3/	Osowa Sień Środkowa		757/5	604 z dnia 20.06.1963 r.
498	Czworak /4/	Osowa Sień Środkowa	102	755	
499	Obora /5/	Osowa Sień Środkowa		757/4	

500	Magazyn (dawna stodoła) /6/	Osowa Sień Środkowa		757/4	
501	Magazyn /7/	Osowa Sień Środkowa		757/4	
502	Obora /8/	Osowa Sień Środkowa		757/4	
503	Budynek gospodarczy /9/	Osowa Sień Środkowa	102	755	
504	Dwór (pałac) /11/	Osowa Sień Środkowa	99	757/5	604 z dnia 20.06.1963 r., 15.03.1965 r.
505	Oficyna „Hotel” /12/	Osowa Sień Środkowa	98	757/5	
506	Oficyna dworska (lamus) /13/	Osowa Sień Środkowa	97	757/5	604 z dnia 20.06.1963 r.
507	Oficyna /14/	Osowa Sień Środkowa	96	757/1	
508	Czworak /16/	Osowa Sień Środkowa	104	142	
509	Plebania	Osowa Sień	92	324	
510	Kościół filialny p.w.Św. Jerzego (tzw. Czerwony Kościół)	PRZYCZYNA GÓRNA		189	35 z dnia 13.06.1953 r.
511	Mur kościelny z bramą	Przyczyna Górna		189	689/A
512	Historyczne otoczenie kościoła	Przyczyna Górna		189	
513	Cmentarz przykościelny	Przyczyna Górna		189	
514	Kapliczka z figurą MB	Przyczyna Górna		30/5	
515	ZESPÓŁ FOLWARCZNY I - układ przestrzenny zespołu	Przyczyna Górna			
516	Pałac /1/	Przyczyna Górna	1	7/8	996/A z dnia 28.11.1985 r.
517	Spichlerz ob.Magazyn /2/	Przyczyna Górna		7/8	1440/A z dnia 09.08.1993 r.
518	Stodoła /3/	Przyczyna Górna		7/8	
519	Obora ob. Magazyn /4/	Przyczyna Górna		7/8	
520	Budynek mieszkalny /5/	Przyczyna Górna	1a	7/8	
521	Transformator /T/	Przyczyna Górna		7/10	
522	Park Dworski	Przyczyna Górna	1	7/8	
523	ZESPÓŁ FOLWARCZNY II - układ przestrzenny	Przyczyna Górna			

	zespołu				
524	Pałac /1/	Przyczyna Górna	67	19/8	1005/A z dnia 27.06.1986 r.
525	Park	Przyczyna Górna		19/8	
526	Obora /2/	Przyczyna Górna		19/7	
527	Kuźnia i stelmacharnia /4/	Przyczyna Górna		19/7	
528	Budynek mieszkalny /6/	Przyczyna Górna	67c	19/10	
529	Czworak /8/	Przyczyna Górna	67a i 67 b	19/13	
530	Stodoła /12/	Przyczyna Górna		19/5	
531	Stodoła polna /18/	Przyczyna Górna	55a	21/4	
532	Stodoła polna /19/	Przyczyna Górna		17/1	
533	Cmentarz (dawny ewangelicki)	SIEDLNICA	nr.dz.1234	1234	
534	Cmentarz rzymsko-katolicki (poza wsią)	Siedlnica		1233	
535	Cmentarz rzymsko-katolicki przykościelny i historyczne otoczenie kościoła	Siedlnica		653	
536	Kościół p.w. Św. Jana Ewangelisty	Siedlnica		653	104 z dnia 15.07.1958 r.
537	Grobowiec rodziny Peiker	Siedlnica		653	
538	Mur wokół pałacu i kościoła	Siedlnica		650	
539	Kapliczka	Siedlnica		628	
540	Krzyż z figurą Chrystusa	Siedlnica		653	
541	ZAŁOŻENIE FOLWARCZNE I - układ przestrzenny zespołu	Siedlnica			1442/A z dnia 09.08.1993 r.
542	Dwór /1/	Siedlnica	75	1309	994/A z dnia 28.11.1985 r.
543	Budynek gospodarczy /2/	Siedlnica		1309	
544	Stajnia /3/	Siedlnica		1309	
545	Chlewnia /4/	Siedlnica		1309	
546	Obora /5/	Siedlnica		1309	
547	Budynek wielofunkcyjny (dawna obora) /6/	Siedlnica		1309	
548	Spichlerz /7/	Siedlnica		1309	1442/A z dnia 09.08.1993 r.
549	Stodoła /8/	Siedlnica		1309	

550	Budynek gospodarczy /8b/	Siedlnica		1309	
551	Oficyna i spichlerz /11/	Siedlnica	75a	1309	1442/A z dnia 09.08.1993 r.
552	Budynek gospodarczy /15/	Siedlnica		1309	
553	ZAŁOŻENIE FOLWARCZNE II - układ przestrzenny zespołu	Siedlnica			
554	Park pałacowy	Siedlnica			
555	Dawny garaż /1/	Siedlnica	30b	654	
556	Dawny garaż /2/	Siedlnica		654	
557	Stodoła /3/	Siedlnica		654	
558	Spichlerz /4/	Siedlnica		655	
559	Stodoła /5/	Siedlnica		656, 657	
560	Pałac /8/	Siedlnica	38a, 38b	650, 651, 652	
561	Budynek mieszkalny /9/	Siedlnica	36-37	641, 643	
562	Budynek mieszkalny /10/	Siedlnica	35-34-33	637, 638, 639	
563	Budynek gospodarczy /13/	Siedlnica	36b	643	
564	Budynek plebanii	Siedlnica	39	653	
565	Wiatrak	Tylewice	49	36/1	2017 z dnia 20.06.1974 r.
566	Kościół filialny p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny	Tylewice		122	241 z dnia 03.04.1961 r.
567	Brama w ogrodzeniu kościoła	Tylewice		122	
568	Historyczne otoczenie kościoła	Tylewice		122	
569	ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY - układ przestrzenny zespołu	Tylewice			1538/A z dnia 18.04.1995 r.
570	Dwór /1/	Tylewice	78	11/3	1538/A z dnia 18.04.1995 r.
571	Park dworski	Tylewice		11/3	1538/A z dnia 18.04.1995 r.
572	Oficyna /2/	Tylewice	77	11/2	1538/A z dnia 18.04.1995 r.
573	Magazyn (dawnaobora) /3/	Tylewice		11/3	
					1538/A z dnia

574	Stodoła /4/	Tylewice		11/3	18.04.1995 r.
575	Spichlerz /5/	Tylewice		11/3	1538/A z dnia 18.04.1995 r.
576	Magazyn /6/	Tylewice		11/3	
	Kuźnia i stelmacharnia /7/	Tylewice		11/3	
577	Obora /8/	Tylewice		11/3	1538/A z dnia 18.04.1995 r.
578	Obora (dawna paszarnia) /8a/	Tylewice		11/3	
579	Zlewnia mleka /9/	Tylewice		11/3	
580	Czworaki /10/	Tylewice	75 i 75a	11/15, 11/16	
581	Czworak /11/	Tylewice	74 i 74a	11/13, 11/14	
582	Czworak /12/	Tylewice	72	11/10, 11/11	
583	Czworak /13/ z budynkiem gospodarczym /14/	Tylewice	73	11/12	
584	Waga /17/	Tylewice		11/3	
585	Dwojak I	Tylewice	71	73/1, 73/2	
586	Budynek mieszkalny	Tylewice	69, 69a	76, 77	
587	Budynek mieszkalny (dwojakII)	Tylewice	70, 70a	75, 74/1	
588	Dom	Tylewice	55, 55a	88/1, 88/4	
589	Budynek gospodarczy	Tylewice	55	88/4	
590	Kaplica	WINCENTOWO	3	478/5	
591	Krzyż przydrożny	Wincentowo		474	
592	Cmentarz (dawny ewangelicki)	WYGNAŃCZYCE		114	
593	Budynek dworcaPKP	Wygnańczyce	44	27/3	
594	Krzyż	Wygnańczyce	12	256/1	
595	ZESPÓŁ FOLWARCZNY - układ przestrzenny zespołu	Wygnańczyce			
596	Pozostałości parku dworskiego	Wygnańczyce			
597	Stodoła /1/	Wygnańczyce	45	25/29	
598	Magazyn zbożowy /2/	Wygnańczyce		25/29	
599	Garaże ciągników /3/	Wygnańczyce		25/29	
600	Obora (dawna gorzelnia) /4/	Wygnańczyce		25/29	
601	Bukaciarnia /8/	Wygnańczyce		25/29	
602	Paszarnia /9/	Wygnańczyce		25/29	
603	Hydrofornia /11/	Wygnańczyce		25/10	
604	Bukaciarnia /12/	Wygnańczyce		25/29	
605	Budynek mieszkalny /15/	Wygnańczyce	46	81/1	

606	Budynek mieszkalny /16/	Wygnańczyce	47	26	
607	Budynki gospodarcze /18/	Wygnańczyce	46	81/1	
608	Miasto - układ urbanistyczny wraz z otoczeniem	Miasto Wschowa		XIII wiek	134, 2181 z dnia 28.08.1958 r. 28.02.1975 r. 31.01.1975 r.
609	Miejskie mury obronne	Herbergera, Rogalińskiego, Lipowa		XV / XVI wiek	1596 z dnia 15.02.1965 r.
610	Aleja lipowa (wpisana do rejestru zabytków) oraz drzewostan przylegający do ciągu murów obronnych	Lipowa	Nr dz. 1421	XIX wiek	(Aleja lipowa) 2161 z dnia 01.6.1974 r.
611	Park miejski	Dworcowa		XIX wiek	
612	Park willowy	Kazimierza Wielkiego		XIX wiek	
613	Park miejski	Wolsztyńska	Nr dz. 255/3	p. XX wieku	
614	Park miejski - Planty		Nr dz. 1449, 1521	XIX wiek	
615	Park miejski	Obrońców Warszawy		p. XX wieku	
616	Cmentarz żydowski	17 Pułku Ułanów	Nr dz. 670	XVII wiek	
617	Cmentarz komunalny	Czereśniowa	Nr dz. 438/2	1982 rok	
618	Cmentarz ewangelicki	Paderewskiego	Nr dz. 761	XIX wieku	
619	Cmentarz ewangelicki	Daszyńskiego	Nr dz. 1139/6	XVIII / XIX wiek	
620	Cmentarz rzymsko - katolicki	Spokojna	Nr dz. 593	p. XX wieku	
621	Cmentarz ewangelicko - katolicki, Lapidarium Rzeźby Nagrobnej	klin ulic Spokojna - Solna - Polna	Nr dz. 964	XVII wiek	L-199/A z dnia 17.03.2006 r.
622	Kaplica grobowa rodziny „Teschner” w zespole kaplic na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego	klin ulic Spokojna - Solna - Polna	dz.964	XVIII wiek	L-276/1-4/A z dnia 14.02.2008 r.
623	Kaplica grobowa rodziny „Lauterbach” w zespole kaplic na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego	klin ulic Spokojna - Solna - Polna	dz.964	XIX wiek	L-276/1-4/A z dnia 14.02.2008 r.
624	Kaplica grobowa rodziny „Steiner” w zespole kaplic na	klin ulic Spokojna -	dz.964	XIX wiek	L-276/1-4/A z dnia 14.02.2008 r.

	terenie dawnego cmentarza ewangelickiego	Solna-Polna			
625	Kaplica grobowa rodziny „Hoffmann”w zespole kaplic na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego	klin ulic Spokojna-Solna-Polna	dz.964	XIX wiek	L-276/1-4/A z dnia 14.02.2008 r.
626	Kostnica na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego	klin ulic Spokojna-Solna-Polna	dz.964, 965	XIX wiek	1745 z dnia 16.03.1965 r.
627	Ogrodzenie cmentarza ewangelickiego i lapidarium	klin ulic Spokojna-Solna-Polna	dz.964	XVII / XIX wiek	L-199/A z dnia 17.03.2006 r.
628	Kościół parafialny pw. Św. StanisławaBiskupa Męczennika	Plac Farny	Nr dz. 1435	XIV, XVI, XVIII wiek	L-766/A z dnia 15.02.1965 r.
629	Historyczne otoczenie kościoła	Plac Farny	Nr dz. 1436	XV - XVIII wiek	
630	Kościół filialny pw. Świętej Trójcy	Plac Kosynierów	Nr dz. 1118	XIX wiek	1164/A z dnia 27.02.1990 r.
631	Kościół ewangelickipw. Żłóbka Pana Jezusa	klin ulic Rogalińskiego, Bohaterów Westerplatte, Powstańców Wielkopolskich	Nr dz. 1450	XVII wiek	27 z dnia 27.09.1951 r.
632	Baszta Bramy Polskiej (dawnadzwońnica przy kościele ewangelickim)	Bohaterów Westerplatte/Rogalińskiego	Nr dz. 1450	XVII wiek	1596 z dnia 15.02.1965 r.
633	Brama do klasztoru oo. franciszkanów	Kościuszki	Nr dz. 1026	XVII wiek	
634	Kościół Św. Józefa z zespołem klasztornym	Klasztorna 2	Nr dz. 1026	XVII - XVIII wiek	53 z dnia 29.03.1955 r.
635	Kaplica pw. Św. Krzyża przy kościeleŚw. Józefa	Klasztorna 2	Nr dz. 1026	XVIII wiek	1593 z dnia 15.02.1965 r.
636	Budynek klasztorny przy kościele Św.Józefa	Klasztorna 2	Nr dz. 1026	XVIII - XIX wiek	53 z dnia 29.03.1955 r.
637	Dziedziniec z krużgankiem i kaplicami	Klasztorna 2	Nr dz. 1026	XVIII wiek	53 z dnia 29.03.1955 r.
638	Dom mieszkalny	Bema 1	Nr dz. 1072	I poł. XX wieku.	
639	Dom mieszkalny	Bema 2	Nr dz. 1423/1	I poł. XX wieku.	

640	Dom mieszkalny	Berwińskiego 13	Nr dz. 578	I poł. XX wieku.	
641	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 2	Nr dz. 1066	I poł. XX wieku.	
642	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 3	Nr dz. 1577/1	I poł. XX wieku.	
643	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 4 (dawny nr 6)	Nr dz. 1065	XIX / XX wiek	1697 z dnia 16.03.1965 r.
644	Kamienica "Pod Murzynkiem"	Bohaterów Westerplatte 5	Nr dz. 1576	XIX / XX wiek	1597, 1696 z dnia 15.02.1965 r., 16.03.1965 r.
645	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 6 (dawny nr 8)	Nr dz. 1064	I poł. XIX wieku, I poł. XX wieku	L-667/A z dnia 16.03.1965 r.
646	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 7	Nr dz. 1574	I poł. XIX wieku	L-764/A z dnia 16.03.1965 r.
647	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 8 (dawny nr 10)	Nr dz. 1063	I poł. XIX wieku	L-683/A z dnia 16.03.1965 r.
648	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 9	Nr dz. 1573	I poł. XIX wieku	1700 z dnia 16.03.1965 r.
649	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 10 (dawny nr 12)	Nr dz. 1062	I poł. XIX wieku	1703 z dnia 16.03.1965 r.
650	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 11	Nr dz. 1568	I poł. XIX wieku	1702 z dnia 16.03.1965 r.
651	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 12 (dawny nr 14)	Nr dz. 1061	I poł. XIX wieku	1704 z dnia 16.03.1965 r.
652	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 13	Nr dz. 1567	I poł. XIX wieku	
653	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 15	Nr dz. 1566	I poł. XIX wieku	1705 z dnia 16.03.1965 r.
654	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 17	Nr dz. 1565	I poł. XIX wieku	
655	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 19	Nr dz. 1564	I poł. XIX wieku	
656	Dom mieszkalny	Bohaterów Westerplatte 21	Nr dz. 1562	XIX / XX wieku	
657	Stacja transformatorowa	Cicha	Nr dz. 929/2	lata 30 - te XX wieku	
658	Dom mieszkalny	Cicha 3	Nr dz. 945/3	XIX wieku	

659	Dom mieszkalny	Cicha 6	Nr dz. 943/10	XIX wieku	
660	Dom mieszkalny	Cicha 8	Nr dz. 939	XIX wiek	
661	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 2	Nr dz. 1000/16	XIX wiek	
662	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 3	Nr dz. 2210	I poł. XIX wieku	1706 z dnia 16.03.1965 r.
663	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 5	Nr dz. 2209	I poł. XIX wieku	
664	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 7	Nr dz. 2208	I poł. XIX wieku	1707 z dnia 16.03.1965 r.
665	Dom mieszkalny (dawny szpital Św. Wawrzyńca)	Daszyńskiego 8	Nr dz. 1102	koniec XIX wieku	
666	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 9	Nr dz. 2198/13	I poł. XIX wieku	1708 z dnia 16.03.1965 r.
667	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 11	Nr dz. 2207	I poł. XIX wieku	1709 z dnia 16.03.1965 r.
668	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 12	Nr dz. 1100/1	XIX / XX wiek	
669	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 13	Nr dz. 2206	I poł. XIX wieku	1710 z dnia 16.03.1965 r.
670	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 15	Nr dz. 2205	I poł. XIX wieku	1711 z dnia 16.03.1965 r.
671	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 16	Nr dz. 1099/1	XIX / XX wiek	
672	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 17	Nr dz. 2204	I poł. XIX wieku	1712 z dnia 16.03.1965 r.
673	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 18	Nr dz. 1097/1	XIX / XX wiek	
674	Dom mieszkalny (obecnie Bank Spółdzielczy)	Daszyńskiego 19A	Nr dz. 2203/1	XIX / XX wiek	
675	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 27	Nr dz. 2198/3	I poł. XIX wieku	1713 z dnia 16.03.1965 r.
676	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 28	Nr dz. 659	XIX / XX wiek	
677	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 31 (dawny nr 29)	Nr dz. 1108/1	I poł. XIX wieku	
678	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 45, 45a	Nr dz. 1141	XIX / XX wiek	
679	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 47	Nr dz. 1142	XIX / XX wiek	
680	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 53, 53a	Nr dz. 1157	I poł. XX wieku	
681	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 55	Nr dz. 1160	XIX / XX wiek	
682	Dom mieszkalny	Daszyńskiego 57	Nr dz. 1163	I poł. XX wieku	

683	Dworzec PKP	Dworcowa 3	Nr dz. 1957/4	I poł. XX wieku	
684	Dom mieszkalny	Plac Farny 1	Nr dz. 1453/1	XIX wiek	L-792/A z dnia 20.06.1963 r., 15.02.1965 r.
685	Plebania	Plac Farny 2	Nr dz. 1447	XIX wiek	1715 z dnia 16.03.1965 r.
686	Budynek gospodarczy przyplebanii	Plac Farny 2	Nr dz. 1447	I poł. XX wieku	
687	Kolegium Jezuickie (obecnie Biblioteka oraz Muzeum)	Plac Farny 3	Nr dz. 1423/4	1725 / 1752 rok	1595 z dnia 15.02.1965 r.
688	Dom mieszkalny	Plac Farny 5	Nr dz. 1442/5	XIX / XX wiek	
689	Budynek gospodarczy	Plac Farny 10a	Nr dz. 1442/12	XIX-XX wiek	
690	Dom mieszkalny	Garbarska 5a	Nr dz. 1499/1	XIX wiek	
691	Dom mieszkalny	Garbarska 6	Nr dz. 1607	XIX wiek	
692	Dom mieszkalny (obecnie Prokuratura)	Garbarska 11	Nr dz. 1502/2	I poł. XIX wieku	
693	Dom mieszkalny	Garbarska 15	Nr dz. 1505	XIX wiek	
694	Dom mieszkalny	Garbarska 22-24	Nr dz. 1685, 1684	XIX / XX wiek	
695	Dawna mleczarnia	Garbarska 28	Nr dz. 1681/3	I poł. XX wieku	
696	Dom mieszkalny	Głogowska 1	Nr dz. 1432/1	XIX wiek	
697	Budynek usługowy (tzw. Biały Domek)	Głogowska 3	Nr dz. 1432/13	XX wiek	L-676/A z dnia 05.02.2015 r.
698	Dom mieszkalny	Głogowska 5	Nr dz. 1432/10	XIX wiek	
699	Kino Hel	Głogowska 8	Nr dz. 1812/2	I poł. XX wieku	L-723/A z dnia 19.07.2016 r.
700	Pub	Głogowska 8a	Nr dz. 1815/1	I poł. XX wieku	
701	Dom mieszkalny (obecnie Szkoła Muzyczna)	Głogowska 11	Nr dz. 1722	1799 rok	616 z dnia 15.02.1965 r., 20.06.1963 r.
702	Dom mieszkalny	Głogowska 13	Nr dz. 1723/5	XIX wiek	
703	Dom mieszkalny	Głogowska 15	Nr dz. 1723/3	XIX wiek	
704	Dom mieszkalny	Gospody 1	Nr dz. 2197	XIX wiek	
705	Dom mieszkalny	Herbergera 1 (dawniej ulica Dzierżyńskiego)	Nr dz. 1485	XIX / XX wiek	
706	Dom mieszkalny	Herbergera 14	Nr dz. 1557/5	XIX / XX wiek	
707	Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci "Caritas"	Plac Św. Jana 1	Nr dz. 1401/2	XIX / XX wiek	
708	Oficina gospodarcza - dawny Browar	Kazimierza Wielkiego 2	Nr dz. 1872/6	XIX wiek	
709	Rozlewnia piwa - dawny Browar	Kazimierza Wielkiego 2	Nr dz. 1872/6	XIX wiek	

710	Dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 5	Nr dz. 1757	XIX wiek	
711	Budynek gospodarczy	Kazimierza Wielkiego 5a	Nr dz. 1758	k. XIX wieku	
712	Dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 6a	Nr dz. 1874/4	I poł. XX wieku	
713	Dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 7	Nr dz. 1759	1910 r.	
714	Dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 8	Nr dz. 1877	XIX wiek	
715	Dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 14	Nr dz. 1883/1	I poł. XX wieku	
716	Dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 21	Nr dz. 1795/17	20-te XX wieku	1433/A z dnia 28.07.1993 r.
717	magazyn cukru /8/ w dawnym zespole cukrowni "Wschowa"	Kazimierza Wielkiego 23	Nr dz. 1797/23	XIX wiek	
718	warsztat mechaniczny /9/ w dawnym zespole cukrowni "Wschowa"	Kazimierza Wielkiego 23	Nr dz. 1797/23	XX wiek	
719	Stolarnia /10/ w dawnym zespole cukrowni "Wschowa"	Kazimierza Wielkiego 23	Nr dz. 1797/23	1910 rok	
720	Budynek administracyjny główny /13/ w dawnym zespole cukrowni "Wschowa"	Kazimierza Wielkiego 23	Nr dz. 1797/20	1910 rok	
721	Budynek administracyjny (dawny nr biuro) /14/ w dawnym zespole cukrowni "Wschowa"	Kazimierza Wielkiego 23	Nr dz. 1797/23	1880 - 1890 rok	
722	Magazyn techniczny (dawny nr materiałowy) /15/ w dawnym zespole cukrowni "Wschowa"	Kazimierza Wielkiego 23	Nr dz. 1797/23	1880 - 1890 rok	
723	Magazyn I, XI /20,21/ w dawnym zespole cukrowni "Wschowa"	Kazimierza Wielkiego 23	Nr dz. 1807/5	XIX / XX wiek	
724	Budynek opakowań /22/ w dawnym zespole cukrowni "Wschowa"	Kazimierza Wielkiego 23 (obecnie nr 29c)	Nr dz. 1807/5	k. XIX wiek	1432/A z dnia 27.07.1993 r.

725	Warsztaty transportowe (dawny nr garaże) /25/ w dawnym zespole cukrowni "Wschowa"	Kazimierza Wielkiego 23	Nr dz. 1797/18	1910 rok	
726	Remiza strażacka (dawny nr stołówka /26/ w dawnym zespole cukrowni "Wschowa"	Kazimierza Wielkiego 23	Nr dz. 1797/18	1887 rok	
727	Magazyn wody (dawny nr portiernia) /27/ w dawnym zespole cukrowni "Wschowa"	Kazimierza Wielkiego 23	Nr dz. 1797/23	1910 rok	
728	Dom (dom właściciela cukrowni "Wschowa")	Kazimierza Wielkiego 25	Nr dz. 1797/1	1885 rok	1434/A z dnia 28.07.1993 r.
729	Dom mieszkalny	Kazimierza Wielkiego 29	Nr dz. 1807/1	XX wiek	
730	Dom mieszkalny	Kilińskiego 2	Nr dz. 1459/1	XVII wiek	1600, 1691 z dnia 15.02.1965 r., 16.03.1965 r.
731	Dom mieszkalny	Kilińskiego 3	Nr dz. 1486/7	XIX wiek	
732	Dom mieszkalny	Kilińskiego 4	Nr dz. 1458	XIX wiek	
733	Dom mieszkalny	Kilińskiego 5	Nr dz. 1486/16	XIX wiek	
734	Dom mieszkalny	Kilińskiego 7	Nr dz. 1486/16	XIX wiek	
735	Dom mieszkalny	Kilińskiego 8	Nr dz. 1456	XIX wiek	L-248/A z dnia 12.01.2007 r.
736	Dom mieszkalny	Kilińskiego 9	Nr dz. 1483	XIX wiek	
737	Dom mieszkalny	Kilińskiego 11	Nr dz. 1482	XIX wiek	
738	Dom mieszkalny	Kilińskiego 13	Nr dz. 1485	XIX wiek	
739	Dom mieszkalny	Kilińskiego 15	Nr dz. 1485	XIX wiek	
740	Dom mieszkalny	Klasztorna 5 (dawna ulica Generała Bema)	Nr dz. 3263/5	XX wiek	
741	Dom mieszkalny	Kopernika 2	Nr dz. 1235	XIX wiek	1720 z dnia 16.03.1965 r.
742	Budynek po dawnym Gimnazjum nr 1	Kopernika 7	Nr dz. 1238	XX wiek	
743	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki1 (dawna ulica 1 Maja)	Nr dz. 1562	XIX wiek	
744	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki2	Nr dz. 1226	XIX wiek	1721 z dnia 16.03.1965 r.
745	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki3 (dawny nr 7)	Nr dz. 1581	XIX wiek	1724 z dnia 16.03.1965 r.
746	Dom mieszkalny	ks. Andrzeaja Kostki 4	Nr dz. 1227	XIX wiek	1722 z dnia 16.03.1965 r.

747	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki5 (dawny nr 9)	Nr dz. 1582	XIX wiek	1726 z dnia 16.03.1965 r.
748	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki6	Nr dz. 1228	XIX wiek	1723 z dnia 16.03.1965 r.
749	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki7 (dawny nr 11)	Nr dz. 1583	XIX wiek	1727 z dnia 16.03.1965 r.
750	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki8	Nr dz. 1229	XIX wiek	1725 z dnia 16.03.1965 r.
751	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki9 (dawny nr 13)	Nr dz. 1584	XIX wiek	1728 z dnia 16.03.1965 r.
752	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 10	Nr dz. 2198/18	XIX wiek	
753	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 12	Nr dz. 2211	XIX wiek	
754	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 13 (dawny nr 17)	Nr dz. 1586	XIX wiek	
755	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 14	Nr dz. 1230	XIX wiek	1729 z dnia 16.03.1965 r.
756	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 16	Nr dz. 1231	XIX wiek	
757	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 18	Nr dz. 1232	XIX wiek	
758	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 19	Nr dz. 1589	XIX wiek	
759	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 20	Nr dz. 2198/8	XIX wiek	L-829/A z dnia 16.03.1965 r.
760	Dom mieszkalny	ks. Andrzej Kostki22	Nr dz. 1233	XIX wiek	1731 z dnia 16.03.1965 r.
761	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 23	Nr dz. 1591	XIX wiek	
762	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 24	Nr dz. 1234/1	XIX wiek	
763	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 25	Nr dz. 1592	XIX wiek	
764	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 26	Nr dz. 1241/4	XIX wiek	
765	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 28	Nr dz. 1241/1	XIX wiek	
766	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 29	Nr dz. 1594/7	XIX wiek	
767	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 30	Nr dz. 1246/2	XIX wiek	
768	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 31	Nr dz. 1595/1	XIX wiek	
769	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 32	Nr dz. 1247	XIX wiek	
770	Szpital	ks. Andrzeja Kostki 33	Nr dz. 1597/2	XIX / XX wiek	

771	Kostnica szpitalna	ks. Andrzeja Kostki 33	Nr dz. 1597/2	XIX / XX wiek	
772	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 34	Nr dz. 1623/2	XIX wiek	
773	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 36	Nr dz. 1623/1	XIX wiek	
774	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 40	Nr dz. 1623/7	XIX wiek	
775	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 41	Nr dz. 1600	XIX wiek	
776	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 42	Nr dz. 1622	XIX wiek	
777	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 43	Nr dz. 1668	XIX / XX wiek	
778	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 45	Nr dz. 1669/1	XIX / XX wiek	
779	Budynek gospodarczy I	ks. Andrzeja Kostki 45	Nr dz. 1669/1	XIX / XX wiek	
780	Budynek gospodarczy II	ks. Andrzeja Kostki 45	Nr dz. 1669/1	XIX / XX wiek	
781	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 46	Nr dz. 1620	XIX wiek	
782	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 47	Nr dz. 1691/1	XIX wiek	
783	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 48	Nr dz. 1628/2	XIX wiek	
784	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 50	Nr dz. 1631/1	I poł. XX wieku	
785	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 54	Nr dz. 1653	XIX wiek	
786	Budynek gospodarczy (obecnie mieszkalny)	ks. Andrzeja Kostki 54	Nr dz. 1653	I poł. XX wieku	
787	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 58	Nr dz. 1650	XIX wiek	
788	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 60	Nr dz. 1649	XIX wiek	
789	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 62	Nr dz. 1648/1	XIX wiek	
790	Dom mieszkalny	ks. Andrzeja Kostki 64	Nr dz. 1644/4	XIX wiek	
791	Centrum Kształcenia Ustawicznego (dawne koszarywojskowe)	Plac Kosynierów	Nr dz. 1269/12	XIX / XX wiek	
792	Internat Szkół Zawodowych (dawne koszarywojskowe)	Plac Kosynierów	1269/12	XIX / XX wiek	

793	Przedszkole (dawne koszarywojskowe)	Plac Kosynierów 1	Nr dz. 1269/3	XIX / XX wiek	
794	Dom mieszkalny (dawne koszary wojskowe)	Plac Kosynierów 1a	Nr dz. 1270	XIX / XX wiek	
795	Hala warsztatowa (dawne koszary wojskowe)	Plac Kosynierów	Nr dz. 1269/20	XIX / XX wiek	
796	Starostwo Powiatowe budynekI (dawne koszary wojskowe)	Plac Kosynierów	Nr dz. 1269/15	XIX / XX wiek	
797	Starostwo Powiatowe budynekII (dawne koszary wojskowe)	Plac Kosynierów 1c	Nr dz. 1269/16	XIX / XX wiek	
798	Budynek mieszkalny	Plac Kosynierów 3	Nr dz. 1120	XX wiek	
799	Dom mieszkalny	Kościelna 1	Nr dz. 1444/1	XVIII / XX wiek	L-746/A z dnia 15.02.1965 r., 20.06.1963 r.
800	Dom mieszkalny	Kościelna 2	Nr dz. 1442/9	XVII / XX wiek	1693 z dnia 16.03.1965 r.
801	Dom mieszkalny	Kościelna 3	Nr dz. 1453/3	XIX / XX wiek	
802	Dom mieszkalny	Kościelna 4	Nr dz. 1442/1	XIX / XX wiek	
803	Dom mieszkalny	Kościuszki 1	Nr dz. 943/9	XIX / XX wiek	
804	Dom mieszkalny	Kościuszki 4	Nr dz. 1024	I poł. XX wieku	
805	Dom mieszkalny	Kościuszki 5	Nr dz. 943/6	I poł. XX wieku	
806	Dom mieszkalny	Kościuszki 6	Nr dz. 1018/1	XIX / XX wiek	
807	Dom mieszkalny	Kościuszki 7	Nr dz. 1125/1	XIX / XX wiek	
808	Dom mieszkalny	Kościuszki 8	Nr dz. 1017/1	XIX / XX wiek	
809	Dom mieszkalny	Kościuszki 9	Nr dz. 908	XIX / XX wiek	
810	I Zespół Szkół Zawodowych (dawne Seminarium Nauczycielskie)	Kościuszki 11	Nr dz. 920/2	XIX / XX wiek	
811	Sala Gimnastyczna	Kościuszki 11	Nr dz. 920/2	XIX / XX wiek	
812	Dom mieszkalny	Kościuszki 12	Nr dz. 1015	XIX / XX wiek	
813	Dom mieszkalny	Kościuszki 14	Nr dz. 1014/1	I poł. XX wieku	
814	Dom mieszkalny	Kościuszki 16	Nr dz. 1013	I poł. XX wieku	
815	Dom mieszkalny	Kościuszki 21	Nr dz. 399	I poł. XX wieku	
816	Dom mieszkalny	Kościuszki 24	Nr dz. 1005	I poł. XX wieku	
817	Dom mieszkalny(dawny Dom Urzędniczy)	Kościuszki 25	Nr dz. 403/14	I poł. XX wieku	
818	Dom mieszkalny	Kościuszki 38	Nr dz. 863	I poł. XX wieku	

819	Dom mieszkalny	Krótką 1	Nr dz. 1254	I poł. XX wieku	
820	Dom mieszkalny	Lipowa 1	Nr dz. 1431	I poł. XX wieku	
821	Dom mieszkalny	Lipowa 5	Nr dz. 1428	I poł. XX wieku	
822	Dom mieszkalny	Lipowa 7	Nr dz. 1427	I poł. XX wieku	
823	Dom mieszkalny	Lipowa 8	Nr dz. 1416/10	XIX / XX wiek	
824	Dom mieszkalny	Lipowa 9	Nr dz. 1426	I poł. XX wieku	
825	Dom mieszkalny	Lipowa 18	Nr dz. 1394	I poł. XX wieku	
826	Dom mieszkalny	Lipowa 20	Nr dz. 1395	I poł. XX wieku	
827	Dom mieszkalny	Łazienna 1	Nr dz. 1439/4	XIX wiek	
828	Dom mieszkalny	Łazienna 6	Nr dz. 2225/1	I ćw. XIX wiek	
829	Dom mieszkalny	Łazienna 8	Nr dz. 1467	I ćw. XIX wiek	
830	Dom mieszkalny	Łąkowa 3	Nr dz. 1602	XIX wiek	
831	Dom mieszkalny	Łąkowa 5	Nr dz. 1601/2	XIX / XX wiek	
832	I Liceum Ogólnokształcące (dawne Królewskie Gimnazjum)	Matejki 1	Nr dz. 1391	XX wiek	
833	Internat i Liceum Ogólnokształcące (obecnie dom mieszkalny)	Matejki 2	Nr dz. 1415	XX wiek	
834	Gorzelnia	Moniuszki 17	Nr dz. 1835/2	I poł. XX wieku	
835	Dom mieszkalny	Moniuszki 1	Nr dz. 1810	XIX wiek	
836	Dom mieszkalny	Moniuszki 4	Nr dz. 1557/11	XIX wiek	
837	Dom mieszkalny	Moniuszki 6	Nr dz. 1529/3	I poł. XX wieku	
838	Willa "Śnieżynka"	Moniuszki 5 (dawny nr 7)	Nr dz. 1818/7	XIX wiek	
839	Przedszkole (dawna Willa Starosty)	Moniuszki 9	Nr dz. 1825	XIX / XX wiek	
840	Dom mieszkalny	Moniuszki 11	Nr dz. 1826	XX wiek	
841	Dom mieszkalny	Moniuszki 12	Nr dz. 1524/3	XIX wiek	
842	Dom mieszkalny	Moniuszki 13	Nr dz. 1829	XIX / XX wiek	
843	Budynek gospodarczy	Moniuszki 21	Nr dz. 1837	XIX / XX wiek	
844	Dom mieszkalny (obecnie Centrum Kultury i Rekreacji)	Niepodległości 1 (dawna ulica Świerczewskiego)	Nr dz. 1000/16	XIX / XX wiek	

845	Dom mieszkalny (obecnie Bank Santander)	Niepodległości 3, 3a	Nr dz. 1000/1	I poł. XX wieku	
846	Dom mieszkalny (obecnie Bank Spółdzielczy)	Niepodległości 4	Nr dz. 1057/9	I poł. XX wieku	
847	Dom mieszkalny	Niepodległości 5	Nr dz. 991	XIX / XX wiek	1734 z dnia 16.03.1965 r.
848	Dom mieszkalny	Niepodległości 6	Nr dz. 1059	XIX wiek	
849	Dom mieszkalny	Niepodległości 7	Nr dz. 990	XIX / XX wiek	1735 z dnia 16.03.1965 r.
850	Dom mieszkalny	Niepodległości 8	Nr dz. 1058	XIX / XX wiek	
851	Dom mieszkalny	Niepodległości 9	Nr dz. 988/1	XIX wiek	1736 z dnia 16.03.1965 r.
852	Dom mieszkalny	Niepodległości 10	Nr dz. 1057/32	XIX wiek	
853	Dom mieszkalny	Niepodległości 11	Nr dz. 2224	I poł. XX wieku	1737 z dnia 16.03.1965 r.
854	Dom mieszkalny	Niepodległości 12	Nr dz. 1057/46	XIX wiek	
855	Dom mieszkalny	Niepodległości 13	Nr dz. 986/10	XIX / XX wiek	1738 z dnia 16.03.1965 r.
856	Dom mieszkalny	Niepodległości 14	Nr dz. 1057/30	XIX / XX wiek	
857	Dom mieszkalny	Niepodległości 15	Nr dz. 986/9	XIX / XX wiek	1739 z dnia 16.03.1965 r.
858	Dom mieszkalny	Niepodległości 16	Nr dz. 1055	XIX / XX wiek	
859	Dom mieszkalny	Niepodległości 17	Nr dz. 985/3	XIX wiek	1740 z dnia 16.03.1965 r.
860	Dom mieszkalny	Niepodległości 18	Nr dz. 1057/35	XIX / XX wiek	
861	Dom mieszkalny	Niepodległości 19	Nr dz. 985/3	XIX wiek	1741 z dnia 16.03.1965 r.
862	Dom mieszkalny	Niepodległości 21	Nr dz. 983/1	XIX wiek	1742 z dnia 16.03.1965 r.
863	Dom mieszkalny	Niepodległości 22	Nr dz. 1054/1	XIX wiek	
864	Dom mieszkalny	Niepodległości 23	Nr dz. 982/1	I poł. XIX wieku	
865	Dom mieszkalny	Niepodległości 24	Nr dz. 1045	XIX / XX wiek	
866	Dom mieszkalny	Niepodległości 25	Nr dz. 979/7	XIX wiek	
867	Dom mieszkalny	Niepodległości 26	Nr dz. 1349	XIX / XX wiek	
868	Dom mieszkalny	Niepodległości 27	Nr dz. 981	XIX wiek	
869	Dom mieszkalny	Niepodległości 28	Nr dz. 1348	XIX wiek	
870	Dom mieszkalny	Niepodległości 29	Nr dz. 980	XIX wiek	
871	Dom mieszkalny	Niepodległości 30	Nr dz. 1043	XIX / XX wiek	
872	Dom mieszkalny	Niepodległości 31	Nr dz. 978/1	XIX wiek	
873	Dom mieszkalny	Niepodległości 32, 32a	Nr dz. 1041	XIX wiek	
874	Dom mieszkalny	Niepodległości 33	Nr dz. 977/6	XIX wiek	
875	Dom mieszkalny	Niepodległości 34	Nr dz. 1040	II poł. XIX wieku	

876	Dom mieszkalny	Niepodległości 35	Nr dz. 977/3	I poł. XX wieku	
877	Dom mieszkalny	Niepodległości 36	Nr dz. 1039	II poł. XIX wieku	
878	Dom mieszkalny	Niepodległości 37	Nr dz. 976/3	II poł. XIX wieku	
879	Dom mieszkalny	Niepodległości 39	Nr dz. 975/2	II poł. XIX wieku	
880	Dom mieszkalny	Niepodległości 41	Nr dz. 974/8	II poł. XIX wieku	
881	Dom mieszkalny	Niepodległości 43	Nr dz. 973	II poł. XIX wieku	
882	Dom mieszkalny	Niepodległości 45	Nr dz. 971/3	I poł. XX wieku	
883	Dom mieszkalny	Niepodległości 47	Nr dz. 972/3	II poł. XIX wieku	
884	Dom mieszkalny (dawny budynek magazynu)	Nowa 4	Nr dz. 1575/3	XIX / XX wiek	
885	Budynek magazynu	Bohaterów Westerplatte 9 (dawniej ulica Nowa 6)	Nr dz. 1573	XIX / XX wiek	
886	Dom mieszkalny	Nowa 7	Nr dz. 1580	XIX / XX wiek	
887	Dom mieszkalny	Nowa 8	Nr dz. 1572/10	XIX wiek	
888	Dom mieszkalny	Nowa 10	Nr dz. 1570/2	XIX wiek	
889	Magazyn	Nowa 10/12	Nr dz. 1572/12	XIX wiek	
890	Dom mieszkalny	Nowa 12	Nr dz. 1563	XIX / XX wiek	
891	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 2	Nr dz. 1721/1	I ćw. XX wiek	
892	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 4	Nr dz. 1720/1	I poł. XX wiek	
893	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 5	Nr dz. 1414	XX wiek	
894	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 6	Nr dz. 1719	I poł. XX wiek	
895	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 7	Nr dz. 1384	XIX / XX wiek	
896	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 8	Nr dz. 1717/5	I ćw. XX wieku	
897	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 11	Nr dz. 2082	XX wiek	
898	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 12	Nr dz. 2220	I ćw. XX wieku	
899	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 14	Nr dz. 1711/1	I ćw. XX wieku	
900	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 16	Nr dz. 1710	I ćw. XX wieku	
901	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 20	Nr dz. 1706	I ćw. XX wieku	

902	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 22	Nr dz. 1705	I ćw. XX wieku	
903	Dom mieszkalny	Obrońców Warszawy 28	Nr dz. 1701/3	I ćw. XX wieku	
904	Budynek mieszkalny	Obrońców Warszawy 40, 40a	Nr dz. 1336	XX wiek	
905	Dom mieszkalny	Osadnicza 1-3	Nr dz. 1173,1174	I poł. XX wieku	
906	Dom mieszkalny	Osadnicza 2-4	Nr dz. 1171,1169	I poł. XX wieku	
907	Dom mieszkalny	Osadnicza 5-7	Nr dz. 1175,1176/1	I poł. XX wieku	
908	Dom mieszkalny	Osadnicza 6-8	Nr dz. 1165,1166	I poł. XX wieku	
909	Dom mieszkalny	Osadnicza 9	Nr dz. 1177	I poł. XX wieku	
910	Dom mieszkalny	Osadnicza 10	Nr dz. 1167	I poł. XX wieku	
911	Dom mieszkalny	Parkowa 2	Nr dz. 1073/3	I poł. XX wieku	
912	Dom mieszkalny	Piłsudskiego 2	Nr dz. 582	XIX / XX wiek	
913	Dom mieszkalny	Piłsudskiego 4	Nr dz. 581	XIX / XX wiek	
914	Dom mieszkalny	Piłsudskiego 6	Nr dz. 580	XIX / XX wiek	
915	Budynek dawnego Sądu	Pocztowa 1	Nr dz. 1057/44	II poł. XIX wieku	L-759/A z dnia 20.06.1963 r.
916	Budynek poczty	Pocztowa 2	Nr dz. 1085	II poł. XIX wieku	
917	Budynek dawnego Sądu	Pocztowa 4/6	Nr dz. 1084/3,1083/1	II poł. XIX wieku	1732 z dnia 16.03.1965 r.
918	Dom mieszkalny	Pocztowa 8	Nr dz. 1080/4	I poł. XX wieku	
919	Dom mieszkalny	Pocztowa 9	Nr dz. 1052/1	I poł. XX wieku	
920	Dom mieszkalny	Pocztowa 12	Nr dz. 1080/2	I poł. XX wieku	
921	Dom mieszkalny	Pocztowa 13	Nr dz. 1048/1	I poł. XX wieku	
922	Dom mieszkalny	Podgórna 3	Nr dz. 633/2	XX wiek	
923	Dom mieszkalny	Podgórna 5	Nr dz. 632	1896 rok	
924	Dom mieszkalny	Polna 2	Nr dz. 998	XIX wiek	
925	Dom mieszkalny	Polna 4	Nr dz. 995/4	XIX wiek	
926	Dom mieszkalny	Polna 6	Nr dz. 996/1	XIX wiek	
927	Dom mieszkalny	Polna 6a	Nr dz. 996/2	XIX wiek	
928	Dom mieszkalny	Poprzeczna 1	Nr dz. 1057/26	XX wiek	
929	Dom mieszkalny	Poprzeczna 2	Nr dz. 1052/2	XX wiek	
930	Dom mieszkalny	Poprzeczna 5	Nr dz. 1057/33	XX wiek	
931	Dom mieszkalny	Powstańców Wielkopolskich 1	Nr dz. 1455/6	XVII - XIX	L-754/A z dnia 20.06.1963 r.,

		(dawniej ulica Ratuszowa)		wiek	15.02.1965 r.
932	Dom mieszkalny	Powstańców Wielkopolskich 3	Nr dz. 1455/8	XIX wiek	
933	Dom mieszkalny	Powstańców Wielkopolskich 4	Nr dz. 1445	XIX - XX wiek	
934	Dom mieszkalny	Powstańców Wielkopolskich 5	Nr dz. 1455/1	XIX wiek	
935	Dom mieszkalny	Powstańców Wielkopolskich 6	Nr dz. 1453/7	XIX wiek	
936	Dom mieszkalny	Powstańców Wielkopolskich 7	Nr dz. 1455/3	XIX wiek	
937	Dom mieszkalny	Powstańców Wielkopolskich 8	Nr dz. 1453/5	XIX wiek	
938	Dom mieszkalny	Powstańców Wielkopolskich 10	Nr dz. 1452	XIX wiek	
939	Dom mieszkalny(dawna Szkoła Ewangelicka)	Powstańców Wielkopolskich 12 (dawny nr 16)	Nr dz.1451	1686 rok	L-765/A z dnia 20.06.1963 r.
940	Dom mieszkalny	55 Poznańskiego Pułku Piechoty 1	Nr dz. 1164	I poł. XX wieku	
941	Dom mieszkalny	55 Poznańskiego Pułku Piechoty 9	Nr dz. 1641	I poł. XX wieku	
942	Dom mieszkalny	55 Poznańskiego Pułku Piechoty 12	Nr dz. 1182	I poł. XX wieku	
943	Dom mieszkalny	55 Poznańskiego Pułku Piechoty 24	Nr dz. 1189	I poł. XX wieku	
944	Dom mieszkalny	55 Poznańskiego Pułku Piechoty 26	Nr dz. 1190	I poł. XX wieku	
945	Dom mieszkalny	55 Poznańskiego Pułku Piechoty 36-38	Nr dz. 1196/1,1195	XX wiek	
946	Dom mieszkalny	55 Poznańskiego Pułku Piechoty 40-58	Nr dz. 1214-1223	I poł. XX wieku	
947	Dom mieszkalny	17 Pułku Ułanów 1	Nr dz. 658	IX / XX wiek	
948	Dom mieszkalny	17 Pułku Ułanów 3	Nr dz. 657	1923 rok	
949	Dom mieszkalny	17 Pułku Ułanów 5	Nr dz. 656	I poł. XX wieku	
950	Dom mieszkalny	17 Pułku Ułanów 9	Nr dz. 653	I poł. XX wieku	
951	Dom mieszkalny	Ratuszowa 1 (dawniej ulica Rynkowa)	Nr dz. 1464	XVII - XIX wiek	1683 z dnia 16.03.1965 r.
952	Dom mieszkalny	Ratuszowa 2	Nr dz. 1476/10	XVII - XIX wiek	L-794/A z dnia 15.02.1965 r., 30.05.1963 r.
953	Dom mieszkalny	Ratuszowa 4, 4a	Nr dz. 1476/12	XIX wiek	
954	Dom mieszkalny	Ratuszowa 5	Nr dz. 2225/6	XIX wiek	

955	Dom mieszkalny	Ratuszowa 16	Nr dz. 1472	XIX wiek	
956	Dom Dziecka (dawna Szkoła Rolnicza)	Reymonta 1	Nr dz. 861/4	I poł. XX wieku	
957	Dom mieszkalny	Reymonta 23	Nr dz. 770	I poł. XX wieku	
958	Ratusz	Rynek 1	Nr dz. 1461	XVI wiek	607 z dnia 20.06.1963 r.
959	Fontanna miejska	skrzyżowanie ulic Łazienna, Rzeźnicza	Nr dz. 1479/2	XVIII wiek	1599 z dnia 15.02.1965 r.
960	Kamienica	Rynek 2	Nr dz. 1459/6	XIX wiek	1692 z dnia 16.03.1965 r.
961	Kamienica	Rynek 5	Nr dz. 1455/5	IV ćw. XIX wiek	1686 z dnia 16.03.1965 r.
962	Kamienica	Rynek 6 (dawny nr 5)	Nr dz. 1455/6	II poł. XVII - III ćw. XIX wieku	L-753/A z dnia 15.03.1965 r.
963	Kamienica	Rynek 7	Nr dz.1442/3	XVII - XX wiek	
964	Kamienica	Rynek 8 (dawny nr 9)	Nr dz. 1442/13	II poł. XVII wiek	L-777/A z dnia 20.06.1963 r., 15.03.1965 r.
965	Kamienica	Rynek 9 (dawny nr 10)	Nr dz. 1442/7	XVII wiek	1678 z dnia 16.03.1965 r.
966	Kamienica	Rynek 10 (dawny nr 11)	Nr dz. 1442/12	XVII wiek	1679 z dnia 16.03.1965 r.
967	Kamienica	Rynek 11	Nr dz. 1442/12	XVII wiek	L-783/A z dnia 16.03.1965 roku
968	Kamienica	Rynek 12	Nr dz. 1463/4	XIX - XX wiek	
969	Kamienica	Rynek 14 (dawny nr 16)	Nr dz. 1463/9	XIX - XX wiek	L-799/A z dnia 16.03.1965 r.
970	Kamienica	Rynek 15 (dawny nr 17)	Nr dz. 1463/8	XVIII - XIX wiek	1689 z dnia 16.03.1965 r.
971	Kamienica	Rynek 16 (dawny nr 18)	Nr dz. 1463/6	XIX wiek	1682 z dnia 16.03.1965 r.
972	Budynek mieszkalny	Rzemieślnicza 1	Nr dz. 1036	XIX wiek	
973	Budynek mieszkalny	Rzemieślnicza 1a	Nr dz. 1035	XIX wiek	
974	Budynek mieszkalny	Rzeźnicza 1 (dawniej ulica Rynek 13)	Nr dz. 1442/12	XVII - XIX wiek	L-798/A z dnia 15.02.1965 r.
975	Dom mieszkalny	Staroleszczyńska 2/2a	Nr dz. 1255	I poł. XX wieku	
976	Dom mieszkalny	Starowiejska 5-7	Nr dz. 411/2, 412/2	I poł. XX wieku	
977	Dom mieszkalny	Starowiejska 9-11	Nr dz. 413, 414	I poł. XX wieku	
978	Dom mieszkalny	Starowiejska 13-15	Nr dz. 415,416	I poł. XX wieku	

979	Dom mieszkalny	Starowiejska 17-19	Nr dz. 417,418	I poł. XX wieku	
980	Dom mieszkalny	Strażacka 8	Nr dz. 993	XIX wiek	1733 z dnia 16.03.1965 r.
981	Dom mieszkalny	Wolności 1-3-5	Nr dz. 585,584,583	XX wiek	
982	Budynek mieszkalny	Jasna 2	Nr dz. 240	I poł. XX wieku	
983	Dom mieszkalny	Wolsztyńska 2	Nr dz. 1347	I poł. XX wieku	
984	Wodociągowa wieża ciśnień	Wolsztyńska	Nr dz. 255/1	I poł. XX wieku	
985	Szkoła Podstawowa nr 2	Wolsztyńska 4	Nr dz. 927	I poł. XX wieku	
986	Budynek mieszkalny	Wolsztyńska 6	Nr dz. 386/3	I poł. XX wieku	
987	Dom mieszkalny	Wolsztyńska 8	Nr dz. 366	I poł. XX wieku	
988	Dom mieszkalny	Wolsztyńska 19	Nr dz. 545/1	I poł. XX wieku	1114 A z dnia 30.11.1988 r.
989	Muzeum Ziemi Wschowskiej	Plac Zamkowy 2	Nr dz. 1476/15	XVII - XIX wiek	L-64 z dnia 03.04.1967 r.
990	Dom (obecnie Muzeum Ziemi Wschowskiej oraz Urząd Miasta i Gminy)	Plac Zamkowy 3	Nr dz. 1476/15	XVI wiek	L-64 z dnia 03.04.1967 r.
991	Dom mieszkalny	Plac Zamkowy 4 (dawny nr 7)	Nr dz. 1476/14	XVI wiek	L-64 z dnia 03.04.1967 r.
992	Dom mieszkalny	Plac Zamkowy 6	Nr dz. 1486/19	XVII - XIX wiek	1716 z dnia 16.03.1965 r.
993	Zamek (dawne więzienie)	Plac Zamkowy (dawny nr 14)	Nr dz. 1494/5	XIX - XX wiek	606 z dnia 20.06.1963 r.
994	Oficyna zamkowa	Plac Zamkowy 7a	Nr dz. 1494/3	XIX wiek	1719 z dnia 16.03.1965 r.
995	Dom mieszkalny	Plac Zamkowy 8	Nr dz. 1491	XIX wiek	
996	Dom mieszkalny	Plac Zamkowy 9	Nr dz. 1489	XIX wiek	1718 z dnia 16.03.1965 r.
997	Dom mieszkalny	Plac Zamkowy 11	Nr dz. 1487	I poł. XX wieku	

ZESTAWIENIE ZABYTKÓW RUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW

L.p.	Miejscowość	Zabytek	Ilość	Nr rejestru
1.	Dębowa Łęka	Ołtarz główny	1	238 B
2.	Dębowa Łęka	Ołtarz boczny pw. Matki Bożej Niepokalanej	1	238 B
3.	Dębowa Łęka	Ołtarz boczny pw. św. Wawrzyńca	1	238 B
4.	Dębowa Łęka	Ambona	1	238 B

5.	Dębowa Łęka	Prospekt organowy	1	238 B
6.	Dębowa Łęka	Ława kolatorska	1	238 B
7.	Dębowa Łęka	Rzeźba Matka Boża z Dzieciątkiem	1	238 B
8.	Dębowa Łęka	Rzeźba św. Roch	1	238 B
9.	Dębowa Łęka	Uskrzydłone główki anielskie (płaskorzeźby empiry muzycznej)	2	238 B
10.	Dębowa Łęka	Krzyż procesyjny	1	238 B
11.	Dębowa Łęka	Rzeźba Chrystus Zmartwychwstały	1	238 B
12.	Dębowa Łęka	Płyta nagrobna Wojciecha Ossowskiego zm. 1572	1	238 B
13.	Dębowa Łęka	Relikwiarz w kształcie krzyża (pacyfikał) z relikwiami św. Jadwigi Śląskiej	1	238 B
14.	Dębowa Łęka	Świecznik wiszący	1	238 B
15.	Dębowa Łęka	Skrzynia	1	238 B
16.	Dębowa Łęka	Dzwon	1	238 B
17.	Kandlewo	Krzyż pokutny	1	179/B
18.	Konradowo	Ołtarz główny	1	148/B
19.	Konradowo	Ołtarz boczny pw. św. Anny	1	148/B
20.	Konradowo	Ołtarz boczny pw. św. Jakuba	1	148/B
21.	Konradowo	Ambona	1	148/B
22.	Konradowo	Rzeźba Matka Boża Bolesna	1	148/B
23.	Konradowo	Rzeźba Św. Jan Ewangelista	1	148/B
24.	Konradowo	Rzeźba Chrystus Ukrzyżowany (krucyfiks)	1	148/B
25.	Konradowo	Rzeźba Madonna z Dzieciątkiem	1	148/B
26.	Konradowo	Płyta fundacyjna	1	148/B
27.	Konradowo	Obraz "Ucieczka do Egiptu"	1	148/B
28.	Konradowo	Ornat	1	148/B
29.	Konradowo	Dzwon	1	148/B
30.	Konradowo	Balustrada ołtarza głównego	1	L-B-208
31.	Konradowo	Chrzcielnica	1	L-B-208
32.	Konradowo	Obraz „Koronacja Najświętszej Maryi Panny"	1	L-B-208
33.	Konradowo	Witryze figuralne w oknach prezbiterium	2	L-B-208
34.	Konradowo	Rzeźba Chrystus w Ogrójcu	1	L-B-208
35.	Konradowo	Krucyfiks	1	L-B-208
36.	Konradowo	Figura Najświętszego Serca Pana Jezusa wraz z konsolą	1	L-B-208

37.	Konradowo	Figura św. Antoniego Padewskiego wraz z konsolą	1	L-B-208
38.	Konradowo	Feretron z figurą Najświętszego Serca Pana Jezusa	1	L-B-208
39.	Konradowo	Figura św. Alojzego Gonzagi	1	L-B-208
40.	Konradowo	Figura św. Agnieszki	1	L-B-208
41.	Konradowo	Stacje Drogi Krzyżowej	14	L-B-208
42.	Konradowo	Pacyfikał	1	L-B-208
43.	Konradowo	Krzyż ołtarzowy	1	L-B-208
44.	Konradowo	Krzyż ołtarzowy	1	L-B-208
45.	Konradowo	Krzyż ołtarzowy	1	L-B-208
46.	Konradowo	Świeczniki ołtarzowe	2	L-B-208
47.	Konradowo	Świeczniki ołtarzowe	2	L-B-208
48.	Konradowo	Świeczniki ołtarzowe	6	L-B-208
49.	Konradowo	Wieczna lampa	1	L-B-208
50.	Konradowo	Latarnie procesyjne (2 szt.) i krzyż procesyjny – komplet	3	L-B-208
51.	Konradowo	Organy piszczałkowe z ławką organisty	2	L-B-208
52.	Konradowo	Konfesjonały	2	L-B-208
53.	Konradowo	Ława kolatorska	1	L-B-208
54.	Konradowo	Ławy kolatorskie	2	L-B-208
55.	Konradowo	Ławy kościelne	34	L-B-208
56.	Konradowo	Drzwiczki szafki ściennej (skarbczyka) w zakrystii	1	L-B-208
57.	Konradowo	Drzwi wejścia do zakrystii	1	L-B-208
58.	Konradowo	Drzwi przejścia z nawy do przybudówki północnej	1	L-B-208
59.	Konradowo	Drzwi wejścia do przybudówki północnej	1	L-B-208
60.	Konradowo	Drzwi wejścia do kruchty podwieżowej	1	L-B-208
61.	Konradowo	Drzwi wejścia na emporę	1	L-B-208
62.	Konradowo	Epitafium Jeremiasza Fischer zm. 1634	1	L-B-208
63.	Konradowo	Płyta nagrobna Josepha Niche zm. 1813	1	L-B-208
64.	Konradowo	Nagrobek Franza Knoblich zm. 1886	1	L-B-208
65.	Konradowo	Nagrobek Theodora Froelich zm. 1863	1	L-B-208
66.	Konradowo	Nagrobek Roberta Weimann zm. 1941	1	L-B-208

67.	Konradowo	Tablice z nazwiskami mieszkańców Konradowa poległych podczas I wojny światowej	2	L-B-208
68.	Konradowo	Dekoracja słupa we wnętrzu wieży złożona z przedstawień kielicha, krzyża łacińskiego i krzyża równoramiennego	1	L-B-208
69.	Konradowo	Dzwon wraz z jarzmem	1	L-B-208
70.	Konradowo	Dzwon	1	L-B-208
71.	Konradowo	Krzyż pokutny	1	172/B
72.	Konradowo	Krzyż pokutny	1	174/B
73.	Konradowo	Kapliczka	1	180/B
74.	Łysiny	Monstrancja	1	155 B
75.	Łysiny	Świecznik korpusowy	1	155 B
76.	Łysiny	Świeczniki ołtarzowe	2	155 B
77.	Łysiny	Świeczniki ołtarzowe	2	155 B
78.	Łysiny	Naczynie na oleje święte	1	155 B
79.	Łysiny	Mszał rzymski z oprawą	1	155 B
80.	Łysiny	Ołtarz główny	1	L-B-69
81.	Łysiny	Ołtarz boczny Ukrzyżowania	1	L-B-69
82.	Łysiny	Ołtarz boczny św. Józefa	1	L-B-69
83.	Łysiny	Ambona	1	L-B-69
84.	Łysiny	Organy piszczałkowe	1	L-B-69
85.	Łysiny	Witraże figuralne (3 szt.) w prezbiterium i witraże rozet (2 szt.)w korpusie nawowym	5	L-B-69
86.	Łysiny	Konfesjonały	2	L-B-69
87.	Łysiny	Feretron z przedstawieniem Piety	1	L-B-69
88.	Łysiny	Feretron z z przedstawieniem św. Alojzego Gonzagi i Świętej Rodziny	1	L-B-69
89.	Łysiny	Ławy	24	L-B-69
90.	Łysiny	Świeczniki ołtarzowe	4	L-B-69
91.	Łysiny	Trybularz	1	L-B-69
92.	Łysiny	Krucyfiks (ob. użytkowany jako stojący)	1	L-B-69
93.	Łysiny	Krzyż ołtarzowy	1	L-B-69
94.	Łysiny	Chrzcielnica (z przykrywą)	1	L-B-69
95.	Łysiny	Kropielnice	2	L-B-69
96.	Łysiny	Sejf w zakrystii	1	L-B-69
97.	Łysiny	Okiennica wewnętrzna w zakrystii	1	L-B-69

98.	Osowa Sień	Ołtarz główny	1	147 B
99.	Osowa Sień	Ołtarz boczny pw. Ukrzyżowania	1	147 B
100.	Osowa Sień	Ołtarz boczny pw. św. Barbary	1	147 B
101.	Osowa Sień	Chrzcielnica	1	147 B
102.	Osowa Sień	Drzwi przejścia z kruchty do nawy	1	147 B
103.	Osowa Sień	Rzeźba Chrystus Frasobliwy	1	147 B
104.	Osowa Sień	Płyta nagrobna Jana Ossowskiego zm. 1574	1	147 B
105.	Osowa Sień	Płyta nagrobna Jadwigi Ossowskiej	1	147 B
106.	Osowa Sień	Płyta nagrobna Zgody Ossowskiej	1	147 B
107.	Osowa Sień	Płyta nagrobna Barbary Ossowskiej zm. 1662	1	147 B
108.	Osowa Sień	Płyta nagrobna Anny Żychlińskiej-Ossowskiej zm. 1606	1	147 B
109.	Osowa Sień	Płyta nagrobna Johanna Alexandra Żychlińskiego zm. 1771	1	147 B
110.	Osowa Sień	Obraz "Trójca Święta"	1	147 B
111.	Osowa Sień	Monstrancja	1	147 B
112.	Osowa Sień	Kielich mszalny	1	147 B
113.	Osowa Sień	Kielich mszalny	1	147 B
114.	Osowa Sień	Pacyfikał - krzyż z relikwiami śś. Fabiana i Sebastiana	1	147 B
115.	Osowa Sień	Wieczna lampa	1	147 B
116.	Osowa Sień	Ornat	1	147 B
117.	Osowa Sień	Świeczniki ołtarzowe	6	147 B
118.	Osowa Sień	Rzeźba Chrystus Zmartwychwstały	1	151 B
119.	Osowa Sień	Krucyfiks	1	151 B
120.	Osowa Sień	Krzyż ołtarzowy	1	151 B
121.	Osowa Sień	Dzwon	1	151 B
122.	Przyczyna Górna	Ołtarz główny	1	163 B
123.	Przyczyna Górna	Ołtarz boczny pw. św. Ignacego Loyoli	1	163 B
124.	Przyczyna Górna	Ambona	1	163 B
125.	Przyczyna Górna	Prospekt organowy	1	163 B

126.	Przyczyna Górna	Drzwi do zakrystii	1	163 B
127.	Przyczyna Górna	Rzeźba Grupa Ukrzyżowania	1	163 B
128.	Przyczyna Górna	Polichromie wnętrza	1	163 B
129.	Przyczyna Górna	Obraz "Św. Wojciech"	1	163 B
130.	Przyczyna Górna	Świeczniki ołtarzowe (<i>Do P. Jezusa 1789</i>)	2	163 B
131.	Przyczyna Górna	Świecznik ołtarzowy (<i>S. Anna</i>)	1	163 B
132.	Przyczyna Górna	Świeczniki ołtarzowy (<i>BVM 1790</i>)	1	163 B
133.	Siedlnica	Rzeźba świętej	1	K.O.K.II-22/63
134.	Siedlnica	Ołtarz boczny pw. Św. Jana Ewangelisty	1	162 B
135.	Siedlnica	Ołtarz boczny pw. Serca Jezusa	1	162 B
136.	Siedlnica	Chrzcielnica	1	162 B
137.	Siedlnica	Rzeźba Matka Boża	1	162 B
138.	Siedlnica	Rzeźba Matka Boża z Dzieciątkiem	1	162 B
139.	Siedlnica	Krucyfiks (w pokoju na plebanii)	1	162 B
140.	Siedlnica	Krucyfiks (ściana prezbiterium)	1	162 B
141.	Siedlnica	Krucyfiks	1	162 B
142.	Siedlnica	Rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego	1	162 B
143.	Siedlnica	Płyta nagrobna Hansa Kotwicza (<i>Cothewicz</i>) zm. 1448	1	162 B
144.	Siedlnica	Monstrancja	1	162 B
145.	Siedlnica	Puszka na komunikanty	1	162 B
146.	Siedlnica	Świecznik	1	162 B
147.	Tylewice	Ołtarz główny	1	154 B
148.	Tylewice	Ołtarz boczny pw. Św. Tobiasza	1	154 B
149.	Tylewice	Chrzcielnica	1	154 B
150.	Tylewice	Drzwi do zakrystii	1	154 B
151.	Tylewice	Krucyfiks (zakrystia)	1	154 B
152.	Tylewice	Rzeźba Chrystus Zmartwychwstały	1	154 B
153.	Tylewice	Ampułki	2	154 B

154.	Tylewice	Świecznik korpusowy - pajak sześcioramienny	1	154 B
155.	Tylewice	Świeczniki ołtarzowe	2	154 B
156.	Tylewice	Świeczniki ołtarzowe	6	154 B
157.	Wschowa	Ołtarz główny	1	196 B
158.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Matki Bożej	1	196 B
159.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Św. Antoniego	1	196 B
160.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Św. Jana Nepomucena	1	196 B
161.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Św. Józefa	1	196 B
162.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Św. Anny Samotrzeń	1	196 B
163.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Św. Franciszka	1	196 B
164.	Wschowa	Ołtarz pw. Krzyża Świętego w kaplicy pw. Krzyża Św.	1	196 B
165.	Wschowa	Balustrada ołtarza w kaplicy Krzyża Św.	1	196 B
166.	Wschowa	Balustrada empory w kaplicy Krzyża Św.	1	196 B
167.	Wschowa	Ambona	1	196 B
168.	Wschowa	Prospekt organowy	1	196 B
169.	Wschowa	Balustrada empory muzycznej	1	196 B
170.	Wschowa	Stalle z konfesjonałami w narożach	2	196 B
171.	Wschowa	Ławy	20	196 B
172.	Wschowa	Konfesjonały	2	196 B
173.	Wschowa	Epitafium Weroniki Gurowskiej zm. 1783	1	196 B
174.	Wschowa	Epitafium Ludwika Górowskiej z d. Tworzańskiej zm. 1779	1	196 B
175.	Wschowa	Epitafium Rozalii Gurowskiej zm. 1792	1	196 B
176.	Wschowa	Epitafium Jadwigi Gurowskiej zm. 1761 jako dziecko	1	196 B
177.	Wschowa	Epitafium Rafała Gurowskiego zm. 1797	1	196 B
178.	Wschowa	Płyta nagrobna Filipa Walentego Hoffmana zm. 1754	1	196 B
179.	Wschowa	Epitafium Mikołaja Tarnowieckiego zm. 1640	1	196 B
180.	Wschowa	Nagrobek Katarzyny Cieleckiej z d. Kąsinowskiej zm. 1681 i Konstancji Działyńskiej z d. Cieleckiej zm. 1782 (kaplica Krzyża Św.)	1	196 B

181.	Wschowa	Epitafium Mikołaja Niezychowskiego zm. 1731 r. zwieńczone krucyfiksem oraz św. Mikołajem Bp. i św. Franciszkiem (przy elewacji wsch. prezbiterium)	3	196 B
182.	Wschowa	Figura św. Józefa na dziedzińcu kościoła	1	196 B
183.	Wschowa	Rzeźba św. Franciszka z Asyżu (św. z krucyfiksem) - ob. w zakrystii	1	196 B
184.	Wschowa	Rzeźba NN świętego zakonnika z księgą (Antoniego z Padwy?) - ob. w zakrystii	1	196 B
185.	Wschowa	Krucyfiks (w części podwieżowej, przed głównym wejściem do kościoła)	1	196 B
186.	Wschowa	Krucyfiks (refektarz)	1	196 B
187.	Wschowa	Rzeźba Matka Boża Niepokalana (nad wejściem na dziedziniec kościelny po str. Płd.)	1	196 B
188.	Wschowa	Rzeźba Św. Antoni Padewski (przy krużganku zach.)	1	196 B
189.	Wschowa	Rzeźba Św. Franciszek z Asyżu (przy krużganku zach.)	1	196 B
190.	Wschowa	Rzeźba Św. Roch	1	196 B
191.	Wschowa	Rzeźba Św. Józef (elewacja wsch. krużganków)	1	196 B
192.	Wschowa	Rzeźba św. Jan Nepomucen (elewacja zach. krużganków)	1	196 B
193.	Wschowa	Polichromia wnętrza	1	196 B
194.	Wschowa	Obraz Matka Boża Niepokalana	1	196 B
195.	Wschowa	Obraz Matka Boża Niepokalana	1	196 B
196.	Wschowa	Obraz "Święta Rodzina"	1	196 B
197.	Wschowa	Obraz "Widzenie Św. Franciszka"	1	196 B
198.	Wschowa	Obraz "Św. Feliks z Cantalice" (w ołtarzu w kaplicy płd.-wsch. krużganków)	1	196 B
199.	Wschowa	Obraz "Św. Franciszek z Asyżu" (wcześniej w ołtarzu w kaplicy w płn.-wsch. narożu krużganków)	1	196 B
200.	Wschowa	Monstrancja	1	196 B
201.	Wschowa	Kielich mszalny	1	196 B
202.	Wschowa	Relikwiarz Krzyża Św.(w kształcie monstrancji)	1	196 B

203.	Wschowa	Krzyż ołtarzowy	1	196 B
204.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (świeczniki na paschał)	1	196 B
205.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (<i>S. Anna</i>)	2	196 B
206.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (<i>S. Franciscus 1789</i>)	2	196 B
207.	Wschowa	Świecznik ołtarzowy (<i>S. Antonius 1789</i>)	1	196 B
208.	Wschowa	Świecznik ołtarzowy (<i>BVM 1790</i>)	1	196 B
209.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (<i>SJ 1790</i>)	2	196 B
210.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe	2	196 B
211.	Wschowa	Krata metalowa w zachodnim wejściu do kościoła	1	196 B
212.	Wschowa	Kraty w drzwiach do Kaplicy Krzyża Św.	2	196 B
213.	Wschowa	Kraty w oknach kaplicy Krzyża Św.	3	196 B
214.	Wschowa	Brama wejściowa na krużganki	1	196 B
215.	Wschowa	Krata zamykająca przejście w krużganku pd.-wsch.	1	196 B
216.	Wschowa	Krata w krużgankach (str. płn.)	1	196 B
217.	Wschowa	Zamek drzwi do zakrystii	1	196 B
218.	Wschowa	Zamek drzwi ambony	1	196 B
219.	Wschowa	Obraz "Sąd nad Chrystusem"	1	197 B
220.	Wschowa	Ołtarz główny	1	182 B
221.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Opatrzności Bożej (nawa pd.)	1	182 B
222.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Matki Bożej Niepokalanej (nawa płd.)	1	182 B
223.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Anioła Stróża (nawa pd.)	1	182 B
224.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Ignacego Loyoli (nawa płn.)	1	182 B
225.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Chrystusa Ukrzyżowanego (nawa płn.)	1	182 B
226.	Wschowa	Ołtarz boczny pw. Matki Bożej (arkada międzynawowa płn.)	1	182 B
227.	Wschowa	Ambona	1	182 B
228.	Wschowa	Prospekt organowy	1	182 B
229.	Wschowa	Chrzcielnica	1	182 B
230.	Wschowa	Stalle	1	182 B
231.	Wschowa	Konfesjonały	2	182 B

232.	Wschowa	Tablica pamiatkowa ks. Józefa Rogalińskiego (1787)	1	182 B
233.	Wschowa	Krucyfiks (nawa pld.)	1	182 B
234.	Wschowa	Krzyż procesyjny	1	182 B
235.	Wschowa	Krzyż procesyjny	1	182 B
236.	Wschowa	Krucyfiks (elewacja wsch.)	1	182 B
237.	Wschowa	Rzeźba Anioł Stróż (pd elewacja prezbiterium)	1	182 B
238.	Wschowa	Rzeźba Matka Boża Niepokalana (elewacja wsch.)	1	182 B
239.	Wschowa	Tablica fundacyjna (1580)	1	182 B
240.	Wschowa	Polichromia nawy głównej (Trójca Św., Ewangelści, muzykujące anioły, Ojcowie Kościoła, anioły z Arma Christi)	1	182 B
241.	Wschowa	Polichromia nawy płd. i płu.	2	182 B
242.	Wschowa	Obraz "Panorama miasta Wschowy"	1	182 B
243.	Wschowa	Obraz "Św. Jan Nepomucen"	1	182 B
244.	Wschowa	Obraz "Ukrzyżowanie" (zakrystia)	1	182 B
245.	Wschowa	Stacje Drogi Krzyżowej	14	182 B
246.	Wschowa	Monstrancja	1	182 B
247.	Wschowa	Monstrancja	1	182 B
248.	Wschowa	Kielich mszalny	1	182 B
249.	Wschowa	Kielich mszalny	1	182 B
250.	Wschowa	Kielich mszalny	1	182 B
251.	Wschowa	Kielich mszalny	1	182 B
252.	Wschowa	Kielich mszalny	1	182 B
253.	Wschowa	Puszka na komunikanty	1	182 B
254.	Wschowa	Puszka na komunikanty	1	182 B
255.	Wschowa	Relikwiarz św. Urszuli w kształcie ręki	1	182 B
256.	Wschowa	Krzyż relikwiarzowy	1	182 B
257.	Wschowa	Krzyż ołtarzowy	1	182 B
258.	Wschowa	Świecznik korpusowy - pajak dwunastoramienny	1	182 B
259.	Wschowa	Świecznik korpusowy - pajak trzydziestodwuramienny	1	182 B
260.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe	2	182 B
261.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (wys. 63 cm)	2	182 B

262.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (wys. 51 cm)	2	182 B
263.	Wschowa	Świecznik ołtarzowe (1: MRJA/ HJELF 1770; 2: MALJCK 1770)	2	182 B
264.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (S. Franciscus 1789)	4	182 B
265.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (S. Antonius 1789)	2	182 B
266.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (BVM 1790)	2	182 B
267.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (SJ 1790)	1	182 B
268.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (S. Anna)	2	182 B
269.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (Do P. Jezusa 1789)	4	182 B
270.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (Ad Magorem Altare 1790)	2	182 B
271.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe	2	182 B
272.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (wys. 71 cm)	2	182 B
273.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (wys. 65 cm)	4	182 B
274.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe (wys. 68 cm)	4	182 B
275.	Wschowa	Świeczniki ołtarzowe	2	182 B
276.	Wschowa	Drzwi do zakrystii	1	182 B
277.	Wschowa	Drzwi do pomieszczenia przy chórze	1	182 B
278.	Wschowa	Dzwon	1	182 B
279.	Wschowa	Ornat biały	1	182 B
280.	Wschowa	Płyta nagrobna Bartholomaeja Ortmann zm. 1618	1	65
281.	Wschowa	Płyta nagrobna Georga Vechnera zm. 1627	1	65
282.	Wschowa	Płyta nagrobna Rosiny Bernhard z d. Schneider zm. 1691	1	65
283.	Wschowa	Płyta nagrobna Valeriusa Herbergera zm. 1627	1	65
284.	Wschowa	Płyta nagrobna Margarety Deutschlander z d. Vechner zm. 1609	1	65
285.	Wschowa	Nagrobek Johannya Dorothei Kramer z d. zm. 1846(?) i Ernesta Gottfrieda Kramer zm. 1868	1	65
286.	Wschowa	Nagrobek Johanna Samuela Friedrich i jego żony Rosiny Elisabeth z d. Knor zm. pocz. XIX w.	1	65
287.	Wschowa	Nagrobek Johanna Christiana Wolff zm. 1807 i jego żony Anny Marii z d. Andersch	1	65

288.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Gottloba Art.	1	65
289.	Wschowa	Pomnik nagrobny N.N. osoby	1	65
290.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Gottfrieda Pruske zm. 1818 (?) i jego córki Anny Eleonory zm. 1827	1	65
291.	Wschowa	Nagrobek Georga Adama Kutzner zm. 1819 i jego żony Marii Dorothei z d. Schich zm. 1825 r.	1	65
292.	Wschowa	Nagrobek Benjamina Gottloba Liebelta zm. 1817 i jego żony Christiny Elisabeth z d.Schuhe 1°Grade zm. 1858	1	65
293.	Wschowa	Nagrobek Carla Augusta Giering zm. 1810	1	65
294.	Wschowa	Nagrobek Christiana Sommer zm. 1815 i jego żony Susanne Eleonore z d. Schaefer zm. 1842	1	65
295.	Wschowa	Nagrobek Christiana Gottloba Scholtz zm. 1814	1	65
296.	Wschowa	Pomnik nagrobny Gottfrieda Siegismunda Graetz zm. 1809	1	65
297.	Wschowa	Pomnik nagrobny Juliany Caroliny Rößler zm. 1814	1	65
298.	Wschowa	Pomnik nagrobny Christiana Gottlieba Weicher zm. 1815 i jego żony Marii Dorothei z d. Niklaus zm. 1799	1	65
299.	Wschowa	Pomnik nagrobny Gottfrieda Fendler zm. 1791 i jego żony Marii Elisabeth z domu Liebelt zm. 1807	1	65
300.	Wschowa	Płyta nagrobna Martina Fendler zm. 1808 i jego córki Marii Dorothei zm. 1808	1	65
301.	Wschowa	Płyta nagrobna Anny Theodory Bensheim z d. Hoffkuntz zm. 1731	1	65
302.	Wschowa	Płyta nagrobna Adama Bierach zm. 1681 i jego żony Susanny z d. Gesins zm. 1701 oraz ich syna Bartholomeusa Bierach zm.	1	65
303.	Wschowa	Płyta nagrobna Georga Schramm zm. 1674	1	65
304.	Wschowa	Płyta nagrobna dzieci Samuela Hortens i Anny z d. Ibischer: Samuela I zm. 1607, Samuela II zm. 1611 i Anny zm. 1612	1	65

305.	Wschowa	Pomnik nagrobny Johanna Tobiasa Goldmann zm. 1810 i jego żony Christine Beate z d. Hildebrand zm. 1827 oraz ich dzieci: Samuela Carla Augusta zm. 1808 i Tobiasa Wilhelma zm. 1807	1	65
306.	Wschowa	Pomnik nagrobny Johanna Gottlieba Stephan zm. 1807	1	65
307.	Wschowa	Płyta nagrobna Friederiki Wilhelminy Eichler zm. 1803	1	65
308.	Wschowa	Płyta nagrobna Heinricha Otto zm. 1674 i jego żony Reginy z d. Hoffmann zm. 1702 oraz Christiana Großmann zm. 1691 i jego żony z d. Preuss zm. 1703, a także ich dzieci: Mattheusa Otto zm. 17.. I jego żony Anny Barbary z d. Großmann zm. 17..	1	65
309.	Wschowa	Płyta nagrobna rodzeństwa: Mattheusa Otto zm. 1718 i Anny Cathariny Otto zm. 1720	1	65
310.	Wschowa	Dwustronna płyta nagrobna: REWERS - płyta Zahariasa Theodora Prüfer zm. 1751; AWERS - płyta Anny Blumstock z d. Guckgetsch zm. 1637	1	65
311.	Wschowa	Płyta nagrobna Christiana Eichler zm. 1778	1	65
312.	Wschowa	Płyta nagrobna Marii Elisabeth Eichler z d. Sommer zm. 1775	1	65
313.	Wschowa	Płyta nagrobna synów Friedricha Knolle i Elisabeth z d. Bretschneider: Johanna Freidricha zm. 1766, Salomona Constantina zm. 1747, Tobiasa Davida Trauegotta zm. 1749, Beniamina Friedricha zm. 1756	1	65
314.	Wschowa	Płyta nagrobna Eleonory Gottliebe i Jacoba Emanuela zm. 1768	1	65
315.	Wschowa	Płyta nagrobna czworga dzieci Christiana Eichler zm. 1778 i Marii Elisabeth z d. Sommer zm. 1761	1	65
316.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Christopha zm. 1668	1	65
317.	Wschowa	Płyta nagrobna Rosiny Schultz z d. Kuchler zm. 1700	1	65

318.	Wschowa	Płyta nagrobna Marii Elisabeth Prüfer z d. KÜchler zm. 1721	1	65
319.	Wschowa	Płyta nagrobna Bartholomeusa Grotke zm. 1715	1	65
320.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Sommer zm. 1759	1	65
321.	Wschowa	Płyta nagrobna Elisabeth Werner z d. Walter zm. 1709	1	65
322.	Wschowa	Płyta nagrobna Reginy Rothe z d. Aschebeynert zm. 1731	1	65
323.	Wschowa	Płyta nagrobna Caspara Stoltz zm. 1685 i jego żony Anny Marii z d. Höffner zm. 1680	1	65
324.	Wschowa	Płyta nagrobna Davida Henning zm. 1642	1	65
325.	Wschowa	Płyta nagrobna Reginy 1°Vechner 2°Henning zm. 1667	1	65
326.	Wschowa	Płyta nagrobna Adama Henning zm. 1655	1	65
327.	Wschowa	Płyta nagrobna Christopfa Bernhard zm. 1684	1	65
328.	Wschowa	Płyta nagrobna Jonasa Deutschander zm. 1664	1	65
329.	Wschowa	Płyta nagrobna Eliasa Roth zm. 1752 i jego żony Evy 1°Hubert 2°Roth z d. Thil zm. 1767	1	65
330.	Wschowa	Płyta nagrobna Dorothei Deutschlander z d. Hoffmann zm. 1661	1	65
331.	Wschowa	Płyta nagrobna Anny 1°Scholtz 2° Werner z d. Sachs zm. 1659	1	65
332.	Wschowa	Płyta nagrobna Balthasara Werner zm. 1659	1	65
333.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Deutschlander zm. 1654	1	65
334.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Deutschlander zm. 1682	1	65
335.	Wschowa	Płyta nagrobna Anny Becker z d. Sundermann zm. 1687	1	65
336.	Wschowa	Płyta nagrobna	1	65
337.	Wschowa	Płyta nagrobna Susanny Elisabeth Zimmer z d. Gumprecht zm. 1826	1	65

338.	Wschowa	Płyta nagrobna Pauline Christiane Theodore Zimmer z d. Karaus zm. 1853	1	65
339.	Wschowa	Płyta nagrobna Matthiasa Zimmer zm. 1858	1	65
340.	Wschowa	Płyta nagrobna o zatartej inskrypcji	1	65
341.	Wschowa	Płyta nagrobna Anny Herberger z d. Rüdiger zm. 1629	1	65
342.	Wschowa	Płyta nagrobna Dorothei Herberger z Deutschlander zm. 1628	1	65
343.	Wschowa	Płyta nagrobna Petrusa Deutschlander zm. 1625	1	65
344.	Wschowa	Płyta nagrobna Anny Herberger z d. Hoffmann zm. 1642	1	65
345.	Wschowa	Płyta nagrobna Mattheusa Otto zm. 1642	1	65
346.	Wschowa	Płyta nagrobna czworga dzieci z rodziny Stoltze (?): Martina zm. 1640, Caspara zm. 1642, Caspara zm. 1644, Samuela zm. 1645	1	65
347.	Wschowa	Płyta nagrobna Marii 1°Wirth 2°Vechner z d. Mentzel zm. 1635	1	65
348.	Wschowa	Płyta nagrobna Zachariasa Herberger zm. 1631	1	65
349.	Wschowa	Płyta nagrobna Tobiasa Boeckelmann zm. 1718	1	65
350.	Wschowa	Płyta nagrobna Samuela Hortens zm. 1668	1	65
351.	Wschowa	Płyta nagrobna Jeremiasa Herberger zm. 1639	1	65
352.	Wschowa	Płyta nagrobna Ernesta Bensheim zm. 1708	1	65
353.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Böhme zm. 1673	1	65
354.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Jacoba Böhm zm. 1736	1	65
355.	Wschowa	Płyta nagrobna Anny Barbary Lauterbach z d. Prüfer zm. 1717	1	65
356.	Wschowa	Płyta nagrobna Samuela Friedricha Lauterbach zm. 1729	1	65
357.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Sigismunda Hayn zm. 1660	1	65
358.	Wschowa	Pomnik nagrobny Susanny Eleonory Goldmann zm. 1833	1	65

359.	Wschowa	Pomnik nagrobny N.N. osoby	1	65
360.	Wschowa	Pomnik nagrobny Anny Rosiny Geisler z d. Goldmann zm. 1818	1	65
361.	Wschowa	Pomnik nagrobny N.N. osoby	1	65
362.	Wschowa	Pomnik nagrobny Johanna Augusta Bradtke zm. 1813	1	65
363.	Wschowa	Pomnik nagrobny Johanna Carla Nehler zm. 1819 i jego żony Johanny Christiany z d. Bayer zm. 1814	1	65
364.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanny Eichler z d. Schnetzinger zm. 1735	1	65
365.	Wschowa	Płyta nagrobna Petera Eichler zm. 1728	1	65
366.	Wschowa	Płyta nagrobna Christiany Dorothei Hoffmann z d. Krama zm. 1816	1	65
367.	Wschowa	Pomnik nagrobny Christiana Antona Herold zm. 1777	1	65
368.	Wschowa	Płyta nagrobna Margarete 1° Kluge 2° Gaunerstorf z d. Chwalkowsky zm. 1618	1	65
369.	Wschowa	Płyta nagrobna Georga Scholtz zm. 1640	1	65
370.	Wschowa	Płyta nagrobna Margarethy 1° Vechner 2° Ionston z d. Scholtz zm. 1640	1	65
371.	Wschowa	Płyta nagrobna Ursuli Scholtz z d. Gaunersdorff zm. 1646	1	65
372.	Wschowa	Pomnik nagrobny nieznanego z imienia syna Johanna Christiana Hasenaus i Johanny Eleonory Hellvig	1	65
373.	Wschowa	Płyta nagrobna Gottlieba Georgia Schramm zm. 1673	1	65
374.	Wschowa	Płyta nagrobna Carla Christiana Tiede zm. 1792	1	65
375.	Wschowa	Płyta nagrobna Caspara Lamprecht zm. 1653	1	65
376.	Wschowa	Płyta nagrobna Dorothei Lamprecht z d. Meyher zm. 1620 i jej czworga dzieci: Dorothei zm. 1615, Caspara zm. 1616, Caspara zm. 1617, Daniela zm. 1619	1	65
377.	Wschowa	Płyta nagrobna Mattheusa Lamprecht VI zm. ok. 1692-94	1	65

378.	Wschowa	Płyta nagrobna Margarethy Lamprecht s d. Sachs zm. 1688	1	65
379.	Wschowa	Płyta nagrobna Mattheusa Lamprecht Mł. zm. ok. 1689	1	65
380.	Wschowa	Płyta nagrobna Caspara Lamprecht zm. 1688	1	65
381.	Wschowa	Płyta nagrobna Rosiny Lamprecht z d. Winckler zm. 1699	1	65
382.	Wschowa	Płyta nagrobna Christiana Lamprecht Mł. zm. 1699	1	65
383.	Wschowa	Płyta nagrobna Christiana Lamprecht St. zm. 1701	1	65
384.	Wschowa	Płyta nagrobna Gottfrieda Lamprecht zm. 1705	1	65
385.	Wschowa	Płyta nagrobna Reginy Rosiny Lamprecht z d. von Stabel zm. 1710	1	65
386.	Wschowa	Płyta nagrobna Balthasara Lamprecht zm. 1707	1	65
387.	Wschowa	Płyta nagrobna Caspara Rothe zm. 1668	1	65
388.	Wschowa	Płyta nagrobna Dorothei 1° Rothe 2°Titze z d. Lamprecht zm. 1679	1	65
389.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Caspara Rothe zm. 1694	1	65
390.	Wschowa	Płyta nagrobna Balthasara Lamprecht zm. 1709	1	65
391.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Timeus zm. 1614	1	65
392.	Wschowa	Płyta nagrobna Melchiora Teschner zm. 1630 i Elisabeth z d. Timeus zm. 1670	1	65
393.	Wschowa	Płyta nagrobna Melchiora Teschner zm. 1701	1	65
394.	Wschowa	Płyta nagrobna N.N. osoby	1	65
395.	Wschowa	Płyta nagrobna Francisca Teschner zm. 1736	1	65
396.	Wschowa	Płaskorzeźba przedstawiająca Oko Opatrzności	1	65
397.	Wschowa	Płyta nagrobna Dorothei Teschner z d. Wentzel zm. 1714	1	65

398.	Wschowa	Płyta nagrobna Christiana Teschner zm. 1721	1	65
399.	Wschowa	Płyta nagrobna Salomona Teschner zm. 1752	1	65
400.	Wschowa	Płyta nagrobna Anny Dorothei 1° Kolbisch 2° Teschner z d. Wuntsch zm. 1762	1	65
401.	Wschowa	Płyta nagrobna użyta wtórnice w XIX w.	1	65
402.	Wschowa	Płyta nagrobna (użyta wtórnice) Johanny Susanny Herzog z d. [...]	1	65
403.	Wschowa	Płyta nagrobna Christiana Schultze zm. 1740 i oraz Anny Cathariny z d. Masculyn zm. 1762	1	65
404.	Wschowa	Płyta nagrobna Anny Christine Lamprecht z d. Teupitz zm. 1688	1	65
405.	Wschowa	Płyta nagrobna Frantza Teupitz zm. 1690	1	65
406.	Wschowa	Płyta nagrobna Dorothei Teupitz z d. Chwalkowski zm. 1681	1	65
407.	Wschowa	Płyta nagrobna Gottlieba Rückert zm. 1777	1	65
408.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanny Elisabeth Grosmann z d. Eichler zm. 1810	1	65
409.	Wschowa	Płyta nagrobna Christiana Ludwiga Grosmann zm. 1842	1	65
410.	Wschowa	Rzeźbiarska dekoracja krużganków cmentarnych	1	65
411.	Wschowa	Płyta nagrobna Friedricha Willhelma Sachtleben zm. 1796	1	65
412.	Wschowa	Płyta nagrobna dzieci Friedricha Renfftel i Anny z d. Bergmann: Marii Elisabeth zm. 1672, Friedricha zm. 1672, Marii Elisabeth zm. 1674	1	65
413.	Wschowa	Płyta nagrobna Johanna Lehmann zm. 1701 i jego żony Anny Susanny z d. Bergmann zm. 1709	1	65
414.	Wschowa	Płyta nagrobna Nicolausa Chwalkowsky zm. 1651	1	65
415.	Wschowa	Płyta nagrobna Caroline Gottliebe Sachtleben z d. Rohrmann zm. 1845 i	1	65

		Gotthilta Nathanaela Schulz zm. 1834 oraz Auguste Sachtleben zm. 1855		
416.	Wschowa	Płyta nagrobna Friedricha Willhelma Sachtleben zm. 1819 i jego żony Anny Reginy z d. Deckert zm. 1803	1	65
417.	Wschowa	Płyta nagrobna Theodora Andreasa Lehmann zm. 1748	1	65
418.	Wschowa	Płyta nagrobna Dorothei Chwałkowsky z d. Rüdinger zm. 1647	1	65
419.	Wschowa	Płyta nagrobna Nicolausa Chwałkowsky zm. 1666	1	65
420.	Wschowa	Płyta nagrobna Hedwig Chwałkowsky z d. Weber zm 1622	1	65
421.	Wschowa	Fragment płyty nagrobnej N.N. osoby	1	65
422.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
423.	Wschowa	Portal wejścia głównego	1	76
424.	Wschowa	Portal wejścia głównego	1	76
425.	Wschowa	Fontanna na rogu ul. Łaziennej i Rzeźnickiej	1	76
426.	Wschowa	Płaskorzeźba ze sceną składania nad wejściem	1	76
427.	Wschowa	Rzeźba Murzyna na elewacji kamienicy	1	76
428.	Wschowa	Drzwi do piwnicy	1	76
429.	Wschowa	Drzwi wejściowe	1	76
430.	Wschowa	Drzwi wejściowe	1	76
431.	Wschowa	Drzwi wejściowe	1	76
432.	Wschowa	Drzwi wejściowe	1	76
433.	Wschowa	Drzwi wejściowe	1	76
434.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
435.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
436.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z klamkami	1	76
437.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
438.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
439.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
440.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
441.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
442.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
443.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76

444.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
445.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
446.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
447.	Wschowa	Drzwi zewnętrzne z okuciami i klamkami	1	76
448.	Wschowa	Drzwi wejściowe	1	76
449.	Wschowa	Szyld	1	76
450.	Wschowa	Fryz na fasadzie	1	76

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r., poz. 1292) Burmistrz sporządza na okres czterech lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten na podstawie art. 87 ust. 3 cytowanej wyżej ustawy zostaje przyjęty przez Radę Miejską po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Program oparty jest na gminnej ewidencji zabytków (GEZ), w której znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wytypowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Program opieki nad zabytkami Gminy Wschowa na lata 2025-2028 uwzględnia m.in. uwarunkowania ochrony zabytków w gminie, problemy, jakie dotyczą ochrony zabytków oraz możliwości finansowania inwestycji, w celu poprawy stanu zachowania zabytków.